

Τράπεζα της Ελλάδος

Ακαδημίας 35, 106 72 Αθήνα

τηλ.:

fax:

e-mail:

VI ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑ

I ΣΥΝΟΨΗ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ

• Το εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου του 2012, η **απασχόληση συνέχισε να μειώνεται και η ανεργία να αυξάνεται** με έντονους ρυθμούς. Το **ποσοστό απασχόλησης** του πληθυσμού μεταξύ 20 και 64 ετών μειώθηκε στο 55,7% το εννεάμηνο του 2012 από 66,5% το εννεάμηνο του 2008. Το **ποσοστό ανεργίας** έφθασε το γ' τρίμηνο του 2012 στο 24,8% και είναι το δεύτερο υψηλότερο ποσοστό στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 27 μετά από εκείνο της Ισπανίας (25,0%), σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Έρευνα Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΕΔ).

• Συνέπεια της συνεχιζόμενης πολύ περιορισμένης δημιουργίας θέσεων εργασίας είναι ότι τα άτομα που έχασαν την εργασία τους στην αρχή της κρίσης αδυνατούν να βρουν απασχόληση, με αποτέλεσμα η **διάρκεια της ανεργίας** να έχει αυξηθεί σημαντικά.

• Ωστόσο, τα στοιχεία τόσο της ΕΕΔ όσο και του ΟΑΕΔ δείχνουν ότι οι ρυθμοί μείωσης της απασχόλησης και ανόδου της ανεργίας εντός του 2012 έχουν αρχίσει να επιβραδύνονται, πιθανόν λόγω των νομοθετικών ρυθμίσεων, οι οποίες φαίνεται κυρίως να οδηγούν σε περιορισμό των απολύσεων.

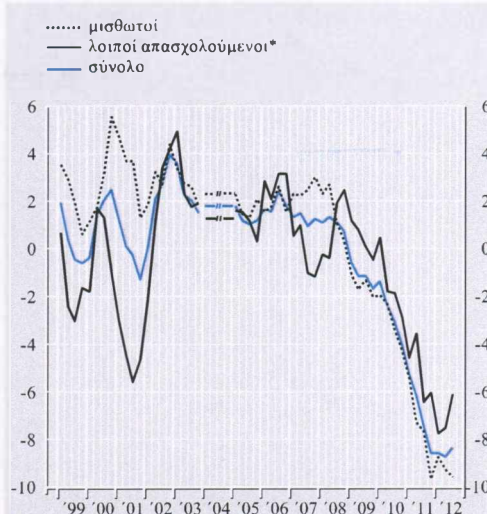
• Ταυτόχρονα με τη συρρίκνωση του συνολικού αριθμού απασχολούμενων, καταγράφεται μετατόπιση **της απασχόλησης υπέρ μεγαλύτερων μονάδων** – ένα φαινόμενο που είναι ιδιαίτερα έντονο στο εμπόριο.

2 ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ

Το εννεάμηνο του 2012, σύμφωνα με στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ) της ΕΛΣΤΑΤ, ο **μέσος αριθμός των απασχολούμενων** μειώθηκε έναντι του 2011 κατά 353,3 χιλ. άτομα ή 8,5% (βλ. Διάγραμμα VI.1). Ο ετήσιος ρυθμός υποχώρησης δεν παρουσίασε διακυμάνσεις στα επιμέρους τρίμηνα του 2012 (α' τρίμηνο: 356,5 χιλ. άτομα ή 8,5%, β' τρίμηνο: 363,2 χιλ. άτομα ή 8,7%, γ' τρίμηνο: 340,3 χιλ. άτομα ή 8,3%), αλλά

Διάγραμμα VI.1 Απασχόληση (1999-2012)

(εκατοστιαίες μεταβολές έναντι του αντίστοιχου τριμήνου του προηγούμενου έτους)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού. Νέα αναθεωρημένα στοιχεία 1998-2003, τα οποία δημοσιεύθηκαν τον Ιανουάριο του 2005. Για το 2004 δεν εμφανίζονται μεταβολές, επειδή τα στοιχεία δεν είναι απολύτως συγκρίσιμα λόγω του νέου δείγματος με το οποίο έγινε η έρευνα.

* Λοιποί απασχολούμενοι = αυτοαπασχολούμενοι με προσωπικό (εργοδότες) + αυτοαπασχολούμενοι χωρίς προσωπικό + βοηθοί στην οικογενειακή επιχείρηση.

ήταν πολύ εντονότερος από τον ετήσιο ρυθμό μείωσης που καταγράφηκε στο εννεάμηνο του 2011 (275,2 χιλ. άτομα ή 6,2%). Το 2012, όπως και τα προηγούμενα έτη από το 2009 και μετά, η καθοδική τάση της απασχόλησης είναι τόσο ισχυρή ώστε αντισταθμίζει οποιαδήποτε άνοδο της απασχόλησης που κατά κανόνα καταγράφεται το γ' τρίμηνο σε κλάδους που συνδέονται με τον τουρισμό. Ενθαρρυντικό ωστόσο είναι το γεγονός ότι ο **μηνιαίος ρυθμός υποχώρησης της απασχόλησης** μέσα στο 2012 είναι χαμηλότερος από ό,τι ήταν το 2011 στους περισσότερους μήνες του δεκαμήνου για το οποίο υπάρχουν στοιχεία.

Το **κόστος της ύφεσης σε όρους απασχόλησης** είναι τεράστιο: μεταξύ του γ' τριμήνου του 2008 και του γ' τριμήνου του 2012 χάθηκαν 850,8 χιλιάδες θέσεις εργασίας. Ως αποτέλεσμα, το **ποσοστό απασχόλησης** του πληθυσμού μεταξύ 20 και 64 ετών μειώθηκε στο 55,7% το εννεάμηνο του 2012 από 66,5% το

Πίνακας VI.1 Πληθυσμός, εργατικό δυναμικό και απασχόληση

	2012 β' τρίμηνο (χιλ. άτομα)	Ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές				
		β' τρίμηνα έτους ¹				
		2008	2009	2010	2011	2012
Πληθυσμός ηλικίας 15 ετών και άνω ¹	9.370	0,2	0,3	0,4	0,4	0,3
Πληθυσμός ηλικίας 15-64 ετών ¹	7.223	0,3	-0,1	0,2	0,0	-0,1
Εργατικό δυναμικό ¹	4.962	0,4	0,7	0,9	-1,1	-0,1
Απασχόληση ¹	3.793	1,4	-1,1	-2,3	-6,1	-8,7
– Πρωτογενής τομέας ¹	494	-0,7	2,1	4,2	-7,6	-3,1
– Δευτερογενής τομέας ¹	630	1,1	-6,4	-7,4	-16,5	-15,0
– Τριτογενής τομέας	2.670	1,9	0,1	-1,9	-2,8	-8,2
Ποσοστό % συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό ²		67,2	67,7	68,3	67,6	67,8
Ποσοστό % απασχόλησης ¹		62,2	61,6	60,1	56,4	51,7
Ανεργία ως ποσοστό % του εργατικού δυναμικού		7,2	8,9	11,8	16,3	23,6

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ. Έρευνα Εργατικού Δυναμικού.

1 Μεταβολή από β' τρίμηνο σε β' τρίμηνο.

2 Ποσοστό συμμετοχής του πληθυσμού ηλικίας 15-64 ετών στο εργατικό δυναμικό.

3 Απασχολούμενοι 15-64 ετών ως ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 15-64 ετών.

4 Στο κυρίως κείμενο αναφέρονται οι μέσες μεταβολές και τα μέσα επίπεδα του εννεαμήνου του 2012.

εννεάμηνο του 2008 και έναντι 70% που απο-τελεί τον ελληνικό στόχο για το 2020 (ο στό-χος είναι 75% για την ΕΕ-27 ως σύνολο). (Για τις επιπτώσεις της κρίσης στην απα-σχόληση και την ανεργία στις χώρες της ζώνης του ευρώ, βλ. Τμήμα 1.Β του Κεφα-λαίου ΙΙΙ.)

Στην υποχώρηση της απασχόλησης μεταξύ του εννεαμήνου του 2011 και του εννεαμήνου του 2012 συνέβαλε κυρίως (κατά 4 εκατ. μονάδες) η μεγάλη υποχώρηση του αριθμού των **μισθωτών στον ιδιωτικό τομέα** κατά 9,7% (165,2 χιλ. άτομα). Οι **αυτοαπασχολούμενοι με προσωπικό** μειώθηκαν με εξαιρετικά υψηλό ρυθμό (15,7% ή 50,2 χιλ. άτομα), συμβάλλο-ντας κατά 1,2 εκατ. μονάδα στη μείωση της συνολικής απασχόλησης. Ελαφρά χαμηλό-τερη σε απόλυτους αριθμούς ήταν και η μεί-ωση των **συμβοληθούντων μελών** (38,0 χιλ. άτομα ή 16,8%), η οποία συνέβαλε κατά 0,9 της εκατ. μονάδας στη μείωση της συνολικής απασχόλησης. Οι **αυτοαπασχολούμενοι χωρίς προσωπικό**, που αποτελούν πολύ μεγαλύτερο

τμήμα της απασχόλησης από ό,τι οι αυτοα-πασχολούμενοι με προσωπικό, μειώθηκαν με ηπιότερο ρυθμό (2,1% ή 20,4 χιλ. άτομα) και συνέβαλαν κατά 0,5 της εκατ. μονάδας στην υποχώρηση της απασχόλησης.

Στο εννεάμηνο του 2012 ο μέσος αριθμός των απασχολούμενων στον **ευρύτερο δημόσιο τομέα** υποχώρησε κατά 8,4% έναντι του αντί-στοιχου μεγέθους το εννεάμηνο του 2011 και συνέβαλε κατά 1,9 εκατ. μονάδα στη μείωση της συνολικής απασχόλησης.¹ Σε σύγκριση με το εννεάμηνο του 2008, ο αριθμός των απα-σχολούμενων στον ευρύτερο δημόσιο τομέα έχει μειωθεί κατά 15,1%. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στη δραστική μείωση των προσλή-ψεων, στη μη αντικατάσταση αποχωρούντων, ενώ έχει αυξηθεί και ο αριθμός όσων απο-χωρούν (είτε με σύνταξη² είτε λόγω λήξης της

1 Επισημαίνεται ότι τα στοιχεία της ΕΕΔ είναι δειγματοληπτικά και επομένως δεν συμπίπτουν με τα στοιχεία της απογραφής του Δημοσίου. Είναι όμως χρήσιμα για την καταγραφή τάσεων.

2 Ειδικότερα στη δημόσια διοίκηση και στην εκπαίδευση μεταξύ 2009 και 2012 η άνοδος του αριθμού όσων συνταξιοδοτήθηκαν είναι της τάξεως του 80%.

σύμβασης ορισμένου χρόνου³). Το κύμα συνταξιοδοτήσεων από το Δημόσιο αναμένεται να συνεχιστεί τα επόμενα χρόνια, καθώς 7% των απασχολούμενων στο Δημόσιο έχει 30 και άνω έτη προϋπηρεσίας σε αυτόν χωρίς να αποκλείεται και πρόσθετη προϋπηρεσία εκτός Δημοσίου. Οι πρόσφατες αποχωρήσεις από τον ευρύτερο δημόσιο τομέα έχουν αλλάξει την κατανομή των απασχολούμενων ανάλογα με τον τομέα απασχόλησης – με το ποσοστό εκείνων που απασχολούνται στις ΔΕΚΟ να έχει μειωθεί σημαντικά. Αυτό θα οδηγήσει στην εξάλειψη της διαφοράς που υπήρχε με άλλες χώρες-μέλη του ΟΟΣΑ, καθώς η Ελλάδα είχε το μεγαλύτερο ποσοστό απασχολούμενων σε ΔΕΚΟ.⁴

Στον **ιδιωτικό τομέα**, όπως και στον δημόσιο, περισσότερο επλήγησαν αυτοί που απασχολούνταν με συμβάσεις ορισμένου χρόνου.⁵ Στον ιδιωτικό τομέα ο αριθμός των συνταξιοδοτήσεων αυξήθηκε πολύ λιγότερο από ό,τι στο δημόσιο τομέα, ενώ οι καταγγελίες συμβάσεων έχουν αυξηθεί σε πολύ μεγάλο βαθμό. Επίσης, πολύ σημαντική συμβολή στη δραστική μείωση του αριθμού των απασχολούμενων έχει η απουσία προσλήψεων.

Οι μειώσεις στην απασχόληση έχουν προέλθει σε αρκετές περιπτώσεις από **παύση λειτουργίας των επιχειρήσεων** και όχι απλώς από περιορισμό του αριθμού των απασχολούμενων. Ενδεικτικά, από τα στοιχεία του ΙΚΑ για το α' τρίμηνο του 2012 προκύπτει ότι ο αριθμός των επιχειρήσεων έχει μειωθεί κατά 19,8% σε σύγκριση με το αντίστοιχο διάστημα του 2011 και κατά 32,8% σε σύγκριση με το α' τρίμηνο του 2008.⁶

Η σύγκριση της απασχόλησης το εννεάμηνο του 2012 με την αντίστοιχη περίοδο του 2011 δείχνει μείωση των θέσεων εργασίας στο **εμπόριο** (κατά 87,3 χιλ. άτομα), τη **μεταποίηση** (61,6 χιλ.), τις **κατασκευές** (44,7 χιλ.) και τη **δημόσια διοίκηση** (36,1 χιλ.). Στο εμπόριο και στις κατασκευές οι (ετήσιες) απώλειες το γ' τρίμηνο του 2012 ήταν μικρότερες από ό,τι κατά μέσο όρο τα πρώτα δύο τρίμηνα του 2012.

Η μη ομοιόμορφη κατανομή της μεταβολής της απασχόλησης ανάλογα με το καθεστώς απασχόλησης (μισθωτοί, αυτοαπασχολούμενοι κ.λπ.) αντανακλά αφενός τη **μεγαλύτερη ανταχή των ελεύθερων επαγγελματιών χωρίς προσωπικό** από ό,τι οι αυτοαπασχολούμενοι με προσωπικό (εργοδότες), καθώς ενδεχομένως επιβαρύνονται σε μικρότερο βαθμό με επιπλέον κόστος επαγγελματικής στέγης καθώς δεν χρειάζεται υποχρεωτικά να διατηρούν γραφεία, καταστήματα κ.ά. (εάν π.χ. είναι εργαζόμενοι από το σπίτι) ή έχουν μεγαλύτερη ευελιξία στην περικοπή δαπανών (εφόσον δεν έχουν τη σταθερή δαπάνη της μισθοδοσίας). Εξάλλου, η μικρότερη μείωση των απασχολούμενων μισθωτών από ό,τι των αυτοαπασχολούμενων με προσωπικό ενδεχομένως αντανακλά τη μεγαλύτερη ανθεκτικότητα των **μεγάλων επιχειρήσεων**: έτσι παρατηρείται σε ορισμένους κλάδους – αλλά όχι στην οικονομία συνολικά – αύξηση του ποσοστού των μισθωτών⁷ και άνοδος του ποσοστού των μισθωτών του ιδιωτικού τομέα που απασχολούνται σε μεγάλες επιχειρήσεις (με 50 άτομα και άνω).

Οι μεγαλύτερες μεταβολές παρατηρούνται στον κλάδο του **εμπορίου**. Ενώ το εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου του 2008 το 12,7% των απασχολούμενων στο εμπόριο ήταν αυτοαπασχολούμενοι με προσωπικό και το 53,1% ήταν μισθωτοί, το αντίστοιχο εννεάμηνο του 2012 τα ποσοστά αυτά έχουν διαμορφωθεί σε 10,1% και 56,0% αντίστοιχα. Επιπλέον, ενώ στο εννεάμηνο του 2008 περίπου 47% των μισθωτών απασχολούνταν σε μονάδες με 10 άτομα ή λιγότερα και το 8% σε

3 Ο αριθμός των ατόμων στο Δημόσιο με συμβάσεις ορισμένου χρόνου μειώθηκε από 80 χιλ. κατά μέσο όρο στο διάστημα 2000-2009 σε περίπου 60 χιλ. το 2012.

4 OECD (2011), *OECD Public Governance Reviews: Greece – Review of the Central Administration*, Paris.

5 Το ποσοστό των απασχολούμενων με συμβάσεις ορισμένου χρόνου στον ιδιωτικό τομέα έχει μειωθεί σε περίπου 11,8% το εννεάμηνο του 2012, από 12,4% που ήταν το αντίστοιχο εννεάμηνο του 2008.

6 Αν δεν ληφθούν υπόψη τα οικοδομοτεχνικά έργα, η μεταβολή μεταξύ 2011 και 2012 είναι 18,2% και μεταξύ 2008 και 2012 είναι 26,1%.

7 Στον ιδιωτικό τομέα (συμπεριλαμβανομένου του πρωτογενούς τομέα) το ποσοστό των μισθωτών μειώθηκε το εννεάμηνο του 2012 στο 52,3% από 53,0% το αντίστοιχο διάστημα του 2011. Μη συμπεριλαμβανομένου του πρωτογενούς τομέα, η υπιχώρηση ήταν από 61,3% το 2011 σε 60,9% το 2012.

Πίνακας VI.2 Πληθυσμός, εργατικό δυναμικό, απασχόληση και ανεργία: β' τρίμηνο έτους

(χιλιάδες άτομα)

	Πληθυσμός					Εργατικό δυναμικό					Απασχολούμενοι					Άνεργοι					Ποσοστό ανεργίας (%)				
	2008	2009	2010	2011	2012	2008	2009	2010	2011	2012	2008	2009	2010	2011	2012	2008	2009	2010	2011	2012	2008	2009	2010	2011	2012
Ανδρες και γυναίκες																									
- σύνολο (15 ετών και άνω)	9.230	9.262	9.302	9.338	9.370	4.939	4.974	5.021	4.967	4.962	4.582	4.532	4.427	4.156	3.793	357	443	594	811	1.169	7,2	8,9	11,8	16,3	23,6
- 15-64 ετών	7.228	7.220	7.231	7.231	7.223	4.854	4.887	4.940	4.889	4.901	4.497	4.445	4.347	4.080	3.735	357	442	593	809	1.166	7,3	9,0	12,0	16,6	23,8
- 15-24 ετών	1.151	1.123	1.103	1.088	1.077	349	343	333	313	314	277	259	229	179	145	72	84	105	135	169	20,6	24,5	31,4	43,0	53,9
- 25 ετών και άνω	8.079	8.140	8.198	8.249	8.293	4.591	4.632	4.688	4.654	4.648	4.305	4.273	4.199	3.978	3.648	285	358	490	676	999	6,2	7,7	10,4	14,5	21,5
Ανδρες																									
- σύνολο (15 ετών και άνω)	4.503	4.518	4.539	4.559	4.577	2.925	2.915	2.918	2.879	2.847	2.789	2.730	2.645	2.485	2.256	137	185	273	394	592	4,7	6,3	9,4	13,7	20,8
- 15-64 ετών	3.615	3.613	3.622	3.626	3.626	2.862	2.854	2.862	2.826	2.805	2.726	2.670	2.589	2.432	2.215	136	184	272	393	591	4,8	6,5	9,5	13,9	21,0
- 15-24 ετών	579	564	554	546	540	197	192	186	171	167	167	157	140	108	89	30	34	46	63	78	15,1	18,0	24,8	36,7	46,8
- 25 ετών και άνω	3.924	3.954	3.985	4.013	4.037	2.728	2.723	2.732	2.707	2.680	2.622	2.573	2.505	2.376	2.166	107	150	227	331	514	3,9	5,5	8,3	12,2	19,2
Γυναίκες																									
- σύνολο (15 ετών και άνω)	4.728	4.744	4.762	4.778	4.793	2.014	2.059	2.103	2.089	2.115	1.794	1.802	1.782	1.672	1.538	221	258	321	417	577	10,9	12,5	15,3	20,0	27,3
- 15-64 ετών	3.613	3.607	3.608	3.605	3.598	1.991	2.033	2.078	2.064	2.096	1.771	1.776	1.757	1.648	1.520	221	258	321	416	576	11,1	12,7	15,4	20,2	27,5
- 15-24 ετών	572	559	549	542	537	152	151	147	142	147	110	101	89	70	56	42	50	59	72	91	27,7	32,9	39,7	50,7	62,1
- 25 ετών και άνω	4.155	4.186	4.213	4.236	4.256	1.862	1.908	1.956	1.946	1.968	1.684	1.700	1.693	1.602	1.482	178	208	263	345	486	9,6	10,9	13,4	17,7	24,7

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού.

μονάδες με 50 άτομα η περισσότερα, τα αντίστοιχα ποσοστά στο εννεάμηνο του 2012 είναι 42% και 13%.⁸

Η μείωση του **ποσοστού απασχόλησης**, σε εκατοστιαίες μονάδες, ήταν μεγαλύτερη για την ηλικιακή ομάδα **25-29 ετών**, στην οποία το ποσοστό απασχόλησης μειώθηκε κατά 6,9 εκατοστιαίες μονάδες: από 61,0% το εννεάμηνο του 2011 σε 54,2% το αντίστοιχο διάστημα του 2012. Σε όλες τις ηλικιακές ομάδες η υποχώρηση του ποσοστού απασχόλησης ήταν **μεγαλύτερη για τους άνδρες από ό,τι για τις γυναίκες**, με αποτέλεσμα η απόκλιση του ποσοστού απασχόλησης μεταξύ των δύο φύλων να έχει περιοριστεί. Σημαντικές διαφορές στη μεταβολή του ποσοστού απασχόλησης παρατηρούνται και ανάλογα με το **εκπαιδευτικό επίπεδο** (σε δυσμενέστερη θέση είναι όσοι έχουν χαμηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης) και με τη **γεωγραφική περιφέρεια του τόπου διαμονής** (σε δυσμενέστερη θέση είναι όσοι διαμένουν στα αστικά κέντρα σε σύγκριση με τους διαμένοντες σε αγροτικές περιοχές και στις νησιωτικές περιοχές της χώρας).

Το εννεάμηνο του 2012, για πρώτη φορά από το 1994, το ποσοστό απασχόλησης (53,9%) των **μεταναστών** μεταξύ 20 και 64 ετών υπολείπεται του αντίστοιχου των γηγενών (55,8%) και αυτό συμβαίνει παρά τη σημαντική αποχώρηση σημαντικού αριθμού μεταναστών τα τελευταία χρόνια. Η απόκλιση είναι μεγαλύτερη για τους άνδρες παρά για τις γυναίκες (ενδεχομένως υποδηλώνοντας ότι τα επαγγέλματα στα οποία απασχολούνται οι μετανάστριες, π.χ. παροχή οικιακών υπηρεσιών, φροντίδα ηλικιωμένων και — σε μικρότερο βαθμό — τουριστικές υπηρεσίες, είναι περισσότερα “ανθεκτικά” στην κρίση).

Το 2012 τα στοιχεία του Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας (ΣΕΠΕ) αποτυπώνουν τη συνεχιζόμενη **επέκταση της εφαρμογής ευέλικτων μορφών απασχόλησης**. Ειδικότερα, την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2012 το 43,2% των νέων συμβάσεων εργασίας αφορούσε μερική ή εκ περιτροπής απασχόληση,

σημειώνοντας μικρή άνοδο σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2011 (41,1%). Σημαντική άνοδος (κατά 49,3%) καταγράφηκε στη μετατροπή υφιστάμενων συμβάσεων εργασίας από πλήρη σε μερική ή εκ περιτροπής απασχόληση.⁹

Η μεταβολή της έκτασης και των χαρακτηριστικών της **αδήλωτης εργασίας**, όπως δείχνουν και οι πρόσφατες μελέτες του IOBE¹⁰ και της Τράπεζας της Ελλάδος,¹¹ είναι δύσκολο να τεκμηριωθούν. Το γεγονός ότι η μείωση των ασφαλισμένων στο ΙΚΑ από την έναρξη της κρίσης μέχρι το α' τρίμηνο του 2012, σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία του ΙΚΑ, υπερβαίνει τις αντίστοιχες απώλειες που εκτιμά η ΕΛΣΤΑΤ κατά περίπου 120 χιλ. εργαζομένους υποδηλώνει ότι υπήρξε αντίστοιχη αύξηση της αδήλωτης εργασίας. Πάντως η μείωση της απασχόλησης φαίνεται ότι επεκτάθηκε τα τελευταία δύο έτη και στην αδήλωτη εργασία, ιδίως σε κλάδους επιρρεπείς σ' αυτή τη μορφή απασχόλησης (κατασκευές, οικιακοί βοηθοί).

Τον Ιανουάριο του 2013, παρά τη σημαντική υποχώρηση της απασχόλησης που έχει ήδη σημειωθεί, οι **εκτιμήσεις των επιχειρήσεων** για τις **βραχυχρόνιες προοπτικές** της απασχόλησης, όπως αποτυπώνονται στις έρευνες συγκυρίας του IOBE (βλ. Διάγραμμα VI.2), παρέμειναν αρνητικές σε όλους τους κλάδους και ιδιαίτερα αρνητικές στο λιανικό εμπόριο και στις κατασκευές. Ωστόσο, στο λιανικό εμπόριο και

8 Στη **μεταποίηση** το ποσοστό όσων απασχολούνταν σε επιχειρήσεις με 50 άτομα και άνω έχει αυξηθεί από 22% το εννεάμηνο του 2008 σε 27% το εννεάμηνο του 2012. Ωστόσο, στη μεταποίηση το ποσοστό των μισθωτών μειώθηκε από 74% σε 72% ενώ αντίθετα αυξήθηκε το ποσοστό των αυτοαπασχολούμενων χωρίς προσωπικό (από 11% το 2008 σε 13,8% το 2012). Στην **πρωτογενή παραγωγή** καταγράφεται μικρή άνοδος στο ποσοστό των μισθωτών από 7,6% το εννεάμηνο του 2008 σε 9,8% το εννεάμηνο του 2012. Τέλος, μικρή άνοδος καταγράφεται επίσης στο ποσοστό των απασχολούμενων σε μεγάλες μονάδες του **κλάδου δραστηριοτήτων παροχής υπηρεσιών καταλύματος και εστίασης**, από 12% το εννεάμηνο του 2008 σε 14% το εννεάμηνο του 2012. Καταγράφεται επίσης μείωση του ποσοστού των αυτοαπασχολούμενων με προσωπικό. Άνοδος του ποσοστού των απασχολούμενων χωρίς προσωπικό και οριακή άνοδος των μισθωτών.

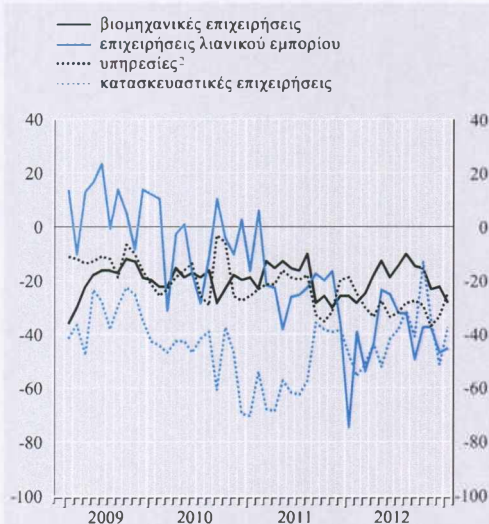
9 Επισημαίνεται ωστόσο ότι το ποσοστό μεταβολής είναι πολύ υψηλό καθώς ξεκινάει από ιδιαίτερα χαμηλά μεγέθη.

10 IOBE (2012), *Η έννοια της αδήλωτης εργασίας και τα χαρακτηριστικά της*, Αθήνα.

11 Κανελλόπουλος Κ. (2012), “Μέγεθος και διάρθρωση της ανασφάλιστης εργασίας”, Τράπεζα της Ελλάδος, *Οικονομικό Δελτίο*, Τεύχος 37.

Διάγραμμα VI.2 Προσδοκίες των επιχειρήσεων για την απασχόληση (Μάρτιος 2009 - Ιανουάριος 2013)

(διαφορές ποσοστών θετικών και αρνητικών απαντήσεων)

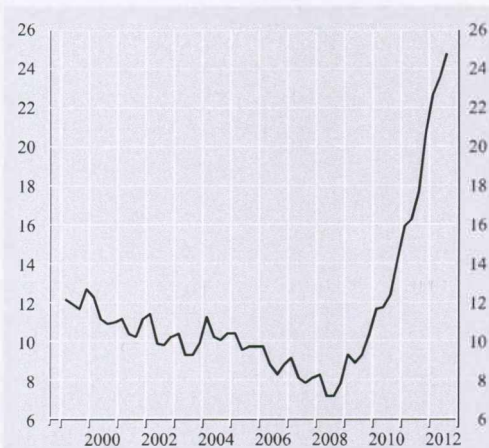
Πηγή: IOBE, Έρευνα Οικονομικής Συγκυρίας.

1 Οι απαντήσεις των επιχειρήσεων αφορούν την προοπτική αύξησης του αριθμού των απασχολούμενων κατά την προσεχή περίοδο.

2 Δεν περιλαμβάνονται οι τράπεζες και οι επιχειρήσεις λιανικού εμπορίου.

Διάγραμμα VI.3 Ποσοστό συνολικής ανεργίας (1999-2012)

(ποσοστό % του εργατικού δυναμικού)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνες Εργατικού Δυναμικού.

στις κατασκευές οι εκτιμήσεις των επιχειρήσεων είναι καλύτερες από ό,τι τον Ιανουάριο του 2012. Αρνητικές προοπτικές για την απασχόληση κατά το α' τρίμηνο του 2013 αποτυπώνει και η έρευνα της εταιρίας Manpower,¹² αν και δεν καταγράφει επιδείνωση των προσδοκιών των επιχειρήσεων έναντι του περυσινού αντίστοιχου διαστήματος.

Η ανησυχία των ιδίων των απασχολούμενων για τις προοπτικές φαίνεται και από το γεγονός ότι σε **αναζήτηση εργασίας** επιδίδονται και άτομα τα οποία έχουν εργασία (140,1 χιλ. άτομα το εννεάμηνο του 2012 - 3,7% των απασχολούμενων έναντι 126,1 χιλ. το εννεάμηνο του 2011 - 3,0% των απασχολούμενων), επειδή, μεταξύ άλλων, αναζητούν καλύτερη θέση εργασίας ή φοβούνται/γνωρίζουν ότι θα χάσουν τη θέση τους. Το ποσοστό αυτό είναι υψηλότερο για τους μισθωτούς του ιδιωτικού τομέα (5,2% το εννεάμηνο του 2012 από 4,4% το εννεάμηνο του 2011). Οι έρευνες συγκυρίας του IOBE/Ευρ. Επιτροπής δείχνουν ότι το Δεκέμβριο 2012 και τον Ιανουάριο του 2013 οι καταναλωτές εκτιμούν ότι το ποσοστό ανεργίας θα αυξηθεί τους επόμενους 12 μήνες, αλλά οι ανησυχίες είναι μετριασμένες σε σύγκριση με 12 μήνες πριν.

Αποτέλεσμα της μείωσης της απασχόλησης ήταν η αύξηση του αριθμού των ανέργων την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2012 κατά 346 χιλ. άτομα έναντι του αντίστοιχου διαστήματος του 2011. Το μέσο **ποσοστό ανεργίας** στο εννεάμηνο του 2012 διαμορφώθηκε σε 23,6% (1.173,3 χιλ. άτομα), ενώ το γ' τρίμηνο το ποσοστό ανεργίας έφθασε το 24,8% (1.230,9 χιλ. άτομα) και το δίμηνο Οκτωβρίου-Νοεμβρίου το 26,8% (1.340,1 χιλ. άτομα). Το γ' τρίμηνο του 2012 το ποσοστό ανεργίας ήταν 7,1 εκατ. μονάδες υψηλότερο από ό,τι το αντίστοιχο τρίμηνο του 2011 και 17,6 εκατ. μονάδες υψηλότερο από ό,τι το γ' τρίμηνο του 2008 (βλ. Διάγραμμα VI.3).

Στο εννεάμηνο η αύξηση στον αριθμό των ανέργων ήταν ελαφρά χαμηλότερη της μείωσης της απασχόλησης στο ίδιο διάστημα, καθώς φαίνεται ότι από το γ' τρίμηνο του

¹² http://files.shareholder.com/downloads/MAN/229345686x/0x619903/AABDC280-D9D1-4A14-A5E2-4839FB5F68DE/GR_EN_MEOS_Q1-2013.pdf.

2012 το ποσοστό συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό ξαναρχίζει να ανεβαίνει,¹³ μετά από την προσωρινή κάμψη μεταξύ του 2011 και του πρώτου εξαμήνου του 2012. Στις αρχές της ύφεσης και μέχρι και το 2010, το ποσοστό συμμετοχής στην αγορά εργασίας είχε αυξηθεί. Από το 2011 και μέχρι το α' εξάμηνο του 2012 το ποσοστό μειώθηκε ελαφρά προτού αρχίσει να αυξάνεται πάλι το γ' τρίμηνο του 2012, υποδηλώνοντας ότι υπό την πίεση της ανάγκης για εξασφάλιση εισοδήματος οι εκτός απασχόλησης συνεχίζουν την αναζήτηση εργασίας παρά τη μείωση των μισθών.¹⁴ Είναι μάλιστα χαρακτηριστικό ότι οι νέοι στην Ελλάδα, σε αντίθεση με ό,τι συμβαίνει σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες που βρίσκονται σε πρόγραμμα προσαρμογής, δεν έχουν στραφεί προς την εκπαίδευση, αλλά είτε επιζητούν να εισέλθουν στην αγορά εργασίας προκειμένου να στηρίξουν το οικογενειακό εισόδημα (το ποσοστό συμμετοχής των νέων 25-29 ετών έχει αυξηθεί από 84,3% το εννεάμηνο του 2008 σε 85,7% το αντίστοιχο διάστημα του 2012), ενώ και το ποσοστό των νέων που παραμένουν ανενεργοί (δεν είναι οικονομικά ενεργοί και δεν εκπαιδεύονται) μειώθηκε οριακά από 8,4% το εννεάμηνο του 2008 σε 7,6% το εννεάμηνο του 2012.

Το ποσοστό ανεργίας των ανδρών ήταν 20,7% το εννεάμηνο του 2012, έναντι 14% την αντίστοιχη περίοδο του 2011, ενώ για τις γυναίκες τα αντίστοιχα ποσοστά ήταν 27,6% και 20,3%. Για τους νέους ηλικίας 25-29 ετών το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε κατά 8,7 εκατ. μονάδες και ανήλθε σε 36,8% από 28,1%. Για τους νέους ηλικίας 15-24 ετών —των οποίων ωστόσο το ποσοστό συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό είναι μικρό (29,2%)— το ποσοστό ανεργίας ανήλθε σε 54,4% από 42,5%.

Πέραν του αριθμού των ανέργων βάσει του επίσημου ορισμού του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας (ΔΓΕ), αύξηση εμφανίζει και ο αριθμός (α) των ατόμων που δεν αναζητούν εργασία επειδή πιστεύουν ότι δεν θα βρουν (από 13,0 χιλ. άτομα το εννεάμηνο του 2011 σε 20,3 χιλ. άτομα το εννεάμηνο του 2012), (β) εκείνων που δεν αναζητούν εργασία για

οποιοδήποτε λόγο (από 49,7 χιλ. σε 69,6 χιλ. άτομα)¹⁵ και (γ) εκείνων που εργάζονται με μερική απασχόληση επειδή δεν μπορούν να βρουν εργασία με πλήρη απασχόληση (από 154,3 χιλ. σε 171,9 χιλ.).

Ο αριθμός των ατόμων που ήρθαν σε επαφή με δημόσιο γραφείο εύρεσης εργασίας προκειμένου να βρουν εργασία αυξήθηκε μεταξύ του εννεαμήνου του 2011 και του εννεαμήνου του 2012 κατά 41,3%, δηλ. περίπου όσο ο αριθμός των ανέργων.

Σε επίπεδο γεωγραφικής περιφέρειας, διατηρήθηκαν και εντάθηκαν οι διαφοροποιήσεις στα ποσοστά ανεργίας. Η μεγαλύτερη απόκλιση που σημειώθηκε κατά τη διάρκεια του εννεαμήνου του 2012 ήταν σχεδόν 16 ποσοστιαίες μονάδες, μεταξύ της Δυτικής Μακεδονίας (29,8%) και του Νότιου Αιγαίου (14,2%).

Η αυξανόμενη δυσκολία εύρεσης εργασίας (όπως αντανακλάται και στα στοιχεία της ΕΕΔ, όπου το ποσοστό των ατόμων που ήταν άνεργα σε ένα έτος και κατάφεραν να βρουν θέση εργασίας το επόμενο, υποχώρησε από 12,3% το 2011 σε 8,3% το 2012) οδηγεί σε αύξηση της διάρκειας της ανεργίας. Πιο συγκεκριμένα, το εννεάμηνο του 2012 το ποσοστό των μακροχρόνια ανέργων (άνεργοι για διάστημα 12 μηνών και άνω ως ποσοστό του συνόλου των ανέργων) αυξήθηκε κατά 9 εκατοστιαίες μονάδες φθάνοντας το 59,4% (έναντι αύξησης 3,4 εκατοστιαίων μονάδων την αντίστοιχη περίοδο του 2011). Αυξήθηκε επίσης και το ποσοστό των ανέργων με διάρκεια ανεργίας δύο ετών και άνω, σε 34,1% (αύξηση κατά 7,3 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με το εννεάμηνο του 2011).

Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία του ΟΑΕΔ, το Δεκέμβριο 2012 ο αριθμός των εγγεγραμμένων ανέργων που αναζητούσαν

13 Το ποσοστό συμμετοχής μεταξύ 15-64 (20-64) ετών ήταν 67,7% (72,7%) το εννεάμηνο του 2011 και διαμορφώθηκε στο 67,9% (72,8%) το εννεάμηνο του 2012.

14 Αύξηση παρουσιάζει ο αριθμός των ατόμων που δηλώνει ότι πριν την έναρξη αναζήτησης εργασίας απασχολούνταν με οικιακά.

15 Με την προϋπόθεση ότι αν το άτομο βρει εργασία θα είναι δυνατόν να την αναλάβει άμεσα.

εργασία ανήλθε σε 797,6 χιλ., αυξημένος κατά 9,2% σε σχέση με το Δεκέμβριο του 2011. Το 29,4% αυτών λάμβανε επίδομα ανεργίας τον ίδιο μήνα. Δεδομένης της αύξησης της συμμετοχής των μακροχρόνια ανέργων, ο αριθμός εκείνων που λαμβάνουν επίδομα ανεργίας μειώθηκε σε σχέση με το 2011.

Τα στοιχεία των **ρουών μισθωτής απασχόλησης** του ΟΑΕΔ δείχνουν υποχώρηση της **μηνιαίας** καθαρής μείωσης θέσεων εργασίας από 10,5 χιλ. θέσεις το 2011 σε 6 χιλ. θέσεις το 2012. Η υποχώρηση αυτή αντανακλά τη μείωση του αριθμού των απολύσεων (που περιλαμβάνει καταγγελίες σχέσης εργασίας και λήξεις συμβάσεων ορισμένου χρόνου) σε σχέση με το 2011 (μέσος μηνιαίος αριθμός απολύσεων 58,5 χιλ. το 2011, 55,8 χιλ. το 2012 δηλ. ετήσια μεταβολή -4,6%), ενώ ο μηνιαίος αριθμός αναγγελιών προσλήψεων παρέμεινε περίπου σταθερός στις 70,8 χιλ. (οριακή αύξηση 1,2%).

Το 2013 αναμένεται ότι η ανεργία θα αυξηθεί περαιτέρω και η εκτίμηση των περισσότερων διεθνών οργανισμών είναι ότι η υποχώρηση της ανεργίας θα εμφανίσει χρονική

υστέρηση σε σχέση με την εμφάνιση θετικών ρυθμών ανάπτυξης.

Για την καταπολέμηση της ανεργίας και προκειμένου να προληφθεί η μετατροπή της σε διαρθρωτική, το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας σε συνεργασία και με τα Υπουργεία Παιδείας και Ανάπτυξης έχει συντάξει **ειδικό σχέδιο δράσης για την καταπολέμηση της ανεργίας των νέων**. Το σχέδιο, το οποίο παρουσιάστηκε στις αρχές του 2013, συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), έχει συνολικό προϋπολογισμό 600 εκατ. ευρώ και στόχο να ωφελήσει 350 χιλ. άτομα μέσω της δημιουργίας θέσεων εργασίας, της ενίσχυσης της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, της θέσπισης συστηματικών προγραμμάτων μετάβασης από την εκπαίδευση στην εργασία, της ενίσχυσης της συμβουλευτικής και του επαγγελματικού προσανατολισμού, της ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας των νέων και της υλοποίησης μέτρων για τη μείωση της σχολικής διαρροής.

Πλαίσιο VI.1

ΠΡΟΣΦΑΤΕΣ ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Μια από τις βασικές προϋποθέσεις για τον εκσυγχρονισμό της ελληνικής οικονομίας και την ενίσχυση του δυναμισμού της είναι η βελτίωση της λειτουργίας της αγοράς εργασίας. Το πολύ υψηλό ποσοστό ανεργίας, ιδιαίτερα των νέων, είναι ασφαλώς εν μέρει αποτέλεσμα της ύφεσης στην οποία βρίσκεται η ελληνική οικονομία από το 2008. Άλλα χαρακτηριστικά της αγοράς εργασίας ωστόσο, όπως π.χ. η έκταση της ανασφάλιστης εργασίας, η χαμηλή κινητικότητα μεταξύ θέσεων απασχόλησης, η βραδύτητα με την οποία ανταποκρίθηκαν οι μισθοί στην ύφεση με αποτέλεσμα η προσαρμογή του κόστους εργασίας να πρέπει να γίνει μέσω της σημαντικής μείωσης του αριθμού των απασχολούμενων, ή η χαμηλή παραγωγικότητα της εργασίας, αποτελούν συμπτώματα δυσλειτουργίας της αγοράς εργασίας. Από το 2010 και μετά έχουν γίνει σημαντικές θεσμικές παρεμβάσεις με στόχο τη μείωση της ανεργίας, την ενίσχυση της παραγωγικότητας και τη βελτίωση της προσαρμοστικότητας της αγοράς εργασίας στις διακυμάνσεις στη δραστηριότητα σε κάθε επίπεδο (εθνικό, κλαδικό, επιχειρησιακό). Οι πιο πρόσφατες αλλαγές στην αγορά εργασίας νομοθετήθηκαν το Νοέμβριο του 2012 (Ν. 4093/2012), ενώ το νέο Μνημόνιο, που υπεγράφη στα τέλη Δεκεμβρίου 2012, προβλέπει πρόσθετες μεταρρυθμίσεις, προς την ίδια κατεύθυνση, οι οποίες θα υλοποιηθούν στη διετία 2013-2014.

Οι κυριότερες αλλαγές που εισάγει ο Ν. 4093/2012 είναι οι ακόλουθες:

1. Διάκριση μεταξύ των κατώτατων αμοιβών που προσδιορίζονται νομοθετικά και των αμοιβών που προέρχονται από διαπραγμάτευση

Ο Ν. 4093/2012 εισάγει διάκριση μεταξύ του κατώτατου νομοθετημένου μισθού και των αμοιβών που προκύπτουν από τις διαπραγματεύσεις για την εθνική γενική συλλογική σύμβαση εργασίας (ΕΓΣΣΕ).

Οι μισθολογικοί όροι των ΕΓΣΣΕ δεν επιτρέπεται να υπολείπονται του νομοθετημένου νόμιμου κατώτατου μισθού και ημερομισθίου, αλλά αν είναι ευνοϊκότεροι ισχύουν μόνο για όσους απασχολούνται σε εργοδότες που υπάγονται στις συμβαλλόμενες εργοδοτικές οργανώσεις. Αυτές είναι ο Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών (ΣΕΒ), η Γενική Συνομοσπονδία Επαγγελματιών Βιοτεχνών Εμπόρων Ελλάδας (ΓΣΕΒΕΕ) και η Εθνική Συνομοσπονδία Ελληνικού Εμπορίου (ΕΣΕΕ), ενώ — όπως ανακοινώθηκε στις 8.1.2013 — πρόσφατα προστέθηκε και ο Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ).

Με βάση την υπάρχουσα ΕΓΣΣΕ, ο κατώτατος μισθός προσαυξάνεται με το επίδομα προϋπηρεσίας και με το επίδομα γάμου.¹ Κλαδικές και ομοιοεπαγγελματικές συμβάσεις προβλέπουν επιπλέον επιδόματα, ανάλογα με το επίπεδο εκπαίδευσης, την επικινδυνότητα της εργασίας κ.λπ. Αντίθετα, ο κατώτατος νομοθετημένος μισθός — όπως είχε προσδιοριστεί στον Ν. 4046/2012 και στην Πράξη Υπουργικού Συμβουλίου (ΠΥΣ) 6/2012 — προσαυξάνεται μόνο κατά το επίδομα προϋπηρεσίας και, μέχρι το 2016 λόγω του ιδιαίτερα υψηλού ποσοστού ανεργίας, μόνο για την προϋπηρεσία που αποκτήθηκε μέχρι 14.2.2012.²

2. Σύστημα προσδιορισμού του κατώτατου μισθού³

Μέσα στο πρώτο τρίμηνο του 2013 θα θεσπιστεί, με πράξη υπουργικού συμβουλίου, η διαδικασία διαμόρφωσης νομοθετικά καθορισμένου νόμιμου κατώτατου μισθού και ημερομισθίου για τους εργαζόμενους ιδιωτικού δικαίου όλης της χώρας, αφού θα έχει ληφθεί υπόψη η γνώμη των κοινωνικών εταίρων, εξειδικευμένων επιστημονικών, ερευνητικών και λοιπών φορέων. Η γνώμη αυτών, σε συνδυασμό και με την αξιολόγηση της κατάστασης και τις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας και της αγοράς εργασίας (ιδίως ως προς τα ποσοστά ανεργίας και απασχόλησης), θα λαμβάνεται υπόψη εφεξής κατά τον καθορισμό του εκάστοτε συγκεκριμένου νόμιμου κατώτατου μισθού. Το σύστημα θα αξιολογηθεί το α' τρίμηνο του 2014 ως προς την απλότητά του, την αποτελεσματικότητα της εφαρμογής του, καθώς και τη συμβολή του στη μείωση της ανεργίας, την αύξηση της απασχόλησης και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας.

3. Περιορισμός των αποχωρήσεων από την αγορά εργασίας λόγω συνταξιοδότησης

Τα όρια ηλικίας για συνταξιοδότηση αυξάνονται κατά 2 έτη.

1 Το επίδομα γάμου 10% που προβλέπει η ΕΓΣΣΕ χορηγείται σε έγγαμους μισθωτούς ανεξαρτήτως φύλου, αλλά — σύμφωνα με το άρθρο 20 παρ. 2 του Ν. 1849/1989 — και στους άγαμους γονείς, καθώς και στους χήρους/χήρες και διαζευγμένους μισθωτούς.

2 Το επίπεδο του νομοθετημένου μηνιαίου κατώτατου μισθού μέχρι το τέλος του 2016 ορίζεται στα 586,08 ευρώ για υπαλλήλους 25 ετών και άνω. Διαφοροποίηση υπάρχει μόνο για λόγους προϋπηρεσίας: ο μισθός αυτός είναι υψηλότερος κατά 10% για κάθε τριετία προϋπηρεσίας (και έως 3 τριετίες) που είχε συμπληρωθεί το Φεβρουάριο του 2012. Η προϋπηρεσία που αποκτήθηκε μετά τις 14.2.2012 δεν προσμετρείται και αυξήσεις λόγω προϋπηρεσίας θα δοθούν μόνο όταν το ποσοστό ανεργίας διαμορφωθεί κάτω από 10%. Για τους υπαλλήλους κάτω των 25 ετών, ο κατώτατος μισθός είναι κατά 12,8% χαμηλότερος και διαμορφώνεται στα 510,95 ευρώ το μήνα. Διαφοροποιήσεις και πάλι υπάρχουν μόνο λόγω προϋπηρεσίας: ο μισθός αυτός είναι υψηλότερος κατά 10% για προϋπηρεσία 3 ετών και άνω. Για την προϋπηρεσία που αποκτήθηκε μετά τις 14.2.2012 ισχύουν τα προαναφερθέντα.

3 Για πρόσφατη εμπειρική αξιολόγηση των συνεπειών των προσδιορισμών των κατώτατων μισθών βλ. μεταξύ άλλων Boeri, T. (2012), "Setting the minimum wage", *Labour Economics*, 19: 281-290.

4. Μείωση του κόστους καταγγελίας σύμβασης

Σε περίπτωση απόλυσης χωρίς προειδοποίηση, μειώνεται η μέγιστη αποζημίωση σε 12 μηνιαίους μισθούς, από 24 που ίσχυε προηγουμένως. Ειδικότερα, η αποζημίωση είναι 12 μηνιαίοι μισθοί για όλα τα άτομα που έχουν προϋπηρεσία από 16 έτη και πάνω – ανεξάρτητα από τον αριθμό των ετών της προϋπηρεσίας πέραν των 16.⁴ Μέχρι τώρα η αποζημίωση ήταν ίση με 12 μηνιαίους μισθούς για όσους είχαν 16 έτη προϋπηρεσίας και αυξανόταν κατά ένα μηνιαίο μισθό για κάθε πρόσθετο έτος προϋπηρεσίας και μέχρι τα 28 έτη. Με τη ρύθμιση αυτή, η αποζημίωση γίνεται περισσότερο συμβατή με όσα ισχύουν στις άλλες χώρες της ζώνης του ευρώ.

Με τις νέες ρυθμίσεις περιορίζεται επίσης ο χρόνος της απαιτούμενης προειδοποίησης για απασχολούμενους με πολυετή προϋπηρεσία προκειμένου να καταβληθεί η μισή αποζημίωση. Ειδικότερα, η σύμβαση ατόμων που απασχολούνται στον ίδιο εργοδότη για 15 έτη ή παραπάνω μπορεί να καταγγελθεί με προειδοποίηση 4 μηνών, ενώ προηγουμένως ο χρόνος προειδοποίησης ήταν 5 μήνες για όσους είχαν απασχοληθεί για διάστημα 15-20 ετών και 6 μήνες για όσους είχαν απασχοληθεί για διάστημα άνω των 20 ετών.

Επιπλέον, καταργείται η υποχρέωση των εργοδοτριών επιχειρήσεων που συγχωνεύονται να καταβάλλουν μέρος του επιδόματος ανεργίας σε άτομα που παραμένουν άνεργα μετά την απόλυσή τους λόγω της συγχώνευσης. Σύμφωνα με νόμο του 1976 (άρθρο 6 του Ν. 435/1976), οι εργοδότης εταιρίες που συγχωνεύθηκαν με άλλες επιχειρήσεις είχαν υποχρέωση να καταβάλλουν σε απολυμένους εργαζόμενους που παραμένουν άνεργοι 35% του προηγούμενου μισθού τους για 7 μήνες.⁵

5. Ενίσχυση της ευελιξίας στη λειτουργία της επιχείρησης μέσω κατάργησης γραφειοκρατικών υποχρεώσεων που περιόριζαν τις αλλαγές στο ωράριο εργασίας

Καταργείται η υποχρέωση για εκ των προτέρων ειδοποίηση της Επιθεώρησης Εργασίας σχετικά με μεταβολές στο ωράριο εργασίας και τον τρόπο οργάνωσης του χρόνου εργασίας, καθώς και με την υπερωριακή απασχόληση. Η ενημέρωση της Επιθεώρησης Εργασίας σ' αυτές τις περιπτώσεις εξακολουθεί να είναι υποχρεωτική, αλλά μπορεί να γίνει μέχρι και 2 ημέρες μετά την έναρξη των αλλαγών ή την επόμενη ημέρα όταν αφορά υπερωριακή απασχόληση.

Καταργείται η ανάγκη για έγκριση (όπως προβλεπόταν στο άρθρο 6 του Ν. 3846/2010) από την Επιθεώρηση Εργασίας προκειμένου για κατάτμηση της άδειας, λόγω αναγκών της επιχείρησης,⁶ σε δύο ή περισσότερα τμήματα στη διάρκεια του έτους.

6. Ρυθμίσεις για τη βελτίωση της αντιστοίχισης μεταξύ προσφοράς και ζήτησης εργασίας

Διευρύνεται το αντικείμενο των ιδιωτικών γραφείων ευρέσεως εργασίας έτσι ώστε να περιλαμβάνει και δραστηριότητες συμβουλευτικής και επαγγελματικού προσανατολισμού.

⁴ Από τη νέα ρύθμιση εξαιρούνται όσοι όταν ψηφίστηκε ο Ν. 4093/2012 είχαν ήδη προϋπηρεσία 17 χρόνια ή περισσότερο. Για αυτούς το ποσό της αποζημίωσης ορίζεται σε 12 μήνες αυξανόμενο κατά ένα μήνα για κάθε έτος προϋπηρεσίας άνω των 16 και μέχρι και 12 μηνιαίους μισθούς. Ωστόσο, το ανώτατο όριο της μηνιαίας επιπλέον αποζημίωσης δεν μπορεί να υπερβαίνει τα 2000 ευρώ, ακόμη και αν οι μηνιαίες τακτικές αποδοχές ήταν άνω των 2.000 ευρώ.

⁵ Ο ΟΑΕΔ κατέβαλλε επίσης 35% του προηγούμενου μισθού.

⁶ Η κατάτμηση της άδειας μετά από αίτημα του μισθωτού δεν απαιτούσε πια αλλιώς άδεια από την Επιθεώρηση Εργασίας.

7. Αύξηση των εργατικών και εργοδοτικών εισφορών κοινωνικής ασφάλισης για τους υψηλά αμειβόμενους

Καταργείται η διάκριση μεταξύ παλαιών (προ του 1993) και νέων ασφαλισμένων ως προς το ανώτατο όριο των ασφαλιστέων αποδοχών. Ειδικότερα, αυξάνεται το ανώτατο όριο των ασφαλιστέων αποδοχών για τους παλαιούς ασφαλισμένους από 2.432,25 ευρώ σε 5.543,55 ευρώ. Ταυτόχρονα, καταργούνται οι εργοδοτικές εισφορές για τον Οργανισμό Εργατικής Εστίας (0,35%) και για τον Οργανισμό Εργατικής Κατοικίας (0,75%).

8. Επέκταση του επιδόματος μακροχρόνια ανεργών και θέσπιση επιδόματος ανεργίας για τους αυτοαπασχολούμενους

Επεκτείνεται το επίδομα μακροχρόνιας ανεργίας σε άτομα άνω των 20 και μέχρι 66 ετών, αντί 45-65 ετών που ήταν προηγουμένως, με αυστηρότερα ωστόσο εισοδηματικά κριτήρια.⁷ Επιπλέον, αναμένεται από την άνοιξη του 2013 να αρχίσει η καταβολή του επιδόματος ανεργίας σε αυτοαπασχολούμενους, αν και το ύψος του επιδόματος και οι προϋποθέσεις (προηγούμενα έτη ασφάλισης, οικογενειακό εισόδημα) για την καταβολή του δεν έχουν ακόμη ανακοινωθεί.

Ενέργειες που απομένει να γίνουν

Μέχρι το τέλος του 2012 θα έπρεπε να έχει ολοκληρωθεί η αναδιοργάνωση και εξωτερική αξιολόγηση του Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας (ΣΕΠΕ).

Μέχρι το τέλος του 2013 θα πρέπει να ολοκληρωθεί η κωδικοποίηση του εργατικού δικαίου και άλλων κανόνων που διέπουν τις εργασιακές σχέσεις. Η κυβέρνηση πρέπει μέχρι το πρώτο τρίμηνο του 2013 να έχει προετοιμάσει τη διάρθρωση του κωδικοποιημένου κειμένου.⁸

Επίσης μέχρι το τέλος του πρώτου τριμήνου του 2013 θα πρέπει να έχει υιοθετηθεί πρόγραμμα δράσης με τις ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης. Οι στόχοι είναι:

- (α) Η αναβάθμιση των Κέντρων Προώθησης Απασχόλησης (ΚΠΑ) προκειμένου να γίνει καλύτερη αντιστοίχιση των ανέργων με τις διαθέσιμες κενές θέσεις εργασίας.
- (β) Η ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των προγραμμάτων κατάρτισης των ανέργων επιδίδοντας και την κατάρτιση των ανέργων από επιχειρήσεις
- (γ) Η αναπλήρωση των ωρών εργασίας με κατάρτιση.

⁷ Προϋπόθεση για την καταβολή του επιδόματος είναι το οικογενειακό εισόδημα να μην υπερβαίνει τις 10 χιλ. ευρώ από 12 χιλ. ευρώ που ήταν προηγουμένως.

⁸ Το κόστος το οποίο συνεπάγεται για τις επιχειρήσεις και τους απασχολούμενους η ασφάλεια του εργατικού δικαίου έχει τονιστεί και στην οικονομική βιβλιογραφία, βλ. μεταξύ άλλων Blanchard and Tirole (2003), "Contours of employment protection", *MIT Discussion Paper* 35.

VII ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ, ΑΜΟΙΒΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ, ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΑ ΚΕΡΔΗ, ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΟΣΤΟΥΣ – ΑΝΙΣΟΚΑΤΑΝΟΜΗ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΦΤΩΧΕΙΑ

I ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ

• Το 2012 ο μέσος ετήσιος ρυθμός ανόδου του Εναρμονισμένου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΕνΔΤΚ) επιβραδύνθηκε δραστικά στο 1,0%, από 3,1% το 2011 και 4,7% το 2010 (επίπεδα που αντανakλούσαν τις μεγάλες αυξήσεις της έμμεσης φορολογίας), ενώ το Δεκέμβριο του 2012 ο ετήσιος ρυθμός υποχώρησε περαιτέρω στο 0,3% (βλ. Πίνακες VII.1 και VII.2 και Διάγραμμα VII.1). Εξάλλου, το μέσο ετήσιο επίπεδο του πυρήνα του πληθωρισμού (που δεν περιλαμβάνει τις τιμές της ενέργειας και των μη επεξεργασμένων τροφίμων) έγινε ελαφρά αρνητικό (-0,1%) το 2012, ενώ ήταν θετικό το 2011 (1,7%) και το 2010 (3,0%). Ήδη τον Αύγουστο ο πυρήνας είχε διαμορφωθεί στο 0%, ενώ το τελευταίο τετράμηνο του 2012 κυμάνθηκε μεταξύ -0,8% και -1,0% (βλ. Διάγραμμα VII.2).

• Το 2013 αρνητικός αναμένεται ότι θα καταστεί και ο μέσος πληθωρισμός βάσει του ΕνΔΤΚ (-0,1%), ενώ σαφώς αρνητικό προ-

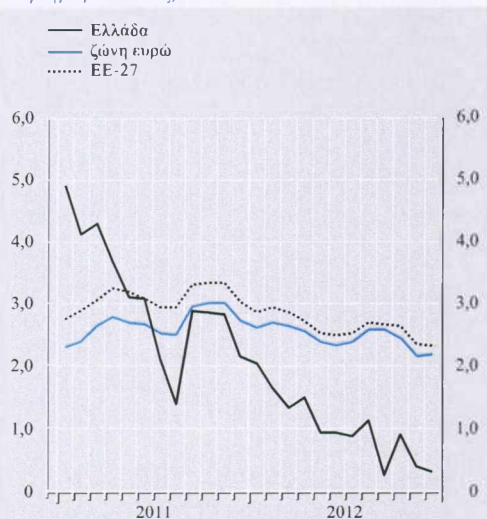
βλέπεται να είναι και το μέσο ετήσιο επίπεδο του πυρήνα του πληθωρισμού (-1,0%).

• Χωρίς την επίπτωση των αυξήσεων της έμμεσης φορολογίας, (α) το μέσο επίπεδο του πληθωρισμού βάσει του ΕνΔΤΚ ήταν μόλις 0,1% το 2012 (έναντι 1,1% το 2011) και αναμένεται να καταστεί αρνητικό το 2013 (-0,6%), ενώ (β) το μέσο επίπεδο του πυρήνα ήταν αρνητικό (-0,7%) το 2012 (το 2011 ήταν ελαφρά θετικό, δηλ. 0,2%).

• Η διαφορά του πληθωρισμού μεταξύ της Ελλάδος (1,0%) και της ζώνης του ευρώ (2,5%) έγινε για πρώτη φορά αρνητική το 2012 (-1,5 εκατοστιαία μονάδα), αφού είχε προηγουμένως περιοριστεί σημαντικά το 2011 σε 0,4 της εκατοστιαίας μονάδας, από 3,1 εκατ. μονάδες το 2010 και 1,0 εκατ. μονάδα το 2009. Εφέτος, η αρνητική αυτή διαφορά αναμένεται να διευρυνθεί περαιτέρω και να υπερβεί τη 1,5 εκατ. μονάδα (καθώς ο πληθωρισμός στη ζώνη του ευρώ προβλέπεται να κυμανθεί μεταξύ 1,1% και

Διάγραμμα VII.1 Εναρμονισμένος δείκτης τιμών καταναλωτή Ελλάδος, ζώνης ευρώ και Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ιανουάριος 2011 - Δεκέμβριος 2012)

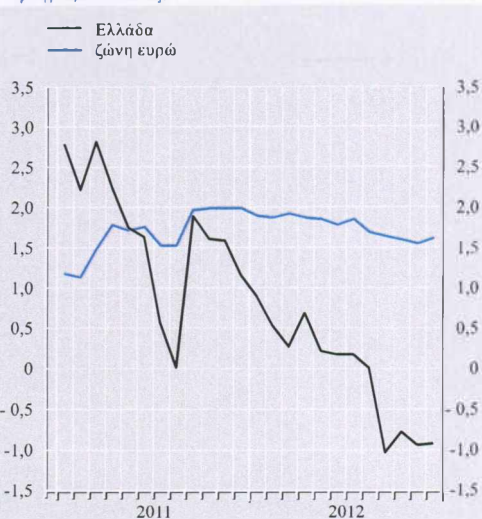
(εκατοστιαία μεταβολή έναντι του ίδιου μηνός του προηγούμενου έτους)

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ και Eurostat.

Διάγραμμα VII.2 Ο πυρήνας του πληθωρισμού στην Ελλάδα και τη ζώνη του ευρώ με βάση τον ΕνΔΤΚ χωρίς τις τιμές της ενέργειας και των μη επεξεργασμένων ειδών διατροφής (Ιανουάριος 2011 - Δεκέμβριος 2012)

(εκατοστιαία μεταβολή έναντι του ίδιου μηνός του προηγούμενου έτους)

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ και Eurostat.

Πίνακας VII.1 Δείκτες τιμών

(ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές)

Έτη ή τρίμηνα	Δείκτης τιμών καταναλωτή								Δείκτης τιμών παραγωγού στη βιομηχανία					Δείκτης τιμών εισαγωγών στη βιομηχανία	
	Ειδικοί δείκτες								Εγχώρια αγορά				Εξωτερική αγορά		
	Γενικός	Αγαθά	Υπηρεσίες	ΔΤΚ χωρίς νωπά οπωρο- κηπευτικά & καύσιμα	ΔΤΚ χωρίς είδη δια- τροφής & καύσιμα	Διατροφή και μη αλκοο- λουχά- ποτά	Νωπά οπωρο- κηπευτικά	Καύσιμα	Γενικός	Ειδικοί δείκτες				Γενικός	
										Γενικός χωρίς τιμές ενέργειας	Ενδιάμεσα αγαθά	Καταναλω- τικά αγαθά			
2006	3,2	3,4	3,0	2,7	2,5	3,7	3,3	10,9	7,3	6,5	7,3	6,2	4,8	4,2	2,7
2007	2,9	2,5	3,5	2,9	3,0	3,2	5,6	1,3	4,1	2,7	6,1	-0,3	3,0	2,6	3,0
2008	4,2	4,3	3,9	3,4	3,0	5,4	4,6	14,7	10,0	6,4	8,4	4,5	6,4	7,1	2,5
2009	1,2	-0,5	3,6	2,4	2,6	1,9	5,3	-15,7	-5,8	-0,1	-1,2	0,9	-6,0	-1,8	0,5
2010	4,7	5,6	3,6	3,0	3,4	0,1	-4,3	36,2	6,1	0,9	2,3	-0,3	8,8	6,6	1,4
2011	3,3	4,2	2,3	1,5	1,3	3,1	5,1	18,8	7,4	2,7	4,8	1,1	8,8	7,6	1,5
2012	1,5	2,2	0,5	0,3	0,1	1,5	1,5	12,0	4,9	0,8	0,6	1,1	4,1	4,5	0,6
2009 α΄	1,5	-0,5	4,3	3,2	3,3	3,6	8,2	-22,6	-5,2	1,1	0,5	1,5	-7,8	-2,4	1,4
β΄	0,7	-1,5	3,7	2,3	2,5	2,7	11,0	-23,0	-8,8	-0,7	-2,2	0,5	-9,5	-4,4	0,5
γ΄	0,7	-1,2	3,3	2,1	2,3	2,1	8,3	-18,5	-9,1	-1,0	-2,9	0,8	-8,2	-3,7	-0,2
δ΄	2,0	1,0	3,2	2,0	2,4	-0,7	-5,8	4,8	0,4	0,4	0,1	0,7	2,0	3,7	0,1
2010 α΄	3,0	2,8	3,3	1,7	2,1	-1,7	-9,4	33,0	6,4	1,1	1,5	0,8	9,4	8,3	0,8
β΄	5,2	6,2	3,8	3,3	3,8	-0,9	-9,3	42,9	7,5	1,1	2,3	0,0	10,2	8,0	1,4
γ΄	5,5	6,7	4,0	3,7	4,1	1,4	1,2	35,3	4,9	0,6	2,3	-0,9	7,5	5,2	1,4
δ΄	5,1	6,6	3,1	3,3	3,6	1,6	2,1	33,5	5,6	1,0	3,2	-0,9	8,3	5,1	1,9
2011 α΄	4,7	5,9	3,2	2,5	2,5	2,5	3,4	29,2	7,6	2,6	6,3	-0,3	10,2	7,4	2,1
β΄	3,5	4,5	2,4	1,7	1,6	3,4	10,2	17,1	7,1	3,0	5,7	1,0	8,4	7,1	1,8
γ΄	2,4	2,9	1,8	0,7	0,3	2,8	2,0	16,1	8,1	2,8	4,7	1,6	9,3	7,8	1,5
δ΄	2,8	3,6	1,9	1,3	0,8	3,7	4,7	14,3	6,9	2,2	2,8	1,9	7,5	8,1	0,7
2012 α΄	2,0	2,5	1,4	0,9	0,6	2,5	2,2	12,6	7,1	1,1	0,8	1,6	6,2	7,7	0,5
β΄	1,5	2,0	0,9	0,7	0,5	1,8	1,0	8,9	4,5	0,7	0,5	1,0	3,8	4,3	0,6
γ΄	1,3	1,9	0,6	0,3	0,1	1,6	4,7	10,1	5,3	0,7	0,5	1,0	4,2	5,0	0,6
δ΄	1,1	2,5	-0,7	-0,5	-0,7	0,2	-1,6	16,6	2,9	0,6	0,6	0,7	2,2	1,1	0,8

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ.

Πίνακας VII.2 Η εξέλιξη των τιμών στην Ελλάδα και τη ζώνη του ευρώ

(ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές)

	2011	2012	2012 Μάρτ.	2012 Απρ.	2012 Μάιος	2012 Ιούν.	2012 Ιουλ.	2012 Αύγ.	2012 Σεπτ.	2012 Οκτ.	2012 Νοέμ.	2012 Δεκ.
A. Ζώνη ευρώ												
<i>Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΕνΔΤΚ) και συνιστώσες του</i>												
Γενικός δείκτης	2,7	2,5	2,7	2,6	2,4	2,4	2,4	2,6	2,6	2,5	2,2	2,2
Αγαθά	3,3	3,0	3,3	3,2	2,9	2,8	2,8	3,2	3,2	3,0	2,6	2,5
Είδη διατροφής	2,7	3,1	3,3	3,1	2,8	3,2	2,9	3,0	2,9	3,1	3,0	3,2
Επεξεργασμένα είδη διατροφής ¹	3,3	3,1	3,9	3,7	3,4	3,2	2,9	2,7	2,5	2,4	2,4	2,4
Μη επεξεργασμένα είδη διατροφής	1,8	3,0	2,2	2,1	1,8	3,1	2,9	3,5	3,7	4,3	4,1	4,4
Βιομηχανικά αγαθά	3,7	3,0	3,4	3,2	3,0	2,6	2,8	3,3	3,4	3,0	2,4	2,2
Βιομηχανικά αγαθά εκτός ενέργειας	0,8	1,2	1,4	1,3	1,3	1,3	1,5	1,1	1,2	1,1	1,1	1,0
Ενέργεια	11,9	7,6	8,5	8,1	7,3	6,1	6,1	8,9	9,1	8,0	5,7	5,2
Υπηρεσίες	1,8	1,8	1,8	1,7	1,8	1,7	1,8	1,8	1,7	1,7	1,6	1,8
<i>Τιμές παραγωγού στη βιομηχανία</i>	5,9	2,7	3,5	2,6	2,3	1,8	1,7	2,7	2,7	2,6	2,1	2,1
B. Ελλάδα												
<i>Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΕνΔΤΚ) και συνιστώσες του</i>												
Γενικός δείκτης	3,1	1,0	1,4	1,5	0,9	1,0	0,9	1,2	0,3	0,9	0,4	0,3
Αγαθά	4,0	1,9	2,0	2,4	1,5	1,5	1,4	1,7	1,2	2,4	1,7	1,9
Είδη διατροφής	4,2	1,3	1,9	1,3	1,4	1,6	1,4	1,8	0,9	0,4	-0,3	-0,7
Επεξεργασμένα είδη διατροφής ¹	4,7	1,2	2,0	1,9	1,7	1,5	1,6	1,3	-0,3	-0,5	-0,6	-0,7
Μη επεξεργασμένα είδη διατροφής	3,4	1,4	1,8	0,5	0,8	1,8	1,1	2,5	2,9	2,0	0,3	-0,6
Βιομηχανικά αγαθά	3,9	2,3	2,1	3,1	1,6	1,4	1,3	1,7	1,3	3,7	2,8	3,5
Βιομηχανικά αγαθά εκτός ενέργειας	-0,2	-0,6	-1,0	0,6	-0,6	-0,7	-0,7	-1,1	-1,6	-0,4	-0,7	0,3
Ενέργεια	16,7	12,6	12,7	12,0	9,2	8,4	9,0	12,6	11,7	18,2	15,2	14,9
Υπηρεσίες	1,9	-0,2	0,5	0,3	0,2	0,3	0,2	0,2	-0,9	-1,1	-1,2	-1,8
<i>Τιμές παραγωγού στη βιομηχανία</i>	7,4	4,9	6,7	5,2	5,1	3,2	4,1	6,8	5,1	4,2	2,6	2,1

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΚΤ και ΕΛΣΤΑΤ.

1 Περιλαμβάνονται τα αλκοολούχα ποτά και ο καπνός.

Πίνακας VII.3 Εναρμονισμένος δείκτης τιμών καταναλωτή: Ελλάδα και ΕΕ (2011-2012)

(ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές)

Χώρα	Δεκέμβριος 2011	Μέσος όρος έτους 2011	Δεκέμβριος 2012	Μέσος όρος έτους 2012
Αυστρία	3,4	3,6	2,9	2,6
Βέλγιο	3,2	3,5	2,1	2,6
Βουλγαρία	2,0	3,4	2,8	2,4
Γαλλία	2,7	2,3	1,5	2,2
Γερμανία	2,3	2,5	2,0	2,1
Δανία	2,4	2,7	1,9	2,4
Ελλάδα	2,2	3,1	0,3	1,0
Εσθονία	4,1	5,1	3,6	4,2
Ηνωμένο Βασίλειο	4,2	4,5	2,7	2,8
Ιρλανδία	1,4	1,2	1,7	1,9
Ισπανία	2,4	3,1	3,0	2,4
Ιταλία	3,7	2,9	2,6	3,3
Κύπρος	4,2	3,5	1,5	3,1
Λεττονία	3,9	4,2	1,6	2,3
Λιθουανία	3,5	4,1	2,9	3,2
Λουξεμβούργο	3,4	3,7	2,5	2,9
Μάλτα	1,5	2,5	2,8	3,2
Ολλανδία	2,5	2,5	3,4	2,8
Ουγγαρία	4,1	3,9	5,1	5,7
Πολωνία	4,5	3,9	2,2	3,7
Πορτογαλία	3,5	3,6	2,1	2,8
Ρουμανία	3,2	5,8	4,6	3,4
Σλοβακία	4,6	4,1	3,4	3,7
Σλοβενία	2,1	2,1	3,1	2,8
Σουηδία	0,4	1,4	1,1	0,9
Τσεχία	2,8	2,1	2,4	3,5
Φινλανδία	2,6	3,3	3,5	3,2
Ευρωπαϊκή Ένωση - 27	3,0	3,1	2,3	2,6
Ζώνη ευρώ	2,7	2,7	2,2	2,5

Πηγή: Eurostat.

Πίνακας VII.4 Συμβολές στη διαφορά πληθωρισμού μεταξύ Ελλάδος και ζώνης του ευρώ (2007-2012)

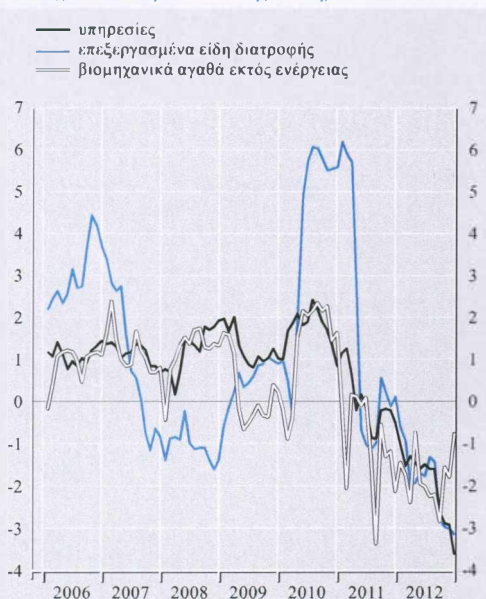
(εκατοστιαίες μονάδες)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Διαφορά μέσων ετήσιων ρυθμών μεταβολής ΕναΤΚ	0,9	1,0	1,1	3,1	0,4	-1,5
Συμβολές:						
Πυρήνας του πληθωρισμού	1,00	0,77	0,91	1,60	-0,04	-1,64
εκ του οποίου						
Υπηρεσίες	0,50	0,56	0,64	0,71	0,01	-0,86
Επεξεργασμένα είδη διατροφής	0,13	-0,14	0,14	0,52	0,21	-0,29
Βιομηχανικά αγαθά χωρίς τιμές ενέργειας	0,35	0,35	0,13	0,37	-0,26	-0,49
Μη επεξεργασμένα είδη διατροφής	-0,06	0,03	0,39	-0,12	0,08	-0,16
Ενέργεια	-0,03	0,24	-0,25	1,66	0,40	0,35

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat και Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.

Διάγραμμα VII.3 Διαφορές ετήσιων ρυθμών πληθωρισμού της Ελλάδος και της ζώνης του ευρώ (2006 - 2012)

(επιλεγμένοι δείκτες, εκατοστιαίες μονάδες)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat και ΕΚΤ.

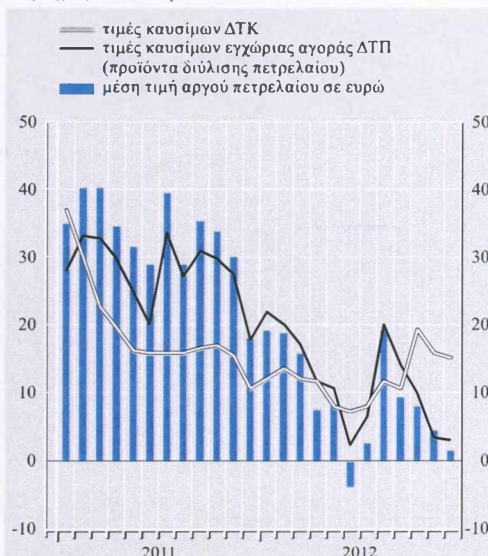
2,1%¹). Ακόμη μεγαλύτερη (-1,9 εκατ. μονάδα) ήταν η αρνητική **διαφορά του πυρήνα του πληθωρισμού** μεταξύ Ελλάδος (-0,1%) και ζώνης του ευρώ (1,8%), η οποία είχε μηδενιστεί το 2011, ενώ ήταν θετική το 2010 (2,0 εκατ. μονάδες) και το 2009 (0,9 της εκατ. μονάδας) – βλ. Πίνακες VII.3 και VII.4, καθώς και Διάγραμμα VII.3.

- Η υποχώρηση του πληθωρισμού ήταν πολύ μεγαλύτερη το 2012 από ό,τι το 2011, καθώς:

- εξασθένησαν ταχύτερα οι επιδράσεις της έμμεσης φορολογίας (οι οποίες επιβάρυναν το μέσο ετήσιο πληθωρισμό μόνο κατά 0,9 της εκατοστιαίας μονάδας, έναντι 2 εκατ. μονάδων το 2011),
- ήταν υπερτριπλάσιος (σε σύγκριση με το 2011) ο ρυθμός μείωσης του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στον επιχειρηματικό τομέα,

Διάγραμμα VII.4 Εξέλιξη τιμών καυσίμων του ΔΤΚ και του ΔΤΠ και της τιμής του αργού πετρελαίου σε ευρώ (Ιανουάριος 2011 - Δεκέμβριος 2012)

(εκατοστιαία μεταβολή έναντι του ίδιου μηνός του προηγούμενου έτους)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ και στοιχείων της ΕΚΤ για τις τιμές του αργού πετρελαίου (UK Brent).

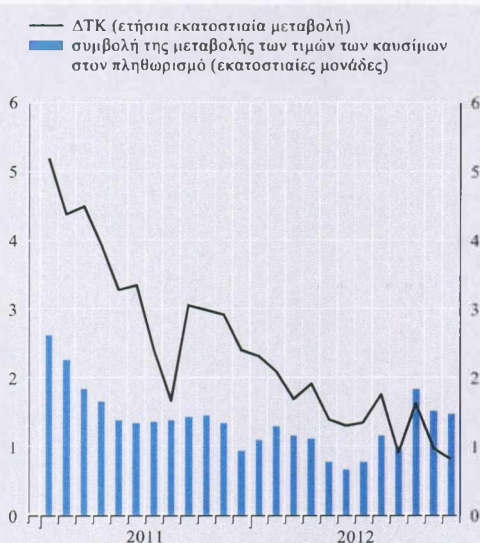
- συνεχίστηκε με εντονότερο ρυθμό η υποχώρηση της καταναλωτικής ζήτησης,

- επιβραδύνθηκε αισθητά ο ρυθμός ανόδου (α) των τιμών του αργού πετρελαίου τύπου Brent (σε ευρώ) στην παγκόσμια αγορά σε 8,7% το 2012, από 31,3% το 2011 και 36,1% το 2010, και (β) των τιμών εισαγωγών στη βιομηχανία εκτός ενέργειας (δείκτης ΕΛΣΤΑΤ) σε 0,6%, από 1,5% το 2011 (βλ. Διαγράμματα VII.4, VII.5 και VII.6).

- Οι προβλέψεις για αρνητικό πληθωρισμό το **2013** λαμβάνουν υπόψη ότι οι επιδράσεις των αυξήσεων της έμμεσης φορολογίας θα είναι μικρότερες από ό,τι το 2012, καθώς και ότι θα συνεχιστούν η μείωση με υψηλό ρυθμό του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στον επιχειρηματικό τομέα και η αισθητή υποχώρηση της καταναλωτικής ζήτησης. Επίσης,

¹ Προβλέψεις των εμπειρογνομίωνων του Ευρωσυστήματος, 6.1.2012.

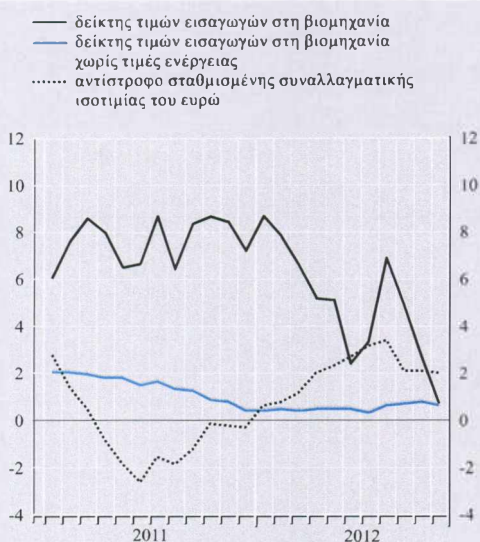
Διάγραμμα VII.5 Συμβολή της μεταβολής των τιμών των καυσίμων στον πληθωρισμό (Ιανουάριος 2011 - Δεκέμβριος 2012)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ.

Διάγραμμα VII.6 Δείκτης τιμών εισαγωγών στη βιομηχανία και αντίστροφο της συναλλαγματικής ισοτιμίας του ευρώ σταθμισμένης με βάση το εξωτερικό εμπόριο της Ελλάδας (Ιανουάριος 2011 - Νοέμβριος 2012)

(εκατοστιαία μεταβολή έναντι του ίδιου μηνός του προηγούμενου έτους)

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ και Τράπεζα της Ελλάδος.

η τιμή του αργού πετρελαίου σε δολάρια ΗΠΑ προβλέπεται² να μειωθεί κατά 5,1%-6,0% (ενδεχομένως ελαφρά λιγότερο σε ευρώ), μετά τις μεγάλες αυξήσεις των τελευταίων ετών. Οι τιμές των λοιπών πρώτων υλών και βασικών εμπορευμάτων (σε δολάρια ΗΠΑ) αναμένεται ότι θα συνεχίσουν να μειώνονται το 2013, ωστόσο αισθητά λιγότερο από ό,τι το 2012.³

• Οι παρούσες τάσεις των τιμών καταναλωτή και οι προοπτικές έως τα τέλη του 2013 συνοψίζονται ως εξής:

– Η ασθενής ζήτηση και η υποχώρηση του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος αντανακλώνται κυρίως στο ρυθμό μεταβολής των τιμών των “βιομηχανικών αγαθών εκτός ενέργειας (και επεξεργασμένων ειδών διατροφής)”, ο οποίος είναι ήδη αρνητικός ή κοντά στο μηδέν από τον Οκτώβριο του 2012 και αναμένεται να παραμείνει αρνητικός έως τα τέλη του τρέχοντος έτους. Αντανακλώνται επίσης στις τιμές των υπηρεσιών (που περιλαμβάνουν και τα ενοίκια των κατοικιών, των οποίων η πτώση είναι σημαντική): ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής τους έγινε αρνητικός από το Σεπτέμβριο (Δεκέμβριος: -1,8%) και αναμένεται να παραμείνει και αυτός αρνητικός στη διάρκεια του 2013.⁴

– Ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής των τιμών των επεξεργασμένων ειδών διατροφής επιβραδύνθηκε στη διάρκεια του 2012 και έγινε αρνητικός από το Σεπτέμβριο, ενώ αναμένεται ότι θα παραμείνει αρνητικός τους πρώτους μήνες του τρέχοντος έτους. Στη συνέχεια όμως εκτιμάται ότι η πτώση των τιμών θα αντι-

² Προβλέψεις των εμπειρογνομόνων του Ευρωσυστήματος, 6.1.2012, και προβλέψεις ΔΝΤ (World Economic Outlook Update) 23.1.2013.

³ Προβλέψεις των εμπειρογνομόνων του Ευρωσυστήματος: -1,5% το 2013 έναντι -7,5% το 2012, προβλέψεις του ΔΝΤ: -3,0% έναντι -9,8%.

⁴ Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η πτωτική εξέλιξη των τιμών παραγωγού στις υπηρεσίες (σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ), η οποία αντανακλά τόσο τις συνθήκες ζήτησης και τους παράγοντες κόστους όσο και το “άνοιγμα” ορισμένων αγορών. Συγκεκριμένα, το γ’ τρίμηνο του 2012 οι τιμές παραγωγού μειώθηκαν στις υπηρεσίες οδικών μεταφορών εμπορευμάτων και μετακόμισης με ετήσιο ρυθμό 4,0%, στις υπηρεσίες αποθήκευσης με ρυθμό 5,1% και στις “υπηρεσίες λογιστικής, τήρησης λογιστικών βιβλίων, λογιστικού ελέγχου και παροχής φορολογικών συμβουλών” με ρυθμό 4,1%.

στραφεί και αυτές θα αυξηθούν σταδιακά με ρυθμό που θα φθάσει το 3% περίπου. Οι τιμές των επεξεργασμένων ειδών διατροφής θα επηρεαστούν από το *αυξανόμενο κόστος* εισαγωγικό περιεχόμενο των αντίστοιχων προϊόντων, το οποίο αντανακλά με σημαντική χρονική υστέρηση τη μεγάλη αύξηση των τιμών των τροφίμων-βασικών εμπορευμάτων στην παγκόσμια αγορά κατά τις προηγούμενες περιόδους.

— Τέλος, ο ρυθμός ανόδου των τιμών της ενέργειας που περιλαμβάνονται στον ΕνΔΤΚ παρέμεινε διψήφιος στη διάρκεια του 2012 (Δεκέμβριος: 14,9%), αλλά αναμένεται ότι θα επιβραδυνθεί αισθητά στη διάρκεια του τρέχοντος έτους και πιθανώς θα υποχωρήσει σε χαμηλό επίπεδο το τελευταίο τρίμηνο του 2013, αντανακλώντας υποχώρηση της τιμής του αργού πετρελαίου και συγκρατημένη αύξηση των τιμολογίων του ηλεκτρικού ρεύματος.

1.Α ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΟ ΡΥΘΜΟ ΥΠΟΧΩΡΗΣΗΣ ΤΩΝ ΤΙΜΩΝ

Σε προηγούμενη έκθεση (*Νομισματική Πολιτική 2012 – Ενδιάμεση Έκθεση*, Νοέμβριος 2012) εξετάστηκε το ερώτημα γιατί η πτώση των τιμών καταναλωτή δεν είναι ακόμη μεγαλύτερη, σε συνθήκες παρατεταμένης και μεγάλης υποχώρησης της καταναλωτικής ζήτησης και του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος. Στις κυριότερες αιτίες που αναφέρθηκαν περιλαμβάνονται:

- Οι ανεπαρκώς ανταγωνιστικές συνθήκες σε τομείς κρίσιμους για τις τιμές καταναλωτή, όπως το διανεμητικό εμπόριο.⁵ Ειδικά οι στρεβλώσεις του ανταγωνισμού στον τομέα των τροφίμων αντανακλώνονται και σε πρόσφατη έκθεση του Ευρωπαϊκού Δικτύου Αρχών Ανταγωνισμού,⁶ η οποία αφορά τις παραβάσεις των κανόνων του ανταγωνισμού σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες την περίοδο 2004-2011. Οι διαπιστώσεις της εν λόγω έκθεσης επιβεβαιώνονται έμμεσα από τη σχετική ακαμψία των τιμών καταναλωτή (όπως προκύπτει από τα αναλυτικά στοιχεία

του ΔΤΚ) την περίοδο 2009-2012 σε συγκεκριμένες ομάδες προϊόντων (τροφίμων, ποτών, καπνού).

- Στρεβλώσεις του ανταγωνισμού προκύπτουν και από τις πρακτικές των πολυεθνικών επιχειρήσεων όσον αφορά τις ενδοομιλικές συναλλαγές τους, τις πολιτικές τιμολόγησης που ακολουθούν και τους περιορισμούς που επιβάλλουν στις θυγατρικές τους ως προς την προμήθεια των προϊόντων που διαθέτουν.⁷

- Η ανεπάρκεια των συνθηκών ανταγωνισμού πιθανώς αντανακλάται και στα **σχετικά επίπεδα των τιμών καταναλωτή** (βεβαίως, η διαφορά των επιπέδων των τιμών, ενώ μπορεί να αντανακλά διαφορές στις συνθήκες ανταγωνισμού, δεν συνεπάγεται κατ' ανάγκη διαφορές στους ρυθμούς του πληθωρισμού). Σύμφωνα με στοιχεία που δημοσίευσε τον Ιούνιο του 2012 η Eurostat και προέρχονται από κοινό ερευνητικό πρόγραμμα της με τον ΟΟΣΑ (Purchasing Power Parities Programme – Price Level Indices),⁸ το 2011 το μέσο επίπεδο των τιμών καταναλωτή στην Ελλάδα ήταν μόνο ελαφρά χαμηλότερο από ό,τι στην ΕΕ-27 (95 έναντι 100). Ωστόσο, το επίπεδο των τιμών ήταν *υψηλότερο* (σε σύγκριση με 100 στην ΕΕ-27) στις κατηγορίες “τρόφιμα-μη αλκοολούχα ποτά” (103), ένδυση (103), υπόδηση (108), ηλεκτρονικά (108), επικοινωνίες (128). Ο δείκτης για τα τρόφιμα ενδεχομένως αποτελεί επιβεβαίωση των προαναφερθέντων (αλλά μπορεί να αντανακλά και άλλους παράγοντες), ενώ οι δείκτες για την ένδυση, την υπόδηση και τα

5 Βλ. και *Structural features of distributive trades and their impact on prices in the euro area*, September 2011, ECB Structural Issues Report. Η έκθεση αυτή παρουσιάστηκε συνοπτικά στο Πλαίσιο VI.1 (“Διαρθρωτικά χαρακτηριστικά του εμπορίου στην Ελλάδα και τη ζώνη του ευρώ”), Τράπεζα της Ελλάδος, *Νομισματική Πολιτική – Ενδιάμεση Έκθεση 2011*, Νοέμβριος 2011, σελ. 149-153.

6 Βλ. European Competition Network (ECN), *ECN activities in the food sector*, May 2012. Πλήρες κείμενο: http://ec.europa.eu/competition/ecn/food_report_en.pdf. Δελτίο τύπου: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/12/502&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>.

7 Βλ. και σχετικές αναφορές σε δύο δελτία τύπου της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ελληνικού Εμπορίου (17.9.2012 και 23.1.2013 “Η ΕΣΣΕ απαντά γιατί δεν πέφτουν οι τιμές όσο οι μισθοί στην ελληνική αγορά”).

8 Δελτίο τύπου Eurostat, 22.6.2012, και Statistics in Focus no. 26 – 2012, “Major dispersion in consumer prices across Europe”.

ηλεκτρονικά εκ πρώτης όψεως υποδηλώνουν σοβαρές στρεβλώσεις της τιμολογιακής πολιτικής τόσο των εισαγωγικών επιχειρήσεων όσο και εκείνων του λιανικού εμπορίου.

• Σχετικά με τον ιδιαίτερα υψηλό δείκτη για τις “επικοινωνίες”, στην Ενδιάμεση Έκθεση για τη Νομισματική Πολιτική του Νοεμβρίου του 2012 αναφερόταν ότι “εκπλήσσει” και ότι “ενδέχεται να υποδηλώνει ότι, παρά τον εκ πρώτης όψεως έντονο ανταγωνισμό τιμών μεταξύ των επιχειρήσεων τηλεφωνίας, υπάρχουν συμπτώσεις όσον αφορά τον καθορισμό των τιμών, αν και φαίνεται πιθανότερο ότι αντανακλά τη σημαντική αύξηση της έμμεσης φορολογίας επί των υπηρεσιών ιδίως της κινητής τηλεφωνίας την περίοδο 2010-2011”. Είναι όμως απαραίτητο να διευκρινιστεί ότι η κατηγορία “επικοινωνίες” περιλαμβάνει τόσο ταχυδρομικές όσο και τηλεφωνικές υπηρεσίες (σταθερής και κινητής τηλεφωνίας) και υπηρεσίες τηλεομοιοτυπίας, καθώς και συσκευές τηλεφωνίας και τηλεομοιοτυπίας – δηλαδή δεν περιλαμβάνει μόνο την κινητή τηλεφωνία. Όσον αφορά την καταγραφή των τιμών των υπηρεσιών κινητής τηλεφωνίας, αξίζει να σημειωθεί ότι η Ένωση Εταιριών Κινητής Τηλεφωνίας (ΕΕΚΤ) έχει ασκήσει κριτική στην ΕΛΣΤΑΤ κατά την προηγούμενη διετία και υποστηρίζει, επικαλούμενη μελέτες του Τμήματος Διοικητικής Επιστήμης και Τεχνολογίας του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών και της ICAP:⁹

(α) ότι την περίοδο 2007-2010 δεν καταγράφηκε η κατά την άποψη της ΕΕΚΤ συνεχισθείσα πτώση των τιμών των υπηρεσιών κινητής τηλεφωνίας, επειδή δεν λαμβάνονταν υπόψη η μεγάλη διαφοροποίηση στα διατιθέμενα συνδρομητικά “πακέτα”, οι προσφορές και οι εκπτώσεις, και

(β) ότι οι τιμές των υπηρεσιών κινητής τηλεφωνίας μειώθηκαν σημαντικά το 2010-2011, παρά τη μεγάλη αύξηση της έμμεσης φορολογίας.

Η ΕΛΣΤΑΤ, από την πλευρά της, έχει δηλώσει ότι κατά την κατάρτιση του ΕνΔΤΚ

εφαρμόζει πλήρως τους σχετικούς κανονισμούς και οδηγίες της Eurostat.

• Στην τρέχουσα περίοδο, η αύξηση της επιβάρυνσης των επιχειρήσεων που προκύπτει από την άμεση φορολογία (π.χ. με την επιβολή έκτακτων εισφορών) αλλά και από την έμμεση φορολογία (π.χ. με την καθυστέρηση των επιστροφών ΦΠΑ και της εξόφλησης άλλων ληξιπρόθεσμων οφειλών του Δημοσίου προς τις επιχειρήσεις) έχει τελικά τις ίδιες συνέπειες που θα είχε η αύξηση μιας συνιστώσας του κόστους παραγωγής. Πράγματι, δεδομένου ότι το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στον επιχειρηματικό τομέα εκτιμάται ότι μειώθηκε κατά 1,1% το 2010, 3,5% το 2011 και 12,4% το 2012 και ο αποπληθωριστής του ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 1,1% το 2010 και 1,0% το 2011, ενώ μειώθηκε κατά 0,7% το 2012,¹⁰ προκύπτει ότι το περιθώριο κέρδους στο σύνολο του επιχειρηματικού τομέα της οικονομίας αυξήθηκε (εάν μετρηθεί –όπως γίνεται συχνά– μόνο βάσει του λόγου του αποπληθωριστή του ΑΕΠ προς το δείκτη του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος), παρά την καταγραφόμενη μείωση των περιθωρίων κέρδους των επιχειρήσεων του μη χρηματοπιστωτικού τομέα που είναι εισηγμένες στο ΧΑ (βλ. Τμήμα 4 του παρόντος κεφαλαίου). Αυτό υποδηλώνει ότι οι επιχειρήσεις δεν μειώνουν περισσότερο τις τιμές των προϊόντων που πωλούν, προκειμένου να μπορέσουν να ανταποκριθούν στις αυξημένες φορολογικές υποχρεώσεις τους. Με άλλα λόγια, οι επιχειρήσεις αξιοποιούν το μειωμένο κόστος εργασίας προκειμένου να αντιμετωπίσουν τις φορολογικές τους υποχρεώσεις αλλά και τη χρηματοοικονομική στενότητα και το αυξημένο ενεργειακό κόστος.¹¹

9 ΟΠΑ και ICAP, “Ανανέωση Μεθοδολογίας για τον Υπολογισμό του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή του Κλάδου της Κινητής Τηλεφωνίας”, Φεβρ. 2011, και ΕΕΚΤ-ΟΠΑ-ICAP, “Ο κλάδος της κινητής τηλεφωνίας στις νέες συνθήκες”, Σεπτ. 2012.

10 Κατ’ ανάλογο τρόπο, οι τιμές παραγωγού για την εγχώρια αγορά (εκτός ενέργειας) αυξήθηκαν κατά 0,9% το 2010, 2,7% το 2011 και 0,8% το 2012.

11 Βλ. και σχετικό Υπόμνημα του ΣΕΒ προς τον Υπουργό Ανάπτυξης, 24.9.2012.

• Η ανάλυση αυτή επιβεβαιώνεται και από πρόσφατες επισημάνσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Δεκέμβριος 2012),¹² η οποία αποδίδει την πρόβλεψη ότι οι τιμές καταναλωτή θα μειωθούν το 2013 και το 2014 λιγότερο από το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στο γεγονός ότι οι τιμές επηρεάζονται και από στοιχεία του κόστους παραγωγής πέραν του κόστους εργασίας, καθώς και από μεταβολές των διοικητικά καθοριζόμενων τιμών και των έμμεσων φόρων.

2 ΑΠΟΔΟΧΕΙΣ – ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΝΑ ΜΟΝΑΔΑ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ

• Το 2012 εκτιμάται ότι οι μέσες ονομαστικές προ φορολογίας αποδοχές των μισθωτών στο σύνολο της οικονομίας μειώθηκαν κατά 6,6%, ενώ η μείωση των μέσων πραγματικών αποδοχών έφθασε το 7,5% (οι αντίστοιχες μειώ-

σεις το 2011 ήταν 1,7% και 4,7%). Η *μισθολογική δαπάνη ανά μισθωτό*, που περιλαμβάνει και τις εργοδοτικές εισφορές καθώς και τις δαπάνες για συντάξεις των δημοσίων υπαλλήλων, εκτιμάται ότι μειώθηκε κατά 6,0%. Η μείωση των μέσων αποδοχών εκτιμάται ότι ήταν μεγαλύτερη στον επιχειρηματικό τομέα (-8,4% σε ονομαστικούς όρους, -9,3% σε πραγματικούς). Αναλυτικότερες εκτιμήσεις παρουσιάζονται στον Πίνακα VII.5 (βλ. επίσης Πίνακα VII.6).

• Αν ληφθεί υπόψη και η μέση ετήσια αύξηση της παραγωγικότητας (της τάξεως του 2,2%),

¹² European Commission, *The Second Economic Adjustment Programme for Greece – First review December 2012*, Occasional Paper no. 123, σελ. 16. Οι παράγοντες που επηρεάζουν την εξέλιξη του πληθωρισμού αναλύονται και σε μελέτη της Εθνικής Τράπεζας (National Bank of Greece, "Rapid labor cost adjustment versus consumer price inertia: The asymmetric adjustment puzzle reflects one-off factors as well as structural rigidities", *Greece: Economic & Market Analysis*, Νοέμβριος 2012).

Πίνακας VII.5 Αποδοχές και κόστος εργασίας (2006-2013)

(ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013 (προβλ.)
Ελλάδα								
Μέσες ακαθάριστες αποδοχές (ονομαστικές)								
– στο σύνολο της οικονομίας	5,7	5,2	6,2	4,6	-4,6	-1,7	-6,6	-7,7
– στο Δημόσιο ¹	3,1	3,8	7,1	5,2	-7,7	-0,5	-3,8	-6,7
– στις επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας	7,0	7,1	8,2	7,7	-5,5	-7,9	-9,5	-10,0
– στις τράπεζες	10,8	8,9	0,0	3,7	-1,8	0,1	-7,5	-10,0
– στο μη τραπεζικό ιδιωτικό τομέα	6,8	6,1	6,5	2,8	-2,9	-1,7	-9,3	-7,8
Κατώτατες αποδοχές	6,2	5,4	6,2	5,7	1,7	0,9	-19,6²	...
Μέσες σκαθάριστες αποδοχές (πραγματικές)	2,4	2,2	1,9	3,3	-8,9	-4,7	-7,6	-7,3
Συνολική δαπάνη για αποδοχές και εργοδοτικές εισφορές	7,8	8,2	8,5	3,2	-6,9	-8,1	-13,9	-11,5
Δαπάνη για αποδοχές και εργοδοτικές εισφορές ανά μισθωτό	5,9	5,6	6,8	4,9	-4,0	-0,7	-6,0	-7,9
Κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος								
– στο σύνολο της οικονομίας	2,2	4,5	8,7	6,4	-2,1	-1,1	-8,0	-7,3
– στον επιχειρηματικό τομέα ²	2,8	5,3	7,9	4,4	-1,1	-3,5	-12,1	-8,0

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ (ΑΕΠ 2006-2011) και εκτιμήσεις-προβλέψεις της Τράπεζας της Ελλάδος (για το ΑΕΠ το 2012-13 και για τα υπόλοιπα ετήσια μεγέθη το 2006-2013).

¹ Μέση μισθολογική δαπάνη.

² Ο επιχειρηματικός τομέας περιλαμβάνει τις ιδιωτικές και τις δημόσιες επιχειρήσεις και τις τράπεζες.

³ Μέση ετήσια μεταβολή, με βάση τη μείωση από 15.2.2012 των κατώτατων αποδοχών κατά 22% (για άτομα ηλικίας 25 και άνω) έως 32% (για άτομα κάτω των 25 ετών).

Πίνακας VII.6 Μέσες αποδοχές και κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στο σύνολο της οικονομίας: Ελλάδα και ζώνη του ευρώ (2001-2013)

(ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές)

Έτος	Μέσες αποδοχές		Κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος	
	Ελλάδα	Ζώνη του ευρώ	Ελλάδα	Ζώνη του ευρώ
2001	4,7	2,8	3,9	2,4
2002	6,6	2,7	5,5	2,5
2003	5,6	2,9	2,3	2,2
2004	7,2	2,6	4,3	1,0
2005	4,4	2,2	3,4	1,3
2006	5,7	2,5	2,2	1,1
2007	5,2	2,5	4,5	1,4
2008	6,2	3,4	8,7	3,8
2009	4,6	1,8	6,4	4,3
2010	-4,6	1,9	-2,1	-0,7
2011	-1,7	2,2	-1,1	0,9
2012	-6,6	1,9	-8,0	1,4
2013 (πρόβλ.)	-7,7	2,0	-7,3	1,2

Πηγές: Για την Ελλάδα: εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος. Για τη ζώνη του ευρώ: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Economic Forecasts*, Autumn 2012.

υπολογίζεται ότι το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος μειώθηκε για τρίτο συνεχές έτος: κατά 8,0% στο σύνολο της οικονομίας και κατά 12,1% στον επιχειρηματικό τομέα.

- Επισημαίνεται ότι οι ανωτέρω εκτιμήσεις για τη μείωση του κόστους εργασίας το 2012 είναι γενικά συμβατές με εκείνες που προκύπτουν από τους τριμηνιαίους μη χρηματοοικονομικούς λογαριασμούς των θεσμικών τομέων που δημοσίευσε η ΕΛΣΤΑΤ για τα πρώτα τρία τρίμηνα του 2012.¹³ Εξάλλου, σύμφωνα με τα στοιχεία της δειγματοληπτικής Έρευνας Εργατικού Δυναμικού της ΕΛΣΤΑΤ, το μηνιαίο κόστος εργασίας σε ευρώ (κατ' άτομο, όχι ανά μονάδα προϊόντος) μειώθηκε με ετήσιο ρυθμό 12,9% το εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου του 2012 (δηλαδή *περισσότερο* από ό,τι οι μέσες αποδοχές σύμφωνα με τον Πίνακα VII.5), μετά από ετήσιες μειώσεις κατά 6,1% το 2011 και 2,7% το 2010. Τέλος, σύμφωνα με το “Δείκτη Κόστους Εργασίας” που δημοσίευσε η Eurostat (17.12.2012), το “ονομαστικό ωριαίο κόστος εργασίας στον επιχειρηματικό τομέα” στην Ελλάδα μειώθηκε με ετήσιο ρυθμό 8,9% το α' τρίμηνο και 3,4%

το β' τρίμηνο του 2012, ενώ στον μη επιχειρηματικό τομέα μειώθηκε με ετήσιο ρυθμό 15,7% το α' τρίμηνο και 16,9% το β' τρίμηνο. Ο ετήσιος ρυθμός για το σύνολο της οικονομίας ήταν -11,5% το α' τρίμηνο και -8,7% το β' τρίμηνο του 2012, έναντι -8,1% το δ' τρίμηνο του 2011.

- Από τα στοιχεία των εθνικών λογαριασμών (ΕΛΣΤΑΤ) προκύπτει ότι κατά την τριετία 2010-2012 μειώθηκε και το **ποσοστό συμμετοχής των “αμοιβών της εξαρτημένης εργασίας” στο ΑΕΠ σε αγοραίες τιμές**. Συγκεκριμένα, το ποσοστό αυτό είχε διαμορφωθεί κατά μέσο όρο στο 35,1% την εννεαετία 2001-2009, φθάνοντας στο ύψιστο επίπεδο το 2009 (36,7%). Στη συνέχεια όμως υποχώρησε στο 36,2% το 2010, στο 35,1% το 2011 και – πολύ περισσότερο – στο 31,7% το εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2012.

- Η μείωση του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος αναμένεται να συνεχιστεί και το 2013 (κατά 7,3% στο σύνολο της οικονομίας και κατά 8,0% στον επιχειρηματικό τομέα),

¹³ Δελτίο τύπου ΕΛΣΤΑΤ, 25.1.2013.

ενώ το 2014, καθώς θα αρχίζει η ανάκαμψη της οικονομίας, το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος ενδέχεται να αυξηθεί κατά 0,5% στο σύνολο της οικονομίας και κατά 1,8% στον επιχειρηματικό τομέα (χωρίς να αποκλείεται μείωσή του, εάν η παραγωγικότητα αυξηθεί περισσότερο από ό,τι τώρα προβλέπεται).

- *Η σωρευτική μείωση του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος την τριετία 2010-2012 εκτιμάται στο 10,9% για το σύνολο της οικονομίας και στο 16,1% για τον επιχειρηματικό τομέα.*

Τέλος, ο στόχος ο οποίος τέθηκε στο Μνημόνιο που υιοθέτησε η Βουλή το Φεβρουάριο του 2012 με τον Ν. 4046 – για μείωση του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος την τριετία 2012-2014 κατά 15% – εκτιμάται, με βάση τους ανωτέρω υπολογισμούς, ότι θα υπερκαλυφθεί, καθώς η σωρευτική μείωση στην εν λόγω τριετία αναμένεται να φθάσει το 17,6%.

2.Α Η ΜΕΙΩΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΔΟΧΩΝ ΣΤΟΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΤΟΜΕΑ ΑΝΤΑΝΑΚΛΑ ΤΙΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΤΟΜΕΑ ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΥΦΕΣΗ

Το 2012 και το 2013 η μείωση των αποδοχών των μισθωτών επηρεάστηκε και επηρεάζεται καθοριστικά αφενός από τις σημαντικές νομοθετικές παρεμβάσεις πολιτικής που έγιναν τον Οκτώβριο του 2011 και το Φεβρουάριο και το Νοέμβριο του 2012 και αφορούσαν το επίπεδο των αποδοχών και το θεσμικό πλαίσιο καθορισμού τους και αφετέρου από την οικονομική ύφεση και τις συνέπειές της για την αγορά εργασίας.

Ειδικότερα: (α) στα τέλη Οκτωβρίου 2011 ο Ν. 4024 (άρθρο 37) διευκόλυνε ουσιαστικά τη σύναψη επιχειρησιακών συμβάσεων, εξαλείφοντας τους εναπομένοντες τότε περιορισμούς, (β) το Φεβρουάριο του 2012 με τον Ν. 4046/2012 (Μνημόνιο) προβλέφθηκαν η άμεση μείωση των κατώτατων αποδοχών των ατόμων άνω των 25 ετών

κατά 22% και των νέων κάτω των 25 ετών κατά 32%, η αναστολή των αυξήσεων λόγω “ωρίμανσης”, ο περιορισμός της “μετενέργειας” των συλλογικών συμβάσεων μετά τη λήξη τους και ο καθορισμός μέγιστης διάρκειας των συλλογικών συμβάσεων, η μετατροπή των συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου μακράς διαρκείας (οιονεί μονιμότητα) του προσωπικού επιχειρήσεων του δημόσιου τομέα (ή που ανήκαν στο δημόσιο τομέα) σε συμβάσεις εργασίας αορίστου χρόνου, η μείωση κατά 10% (κατά μέσο όρο), εντός του 2012, των αποδοχών που προβλέπονταν στα ειδικά μισθολόγια (δικαστικοί, διπλωματικοί υπάλληλοι, νοσοκομειακοί γιατροί, πανεπιστημιακοί, στρατιωτικοί, σώματα ασφαλείας), (γ) το Νοέμβριο του 2012 στον Ν. 4093/2012 (για την έγκριση του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016 και για επείγοντα μέτρα εφαρμογής του Ν. 4046/2012) και στον Ν. 4095/2012 (για τον Κρατικό Προϋπολογισμό του 2013) περιλήφθηκαν μέτρα για περαιτέρω μείωση αποδοχών στο δημόσιο τομέα και για εισαγωγή πρόσθετων ρυθμίσεων που αυξάνουν την ευελιξία της αγοράς εργασίας.

- Παράλληλα, από την αρχή της κρίσης οι ιδιωτικές επιχειρήσεις έχουν επιδιώξει να προσαρμόσουν το κόστος εργασίας στις συνθήκες μειωμένης ζήτησης, με διάφορους τρόπους: μείωση/εξάλειψη των υπερωριών, θέση του προσωπικού σε διαθεσιμότητα, εισαγωγή μειωμένων εβδομαδιαίων ωραρίων εργασίας, μετατροπή συμβάσεων πλήρους απασχόλησης σε συμβάσεις μερικής ή εκ περιτροπής απασχόλησης, περικοπή αποδοχών βάσει ατομικών συμβάσεων, απολύσεις προσωπικού. Στη διάρκεια του 2012 οι επιχειρήσεις προσέφυγαν, σε μεγαλύτερο βαθμό από ό,τι στο παρελθόν, στη σύναψη ατομικών συμβάσεων εργασίας και συνεχίζουν να το κάνουν και εφέτος.

Οι **επιχειρησιακές συμβάσεις** που έχουν υπογραφεί στις περισσότερες περιπτώσεις προβλέπουν προς τα κάτω προσαρμογή των καταβαλλόμενων αποδοχών της τάξεως του 10%-40% – από τα επίπεδα που προέβλε-

παν, στην κάθε επιμέρους περίπτωση, οι κλαδικές και ομοιοεπαγγελματικές συμβάσεις στα επίπεδα των γενικών κατώτατων αποδοχών και των αντίστοιχων επιδομάτων. Εξάλλου, σημαντικές μειώσεις αποδοχών προβλέπουν και οι επιχειρησιακές συμβάσεις που έχουν υπογραφεί σε τράπεζες και επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας. Ήδη από τα τέλη Οκτωβρίου του 2011 (ψήφιση του Ν. 4024/2011) έως τα τέλη Δεκεμβρίου του 2012 έχουν υπογραφεί **περισσότερες από 1.010 επιχειρησιακές συλλογικές συμβάσεις**. Αυτές αφορούν περισσότερους από 140.700 μισθωτούς (από τους οποίους 88.050 απασχολούνται σε τράπεζες, επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας και μεγάλες ιδιωτικές επιχειρήσεις στους τομείς της μεταποίησης και των υπηρεσιών, ενώ οι υπόλοιποι 52.650 σε πολύ μικρές, μικρές και μεσαίες ιδιωτικές επιχειρήσεις. Εξάλλου, στη διάρκεια του 2012 υπογράφηκαν και σημαντικές **κλαδικές συλλογικές συμβάσεις**. Η κυριότερη (για τους απασχολούμενους στο λιανικό και χονδρικό εμπόριο, που υπερβαίνουν τις 300.000) προβλέπει μείωση μισθών κατά 6,3%, ενώ οι υπόλοιπες (μεταξύ άλλων για τους απασχολούμενους στις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις και στις ξένες αεροπορικές εταιρίες) προβλέπουν μειώσεις που φθάνουν το 15%. Παράλληλα, σύμφωνα με στοιχεία της Επιθεώρησης Εργασίας (ΣΕΠΕ), την περίοδο 14.2-31.8.2012 υπογράφηκαν 178.058 **ατομικές συμβάσεις εργασίας** (σε 40.297 επιχειρήσεις) που προέβλεπαν μειώσεις μισθών κατά μέσο όρο 21,7%.

Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω στοιχεία, υπολογίζεται ότι οι μειώσεις μισθών μέσω επιχειρησιακών και ατομικών συμβάσεων μέχρι στιγμής αφορούν τουλάχιστον το 19% των μισθωτών του επιχειρηματικού τομέα, ενώ οι μειώσεις μέσω κλαδικών συμβάσεων αφορούν το 20-25%.

Η διαδικασία της προς τα κάτω προσαρμογής των αποδοχών συνεχίζεται και το **2013**, καθώς εφέτος λήγουν όσες κλαδικές και ομοιοεπαγγελματικές συλλογικές συμβάσεις δεν έληξαν το 2012.

3 ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΟΣΤΟΥΣ: ΑΝΑΚΤΗΣΗ ΤΗΣ ΑΠΩΛΕΙΑΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2001-2009

- Η απλούστερη προσέγγιση προκειμένου να διερευνηθεί η επίδραση των μεταβολών του κόστους εργασίας στην ανταγωνιστικότητα είναι να μετρηθεί η μεταβολή του σχετικού κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος σε κοινό νόμισμα, δηλαδή της “πραγματικής σταθμισμένης συναλλαγματικής ισοτιμίας βάσει του σχετικού κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στο σύνολο της οικονομίας”. Ο δείκτης υπολογίζεται *έναντι των 28 κυριότερων εμπορικών εταίρων της Ελλάδος*, μεταξύ των οποίων και οι χώρες της ζώνης του ευρώ. Σύμφωνα με αναθεωρημένες εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος, ο ανωτέρω δείκτης αυξήθηκε κατά 31,5% την εννεαετία 2001-2009, υποδηλώνοντας ισομεγέθη απώλεια ανταγωνιστικότητας κόστους, ενώ μειώθηκε κατά 7,2% τη διετία 2010-2011, υποδηλώνοντας βελτίωση της ανταγωνιστικότητας (βλ. Πίνακα VII.7). Έτσι, η σωρευτική απώλεια στην 11ετία 2001-2011 περιορίστηκε στο 22,1%. Στο σχετικό υπολογισμό για την απώλεια ανταγωνιστικότητας μόνο έναντι των εμπορικών εταίρων της Ελλάδος στη ζώνη του ευρώ δεν υπεισέρχεται καθόλου η συναλλαγματική ισοτιμία, εφόσον το νόμισμα είναι κοινό, και επομένως η μεταβολή του δείκτη ανταγωνιστικότητας αντανakλά αποκλειστικά τη μεταβολή του σχετικού κόστους εργασίας. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος, η σωρευτική απώλεια ανταγωνιστικότητας έναντι των εταίρων μας στη ζώνη του ευρώ, βάσει του σχετικού κόστους εργασίας, έφθασε το 22,3% την περίοδο 2001-2009, ενώ τη διετία 2010-2011 εκτιμάται ότι υπήρξε βελτίωση κατά 3,5%, με αποτέλεσμα η σωρευτική απώλεια την περίοδο 2001-2011 να περιοριστεί στο 18,0%.

- Οι εκτιμήσεις για την εξέλιξη του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος το 2012 και οι προβλέψεις για το 2013 συνεπάγονται βελτίωση της ανταγωνιστικότητας βάσει του σχετικού κόστους εργασίας έναντι των 28 εμπορικών εταίρων κατά 12,05% το 2012 και 8,7%

Πίνακας VII.7 Ελλάδα: Δείκτες ονομαστικής και πραγματικής σταθμισμένης συναλλαγματικής ισοτιμίας (ΣΣΙ)¹

(ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές μέσου επιπέδου έτους)

	Ονομαστική ΣΣΙ	Πραγματική ΣΣΙ	
		Με βάση τις σχετικές τιμές καταναλωτή	Με βάση το σχετικό κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στο σύνολο της οικονομίας
2000	-6,3	-6,9	-5,0
2001	1,7	1,1	0,4
2002	2,3	2,6	4,3
2003	5,0	5,5	4,0
2004	1,7	1,9	4,4
2005	-1,0	-0,1	0,5
2006	0,0	0,8	0,9
2007	1,3	1,6	3,7
2008	2,4	2,5	6,6
2009	1,2	1,6	3,4
2010	-2,8	-0,5	-5,2
2011	0,5	0,4	-2,1
2012*	-2,0	-3,3	-12,05
Συμμετρική εκατοστιαία μεταβολή δωδεκαετίας 2001-2012	10,5	14,6	7,4

Πηγές: Συναλλαγματικές ισοτιμίες: ΕΚΤ, ισοτιμίες αναφοράς του ευρώ. Τιμές καταναλωτή: ΔΤΚ: ΕΚΤ, εναρμονισμένος ΔΤΚ όπου υπάρχει. Κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στο σύνολο της οικονομίας: για την Ελλάδα εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος, για τις άλλες χώρες ΕΚΤ.

* Προσωρινά στοιχεία και εκτιμήσεις.

¹ Οι δείκτες καταρτίζονται από την Τράπεζα της Ελλάδος και περιλαμβάνουν τους 28 κυριότερους εμπορικούς εταίρους της Ελλάδος. Οι συντελεστές στάθμισης υπολογίστηκαν εκ νέου με βάση τις εισαγωγές και εξαγωγές των προϊόντων της μεταποίησης (κατηγορίες 5-8 της Τυποποιημένης Ταξινόμησης Διεθνούς Εμπορίου – SITC 5-8) κατά την τριετία 1998-2000 για την περίοδο 1993-2000 και κατά την τριετία 2004-2006 για την περίοδο 2001-2011, λαμβανομένου υπόψη και του ανταγωνισμού στις τρίτες αγορές.

το 2013, ενώ έναντι της ζώνης του ευρώ η εκτιμώμενη βελτίωση είναι 9,7% το 2012 και 8,1% το 2013.

- Τα προαναφερθέντα υποδηλώνουν ότι το 2010-2011 ανακτήθηκε το 19,3% έως 29,8% της απώλειας της ανταγωνιστικότητας κόστους έναντι της ζώνης του ευρώ και των 28 εμπορικών εταίρων μας, αντίστοιχα. Συνολικά την τριετία 2010-2012 ανακτήθηκε το 70,5% της απώλειας έναντι της ζώνης του ευρώ και το 76,5% της απώλειας έναντι των 28 εμπορικών εταίρων. Τέλος, εντός του 2013 εκτιμάται ότι θα έχει ανακτηθεί ολόκληρη η απώλεια της περιόδου 2001-2009, έναντι τόσο της ζώνης του ευρώ όσο και των 28 εμπορικών εταίρων της χώρας, και μάλιστα ότι το επίπεδο της ανταγωνιστικότητας κόστους θα εμφανίσει

βελτίωση της τάξεως του 2% σε σύγκριση με το επίπεδο του έτους 2000.

- Τα ανωτέρω συμπεράσματα επιβεβαιώνονται και από τις εκτιμήσεις δεικτών ανταγωνιστικότητας βάσει εναρμονισμένης μεθοδολογίας από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Ο “πραγματικός εναρμονισμένος δείκτης ανταγωνιστικότητας βάσει του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στο σύνολο της οικονομίας”¹⁴ για την Ελλάδα εμφάνισε αύξηση (δηλαδή απώλεια ανταγωνιστικότητας) κατά 21,0% την εννεαετία 2001-2009 και

¹⁴ “Real harmonised competitiveness indicators based on unit labour costs indices for the total economy” – τελευταία ενημέρωση από την ΕΚΤ 14.1.2013. Ο δείκτης αυτός υπολογίζεται έναντι 36 εμπορικών εταίρων της Ελλάδος, μεταξύ των οποίων και όλες οι άλλες χώρες της ζώνης του ευρώ.

μείωση (δηλαδή βελτίωση ανταγωνιστικότητας) συνολικά κατά 18,9% μεταξύ του 2009 και του γ' τριμήνου του 2012, με αποτέλεσμα από το 2001 έως και το γ' τρίμηνο του 2012 ο δείκτης να εμφανίζει πλέον σωρευτική μείωση (δηλαδή βελτίωση ανταγωνιστικότητας) κατά 1,9%, γεγονός που υποδηλώνει ότι έχει ήδη ανακτηθεί το σύνολο της απώλειας της περιόδου 2001-2009.

- Πρόσθετη ισχυρή επιβεβαίωση προσφέρουν οι δείκτες της “πραγματικής σταθμισμένης συναλλαγματικής ισοτιμίας βάσει του σχετικού κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος” που έχουν υπολογίσει οι υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.¹⁵ Ο σχετικός δείκτης για την Ελλάδα εμφανίζει μείωση κατά 4,65% στη διετία 2010-2011, η οποία ισοδυναμεί με αντίστοιχη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας κόστους, ενώ προβλέπεται περαιτέρω δραστική μείωση (δηλαδή βελτίωση) κατά 11,8% το 2012 και κατά 6,3% το 2013. Επομένως, η εκτιμώμενη/προβλεπόμενη συνολική βελτίωση την τετραετία 2010-2013 φθάνει το 21,2% και υπεραντισταθμίζει κατά πολύ τη συνολική επιδείνωση κατά 8,6% τη 12ετία 1998-2009, καθώς συνεπάγεται ότι το 2013 η ανταγωνιστικότητα κόστους θα είναι βελτιωμένη κατά 14,4% σε σύγκριση με το 1997.

- Είναι απαραίτητο να τονιστεί, για μία ακόμη φορά,¹⁶ ότι η διατήρηση και η συνέχιση της βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας – μετά την αναγκαία αρχική περίοδο “διόρθωσης” – δεν μπορεί εσαεί να στηρίζεται στη μείωση των ονομαστικών αποδοχών που συνδυάζεται με μείωση ή στασιμότητα της παραγωγικότητας, καθώς οι αρνητικές επιδράσεις μιας διαρκούς μείωσης των μισθών στην εγχώρια ζήτηση θα υπεραντισταθμίζουν τις θετικές επιδράσεις στην εξωτερική ζήτηση. Επομένως, είναι απαραίτητο η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας κόστους να στηριχθεί και στην ενίσχυση της παραγωγικότητας. Οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που στοχεύουν στην αποτελεσματικότερη λειτουργία των αγορών προϊόντων και εργασίας αποβλέπουν σ' αυτό ακριβώς το αποτέλεσμα και θα επιτρέψουν τόσο τη διαμόρφωση του δυναμικού ρυθμού ανάπτυξης

σε υψηλότερο επίπεδο όσο και τη βελτίωση της διαρθρωτικής ανταγωνιστικότητας (βλ. και Παράρτημα του Κεφαλαίου VIII - “Εξωστρέφεια και ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας”). Παρατηρείται επίσης ότι – σύμφωνα με τα τριμηνιαία εθνικολογιστικά στοιχεία – από το γ' τρίμηνο του 2011 καταγράφεται άνοδος της παραγωγικότητας (ΑΕΠ ανά απασχολούμενο) και στο 15μηνο Ιουλίου 2011-Σεπτεμβρίου 2012 ο μέσος ετήσιος ρυθμός ανόδου της υπολογίζεται στο 2,0%-2,3%.¹⁷

Ωστόσο, η εξέλιξη αυτή αντανακλά μείωση της απασχόλησης ακόμη μεγαλύτερη από τη μείωση του προϊόντος, ενώ το ζητούμενο είναι να επιτευχθεί αύξηση και των δύο μεγεθών με παράλληλη βελτίωση της παραγωγικότητας.

4 ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΑ ΚΕΡΔΗ

Όπως ήδη αναφέρθηκε στο Τμήμα 1.Α του παρόντος κεφαλαίου, αν συγκριθεί η μείωση του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στον επιχειρηματικό τομέα κατά 12,4% και στο σύνολο της οικονομίας κατά 8,4% το 2012 με την πολύ μικρότερη μείωση του αποπληθωριστή του ΑΕΠ (κατά 0,7%) το 2012, κατ' αρχάς προκύπτει ότι το περιθώριο κέρδους στον επιχειρηματικό τομέα ή στο σύνολο της οικονομίας αυξήθηκε (καθώς ο λόγος του αποπληθωριστή του ΑΕΠ προς το δείκτη του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος συχνά χρησιμοποιείται ως δείκτης του περιθωρίου κέρδους στην οικονομία). Το ίδιο συμπέρασμα προκύπτει από το γεγονός ότι, σύμφωνα με τα εθνικολογιστικά στοιχεία, οι “αμοιβές των εργαζομένων” (δηλαδή των μισθωτών) μειώθηκαν το 2012 *περισσότερο* από ό,τι το ονομαστικό ΑΕΠ ή το “ακαθάριστο λειτουργικό πλεόνασμα/μικτό εισόδημα” στο σύνολο της οικονομίας (δηλαδή το μέγεθος που περιλαμβάνει τόσο τα κέρδη των επι-

¹⁵ Βλ. European Commission, *European Economic Forecast – Autumn 2012*, 7.11.2012.

¹⁶ Νομισματική Πολιτική – Ενδιάμεση Έκθεση 2011, Νοέμβριος 2011, σελ. 25, Νομισματική Πολιτική 2011-2012, Μάρτιος 2012, σελ. 77, Νομισματική Πολιτική – Ενδιάμεση Έκθεση 2012, Νοέμβριος 2012, σελ. 121.

¹⁷ Ανάλογα με το αν η παραγωγικότητα υπολογίζεται βάσει του ΑΕΠ ανά απασχολούμενο ή βάσει της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας ανά απασχολούμενο.

χειρήσεων όσο και τα εισοδήματα των αυτοαπασχολούμενων και των αγροτών καθώς και τις προσόδους περιουσίας όπως τα ενοίκια). Ωστόσο, το ανωτέρω συμπέρασμα λαμβάνει υπόψη μόνο ένα στοιχείο του κόστους, δηλαδή το κόστος εργασίας, ενώ αγνοεί το κόστος των άλλων εισροών (πρώτων υλών και ενδιάμεσων προϊόντων, κατανάλωσης ενέργειας), το χρηματοοικονομικό κόστος και τη φορολογική επιβάρυνση των επιχειρήσεων.

Αντίθετα, ακριβέστερη εικόνα προκύπτει αν ληφθούν υπόψη τα στοιχεία των τριμηνιαίων μη χρηματοοικονομικών λογαριασμών των θεσμικών τομέων που καταρτίζει η ΕΛΣΤΑΤ και ιδίως αυτά που αφορούν το ακαθάριστο και το καθαρό λειτουργικό πλεόνασμα των μη χρηματοοικονομικών εταιριών (βλ. Κεφάλαιο V.1). Επιπλέον, αν το περιθώριο κέρδους μετρηθεί βάσει του λόγου των κερδών προς τον κύκλο εργασιών των επιχειρήσεων του μη χρηματοπιστωτικού τομέα που είναι εισηγμένες στο ΧΑ, εξακολούθησε και το 2012 να καταγράφεται μείωση των περιθωρίων μικτού κέρδους, αν και ταυτόχρονα υπήρξε και μία εξέλιξη προς την αντίθετη κατεύθυνση – δηλαδή περιορίστηκε ελαφρά το αρνητικό περιθώριο καθαρού κέρδους (με άλλα λόγια το περιθώριο “καθαρής ζημίας”). Σύμφωνα με τις δημοσιευμένες λογιστικές καταστάσεις 168 επιχειρήσεων¹⁸ που δεν ανήκουν στο χρηματοπιστωτικό τομέα και είναι εισηγμένες στο ΧΑ, το εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου του 2012 οι πωλήσεις μειώθηκαν κατά 10,3% και τα μικτά κέρδη κατά 12,7%, ενώ καταγράφηκαν καθαρές ζημίες προ φόρων, οι οποίες όμως ήταν μειωμένες κατά 30,4% σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του 2011. Έτσι το περιθώριο μικτού κέρδους μειώθηκε κατά 0,5 της εκατοστιαίας μονάδας (στο 17,5% από 18,0%), ενώ το περιθώριο καθαρού κέρδους παρέμεινε αρνητικό (-0,9%, έναντι -1,2% την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2011). Εξάλλου, η αποδοτικότητα των ιδίων κεφαλαίων παρέμεινε αρνητική (-0,8%, έναντι -1,0% το εννεάμηνο του 2011) και η αποδοτικότητα των συνολικών κεφαλαίων επίσης (-0,3%, έναντι -0,5% το εννεάμηνο του 2011).

5 ΑΝΙΣΟΚΑΤΑΝΟΜΗ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ, ΦΤΩΧΕΙΑ ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

• Η εξέταση των προβλημάτων της ανισότητας, της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού έχει ιδιαίτερη σημασία στην τρέχουσα περίοδο κρίσης και έντονης οικονομικής ύφεσης, καθώς η περιστολή των κοινωνικών και άλλων δημόσιων δαπανών (στην προσπάθεια δημοσιονομικής προσαρμογής) επηρεάζει σημαντικά κρίσιμους κοινωνικούς δείκτες (ανεργία, φτώχεια, ανισότητα κ.λπ.), καθιστώντας πιο εύθραυστη την κοινωνική συνοχή. Τα ευρήματα των διαθέσιμων σχετικών ερευνών είναι χρήσιμα για το δημόσιο διάλογο και για τη λήψη των μέτρων οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής που είναι απαραίτητα για τη διασφάλιση και ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής. Στη συνέχεια συνοψίζονται τα σημαντικότερα από τα ευρήματα αυτά, που αφορούν κυρίως τις διαστάσεις της ανισότητας και της φτώχειας στην Ελλάδα και τη μεταβολή των αντίστοιχων δεικτών κατά την πρόσφατη περίοδο της χρηματοπιστωτικής και δημοσιονομικής κρίσης.

• Με βάση τα πιο πρόσφατα στοιχεία της Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών (EU-SILC)¹⁹ για το 2011 που ανακοινώθηκαν από την ΕΛΣΤΑΤ και λαμβάνουν υπόψη τα εισοδήματα του 2010, το 21,4% του πληθυσμού της χώρας ή 901.194 νοικοκυριά με συνολικό αριθμό μελών 2.341.400 άτομα βρίσκονται κάτω από το χρηματικό όριο της “σχετικής φτώχειας”.²⁰ Ο δείκτης του κινδύνου σχετικής φτώχειας για την Ελλάδα αυξήθηκε κατά 1,7 εκατοστιαία μονάδα τα πρώτα δύο έτη της τρέχουσας κρίσης (εισοδήματα 2008: 19,7%, 2009: 20,1%, 2010: 21,4%), ενώ παραμένει σημαντικά υψη-

¹⁸ Στις 168 επιχειρήσεις δεν έχουν περιληφθεί τα 2 διυλιστήρια.

¹⁹ Η EU-SILC αποτελεί τη βασική πηγή των συγκριτικών στατιστικών για την κατανομή του εισοδήματος, τον κίνδυνο φτώχειας και τον κοινωνικό αποκλεισμό στις χώρες της ΕΕ. Επισημαίνεται πάντως ότι στον ερευνώμενο πληθυσμό δεν περιλαμβάνονται ομάδες πληθυσμού που είναι, κατά τεκμήριο, φτωχές, όπως άστεγοι, διαβιούντες σε ιδρύματα, μεγάλος αριθμός παράνομων οικονομικών μεταναστών, Ρομά κ.ά. Βλ. δελτίο τύπου ΕΛΣΤΑΤ, 2.11.2012.

²⁰ Βλ. επόμενη υποσημείωση.

λότερος από ό,τι στις περισσότερες χώρες της ΕΕ (ΕΕ-27: 16,9%, βλ. Πίνακα VII.8). Επισημαίνεται ότι στην έρευνα του 2011 το χρηματικό όριο της σχετικής φτώχειας για ένα μονομελές νοικοκυριό ήταν 6.591 ευρώ το έτος (έναντι 7.178 ευρώ το 2010), ενώ για ένα τετραμελές νοικοκυριό με δύο ενήλικες και δύο παιδιά ήταν 13.842 ευρώ (2010: 15.073 ευρώ).²¹ Επιπλέον, το μέσο ετήσιο διαθέσιμο εισόδημα του συνόλου των νοικοκυριών της χώρας ανήλθε το 2010 σε 21.590 ευρώ, δηλαδή ήταν μειωμένο κατά 12,2% έναντι του προηγούμενου έτους (2009: 24.224 ευρώ).

- Πολύ υψηλότερο είναι το ποσοστό του πληθυσμού της χώρας που βρίσκεται σε κίνδυνο φτώχειας ή σε κατάσταση κοινωνικού αποκλεισμού (δηλ. ζει με υλικές στερήσεις ή χαρακτηρίζεται και από χαμηλή ένταση εργασίας): στην έρευνα για το 2011 ανέρχεται σε 31,0%, δηλαδή αντιστοιχεί σε 3.403.000 άτομα (ΕΕ-27: 24,2%).²² Επιπλέον, ο πληθυσμός που ζει σε νοικοκυριά στα οποία δεν εργάζεται κανένα μέλος ή εργάζεται λιγότερο από 3 μήνες συνολικά το χρόνο ανέρχεται σε 837.300 άτομα, δηλαδή είναι κατά 53,7% αυξημένος σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος (2010: 544.800 άτομα).

- **Εξαιρετικά δραματική είναι η επιδείνωση των δεικτών φτώχειας στην περίοδο της τρέχουσας κρίσης, σε απόλυτους όρους,** δηλ. όταν το κατώφλι της φτώχειας παραμένει διαχρονικά σταθερό σε όρους πραγματικής αγοραστικής δύναμης. Πράγματι, ενώ το ποσοστό φτώχειας για το έτος 2010 υπολογιζόμενο με το κατώφλι φτώχειας του έτους 2005 (60% του διάμεσου εισοδήματος του 2005 εκφρασμένου σε τιμές του 2010 με βάση τον εναρμονισμένο δείκτη τιμών καταναλωτή) ήταν 16,0%, το αντίστοιχο ποσοστό για το επόμενο έτος της έρευνας (2011) έφθασε στο 22,9%. Με άλλα λόγια, μέσα σε ένα μόλις έτος στην περίοδο της τρέχουσας κρίσης καταγράφηκε αύξηση της φτώχειας σε απόλυτους όρους κατά 6,9 εκατοστιαίες μονάδες (ή κατά 43,1%). Ανάλογα συμπεράσματα προκύπτουν και από μελέτη ερευνητών του Οικονομικού Πανεπιστημίου.²³

- Λιγότερο δυσμενείς είναι για τη χώρα μας στην περίοδο της τρέχουσας κρίσης οι εξελίξεις σε όρους εισοδηματικής ανισότητας, αν και από τα ίδια στοιχεία (EU-SILC 2011, εισοδήματα 2010) προκύπτει ότι σε όρους ανισότητας η Ελλάδα βρίσκεται στις υψηλότερες θέσεις μεταξύ των χωρών της ΕΕ (συντελεστής Gini, Ελλάδα: 33,6, ΕΕ-27: 30,7). Επιπλέον, το πλουσιότερο 20% των νοικοκυριών στη χώρα μας κατέχει 6,0 φορές μεγαλύτερο μερίδιο εισοδήματος από ό,τι το φτωχότερο 20% (δείκτης S80/S20), ενώ ο αντίστοιχος λόγος λαμβάνει τιμή 5,1 για το σύνολο των χωρών της ΕΕ-27. Πάντως τα πρώτα δύο έτη της τρέχουσας κρίσης, για τα οποία υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, οι ανωτέρω δείκτες ανισότητας δεν μεταβλήθηκαν σημαντικά και διατηρήθηκαν σχεδόν σταθεροί το πρώτο έτος (εισοδήματα 2009) ενώ αυξήθηκαν ελαφρά το επόμενο (2010, βλ. Πίνακα VII.8).²⁴

- Ομάδες υψηλού κινδύνου φτώχειας στην Ελλάδα κατά την περίοδο της τρέχουσας κρί-

²¹ Σύμφωνα με τη σχετική προσέγγιση, η γραμμή φτώχειας μεταβάλλεται κατ' αναλογία προς το μέσο βιοτικό επίπεδο του πληθυσμού, ενώ σύμφωνα με την απόλυτη προσέγγιση η γραμμή φτώχειας διατηρείται σταθερή διαχρονικά σε όρους πραγματικής αγοραστικής δύναμης. Το χρηματικό όριο της σχετικής φτώχειας ορίζεται στο 60% της διαμέσου του συνολικού διαθέσιμου ισοδύναμου εισοδήματος για το σύνολο των νοικοκυριών (ορισμός Eurostat). Για τον υπολογισμό του ισοδύναμου εισοδήματος του νοικοκυριού ο αρχηγός του λαμβάνει συντελεστή στάθμησης 1, τα άλλα ενήλικα μέλη 0,5 και τα παιδιά έως 14 ετών 0,3. Με τον τρόπο αυτό λαμβάνονται υπόψη τόσο οι οικονομίες κλίμακας στην κατανάλωση των νοικοκυριών όσο και η σύνθεση του νοικοκυριού και οι διαφορετικές ανάγκες ενηλίκων και παιδιών.

²² Για τον ορισμό αυτό λαμβάνονται υπόψη τρεις δείκτες: (α) το ποσοστό ατόμων που βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας (βλ. προηγούμενη υποσημείωση), (β) το ποσοστό ατόμων με υλικές στερήσεις, δηλ. το ποσοστό του πληθυσμού που στερείται τουλάχιστον 4 από ένα κατάλογο 9 αγαθών και υπηρεσιών (τηλέφωνο, έγχρωμη τηλεόραση, πλυντήριο ρούχων, ΙΧ επιβατικό αυτοκίνητο, ικανοποιητική θέρμανση κ.ά.), και (γ) το ποσοστό του πληθυσμού που διαβίει σε νοικοκυριά με χαμηλή ένταση εργασίας, δηλ. το ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 18-59 που διαβιώνει σε νοικοκυριά που τα μέλη τους εργάστηκαν λιγότερο από 20% της συνήθους απασχόλησης κατά τη διάρκεια του προηγούμενου έτους.

²³ Βλ. Ομάδα Ανάλυσης Δημόσιας Πολιτικής – Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Ενημερωτικό Δελτίο 1/2012 – Μάνος Ματσαγγάνης, Χρύσα Λεβέντη και Ελένη Καναβιτσά, "Διαπάτωση της φτώχειας στην Ελλάδα της κρίσης". Στη μελέτη αυτή γίνονται εναλλακτικοί υπολογισμοί των ποσοστών σχετικής και απόλυτης φτώχειας, καθώς και εκτιμήσεις για το έτος 2012. Το συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι υπήρξε πολύ μεγάλη αύξηση του ποσοστού της φτώχειας σε απόλυτους όρους μεταξύ του 2009 (πριν από την κρίση) και του 2012: "Η εξέλιξη του ποσοστού σχετικής φτώχειας την τελευταία τριετία εξαρτάται από τον δείκτη που χρησιμοποιούμε. Με βάση το συμβατικό (κυμαίνόμενο) όριο, παρατηρήθηκε μία μικρή πτώση (από 19,4% το 2009 σε 18,6% το 2012). Όμως, με βάση ένα σταθερό όριο (το τιμариθμικά αναπροσαρμοσμένο όριο φτώχειας του 2009), αύξηση υπήρξε και μάλιστα δραματική (σε 35,4%)."

²⁴ Σε γενικές γραμμές καταγράφηκε σταθερότητα της σχετικής φτώχειας κατά τα τελευταία 15 έτη για τα οποία υπάρχουν συγκρίσιμα στοιχεία, δηλ. για την περίοδο 1994-2010.

Πίνακας VII.8 Επιλεγμένοι δείκτες κοινωνικής συνοχής

Δείκτης	Ελλάδα							ΕΕ-15 ¹	ΕΕ-27 ¹
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011		
I. Κίνδυνος φτώχειας									
<i>1 Ποσοστά φτώχειας</i>									
1.1 Σύνολο πληθυσμού	19,6	20,5	20,3	20,1	19,7	20,1	21,4	16,7	16,9
α. Ηλικιωμένοι (65 ετών και άνω)	27,9	25,6	22,9	22,3	21,4	21,3	23,6	16,4	16,0
β. Παιδική φτώχεια (παιδιά έως 15 ετών)	19,3	21,5	22,8	22,7	23,4	22,3	23,3	19,5	20,3
γ. Μονογονεϊκά νοικοκυριά με τουλάχιστον ένα εξαρτώμενο παιδί	43,5	29,6	34,2	27,1	32,1	33,4	43,2	34,7	34,5
δ. Δύο ενήλικες και 3 ή περισσότερα παιδιά	32,7	38,0	29,7	27,2	28,6	26,7	20,8	24,0	25,9
1.2 Εργαζόμενοι	12,9	13,9	14,3	14,3	13,8	13,8	11,9	8,5	8,9
α. Μερική απασχόληση	24,1	26,1	27,2	26,0	26,9	29,4	21,4	12,1	13,5
β. Προσωρινή απασχόληση	17,4	18,2	19,0	15,9	15,1	13,4	8,9	13,7	13,2
1.3 Άνεργοι	32,6	33,3	35,9	37,0	37,9	38,6	44,0	45,1	45,1
<i>2 Χύσιμο φτώχειας²</i>									
Σύνολο πληθυσμού	23,9	25,8	26,0	24,7	24,1	23,4	26,1	22,5	23,3
α. Ηλικιωμένοι (65 ετών και άνω)	23,7	24,4	24,2	20,8	14,7	14,6	21,1	16,4	16,6
β. Παιδιά έως 15 ετών	22,5	25,7	30,0	26,5	26,4	27,3	27,8	23,5	24,4
<i>3 Γραμμή φτώχειας (σε ευρώ)</i>									
α. Μονομελές νοικοκυριό	5.650	5.910	6.120	6.480	6.897	7.178	6.591	...	...
β. Δύο ενήλικες και δύο παιδιά	11.866	12.411	12.852	13.608	14.484	15.073	13.842	...	...
II. Ανισότητα									
1. Συντελεστής Gini	33,2	34,3	34,3	33,4	33,1	32,9	33,6	30,8	30,7
2. S80/S20 ³	5,8	6,1	6,0	5,9	5,8	5,6	6,0	5,1	5,1
III. Κοινωνική πρόνοια									
<i>1 Κοινωνικές δαπάνες, % ΑΕΠ</i>									
Σύνολο	24,9	24,7	24,8	26,3	28,0	29,1	...	30,3	29,5
α. Συντάξεις	12,2	12,1	12,3	12,7	13,4	13,9	...	13,3	13,1
β. Κοινωνικά επιδόματα	12,7	12,6	12,5	13,6	14,6	15,2	...	17,0	16,4
<i>2 Μείωση του ποσοστού κινδύνου φτώχειας λόγω:</i>									
Συνόλου κοινωνικών δαπανών	19,6	20,0	21,6	21,4	22,3	22,7	23,5	25,8	26,3
α. Συντάξεων	16,6	17,1	18,2	18,2	19,3	19,0	20,1	16,1	17,1
β. Κοινωνικών επιδομάτων	3,0	2,9	3,4	3,2	3,0	3,7	3,4	9,7	9,2

Πηγή: Eurostat.

1 Τα στοιχεία για την ΕΕ-15 και την ΕΕ-27 είναι εκτιμήσεις και αφορούν το τελευταίο διαθέσιμο έτος (2011, εισοδήματα 2010).

2 Μετρά την απόσταση του εισοδήματος των φτωχών από τη γραμμή της φτώχειας ως ποσοστό της τελευταίας.

3 Ορίζεται ως ο λόγος του εισοδηματικού μεριδίου του 20% των νοικοκυριών με το υψηλότερο εισόδημα, προς το αντίστοιχο μερίδιο του 20% των νοικοκυριών με το χαμηλότερο εισόδημα.

σης είναι κυρίως οι άνεργοι (το ποσοστό σχετικής φτώχειας φθάνει το 44,0% για την ομάδα αυτή στην έρευνα του 2011) και ιδίως οι άνεργοι άνδρες (ποσοστό φτώχειας 48,4%, αυξημένο κατά 10 εκατοστιαίες μονάδες έναντι του προηγούμενου έτους, όταν ήταν 38,5%), τα

μονογονεϊκά νοικοκυριά με τουλάχιστον ένα εξαρτώμενο παιδί (43,2% έναντι 33,4%), τα νοικοκυριά με έναν ενήλικα ηλικίας 65 ετών και άνω (29,7%), οι μη οικονομικά ενεργοί εκτός των συνταξιούχων (νοικοκυρές κ.λπ., 30,0%), οι γυναίκες (συνήθως ηλικιωμένες)

που ζουν μόνες (25,8%), τα νοικοκυριά με τρεις ή περισσότερους ενήλικες με εξαρτώμενα παιδιά (24,7%), τα νοικοκυριά που διαμένουν σε ενοικιασμένη κατοικία (25,9%) αλλά και τα παιδιά ηλικίας έως 18 ετών (23,7%). Ωστόσο, τα τελευταία έτη στην Ελλάδα η φτώχεια φαίνεται να μετατοπίζεται από την ομάδα των ηλικιωμένων προς την ομάδα των νεότερων ζευγαριών με παιδιά, αλλά και προς τους νέους εργαζομένους. Ειδικότερα, το ποσοστό των παιδιών έως 15 ετών που ζουν κάτω από το όριο της σχετικής φτώχειας αυξήθηκε σε 23,3% το 2011 (ΕΕ-27: 20,3%), από 19,3% το 2005, και είναι υψηλότερο κατά περίπου δύο εκατοστιαίες μονάδες από το αντίστοιχο ποσοστό του συνολικού πληθυσμού. **Το πρόβλημα της προστασίας των παιδιών από τις χειρότερες συνέπειες της οικονομικής κρίσης²⁵ θα πρέπει πλέον να αντιμετωπιστεί ως ένα από τα πιο επείγοντα ζητήματα δημόσιας πολιτικής στην Ελλάδα.²⁶**

Από την εξέταση των δεικτών για τις συνθήκες διαβίωσης του πληθυσμού στην Ελλάδα προκύπτει ότι η στέρηση βασικών αγαθών και υπηρεσιών (δυσκολία ικανοποίησης βασικών αναγκών, ανεπαρκείς συνθήκες στέγασης, επιβάρυνση από τις δαπάνες στέγασης, αδυναμία πληρωμής δανείων ή αγορών με δόσεις, δυσκολίες στην πληρωμή πάγιων λογαριασμών, δυσκολία αντιμετώπισης των συνήθων αναγκών, ποιότητα ζωής) δεν αφορά μόνο το φτωχό πληθυσμό, αλλά και σημαντικό μέρος του μη φτωχού πληθυσμού. Για παράδειγμα, το ποσοστό του πληθυσμού που διαμένει σε κατοικία με στενότητα χώρου ανέρχεται σε 25,9% για το σύνολο του πληθυσμού, ενώ εξειδικεύεται σε 23,2% για το μη φτωχό πληθυσμό και 35,8% για το φτωχό πληθυσμό. Επίσης, το 24,9% του μη φτωχού πληθυσμού έχει οικονομική δυσκολία να αντιμετωπίσει έκτακτες αλλά αναγκαίες δαπάνες αξίας περίπου 600 ευρώ, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για το φτωχό πληθυσμό εκτιμάται σε 69,5%.

Τέλος, η αναδιανεμητική επίδραση των κοινωνικών παροχών στην Ελλάδα, αν και βελτιώθηκε τα τελευταία έτη, παραμένει περιορισμένη σε σύγκριση με τις άλλες χώρες της

ΕΕ. Η μείωση της φτώχειας εξαιτίας του συνόλου των κοινωνικών δαπανών περιορίζεται στις 23,5 εκατοστιαίες μονάδες (εκ των οποίων 20,1 λόγω συντάξεων και μόλις 3,4 λόγω κοινωνικών επιδομάτων) στην περίπτωση της Ελλάδος, έναντι 27,3 μονάδων (17,9 λόγω συντάξεων και 9,4 λόγω κοινωνικών επιδομάτων) για το μέσο όρο των χωρών της ΕΕ. Επισημαίνεται πάντως ότι αυτός ο δείκτης αποτελεσματικότητας είχε βελτιωθεί στην Ελλάδα τα τελευταία έτη πριν από την κρίση (από 19,6 εκατοστιαίες μονάδες το 2005 σε 23,5 το 2011). Η βελτίωση αυτή προήλθε κυρίως από τη μείωση του ποσοστού φτώχειας λόγω των συντάξεων (από 16,6 εκατοστιαίες μονάδες το 2005 σε 20,1 το 2011, βλ. Πίνακα VII.8) και ειδικότερα λόγω των αυξήσεων που χορηγήθηκαν στις κατώτερες συντάξεις και το ΕΚΑΣ τα τελευταία έτη πριν από την περίοδο της τρέχουσας κρίσης.

Συνοψίζοντας, ορισμένες δυσμενείς εξελίξεις κατά τη διάρκεια της τρέχουσας κρίσης και κυρίως η δραματική αύξηση του ποσοστού ανεργίας (από 7,2% το β' και το γ' τρίμηνο του 2008 σε 26,8% τον Οκτώβριο του 2012) εκτιμάται ότι συνετέλεσαν στην αύξηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στην Ελλάδα. Πιο δραματική ήταν η επιδείνωση των δεικτών της απόλυτης φτώχειας, οι οποίοι υπολογίζονται κρατώντας τη "γραμμή" οριοθέτησης της φτώχειας σταθερή (τιμαριθμικά αναπροσαρμοσμένη) στα επίπεδα που ήταν πριν από την τρέχουσα κρίση. Επισημαίνεται επίσης ότι η σημαντική αύξηση του αριθμού των ανέργων (από 355 χιλιάδες το γ' τρίμηνο του 2008 σε 1.345,7 χιλιάδες άτομα τον Οκτώβριο του 2012) συνδυάζεται και με άλλες, ακόμη πιο ανησυχητικές, παραμέτρους – ιδίως το γεγονός ότι η **ανεργία έχει πλέον πλῆξει τον "σκληρό πυρήνα" του εργατικού δυναμικού,**

²⁵ Βλ. "Σχολικά γεύματα στην Ελλάδα της κρίσης", Ενημερωτικό Δελτίο 4/2013 της Ομάδας Ανάλυσης Δημόσιας Πολιτικής, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

²⁶ Είναι ενδεικτικό ότι το Δημοτικό Βρεφοκομείο της Αθήνας έχει αναλάβει τη σίτιση περίπου 8.000 παιδιών των βρεφονηπιακών σταθμών του Δήμου Αθηναίων, ενώ από το Δεκέμβριο του 2012 η Τράπεζα της Ελλάδος και ο Σύλλογος Υπαλλήλων Τράπεζας της Ελλάδος ανταποκρίθηκαν από κοινού σε έκκληση του Δημοτικού Βρεφοκομείου για την κάλυψη της δαπάνης σίτισης περίπου 650 άπορων παιδιών από ολόημερα δημοτικά σχολεία και νηπιαγωγεία.

καθώς το μερίδιο των ανέργων που δηλώνουν “αρχηγοί ή υπεύθυνοι νοικοκυριού” έχει αυξηθεί κατά 10 περίπου εκατοστιαίες μονάδες την τελευταία τριετία. Καθώς μόλις το 29,4% των εγγεγραμμένων ανέργων στα μητρώα του ΟΑΕΔ το Δεκέμβριο του 2012 λάμβανε κάποιου είδους επίδομα ανεργίας,²⁷ εκτιμάται ότι η επιμήκυνση της περιόδου επιδότησης των ανέργων και κυρίως η διεύρυνση της ομάδας των δικαιούχων επιδότησης με άλλα άνεργα άτομα, όπως είναι οι ελεύθεροι επαγγελματίες και οι έμποροι που λόγω της κρίσης σταμάτησαν την επαγγελματική τους δραστηριότητα, αποτελούν μέτρα που θα μπο-

ρούσαν να συμβάλουν στη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής.²⁸

²⁷ Από το σύνολο των 797.578 εγγεγραμμένων ανέργων στα μητρώα του ΟΑΕΔ το Δεκέμβριο του 2012, ο αριθμός των επιδοτούμενων ανέργων ανήλθε σε 234.455 άτομα. Από το σύνολο των επιδοτούμενων ανέργων, το 58,7% ήταν κοινοί επιδοτούμενοι, το 30,2% ευχικοί τουριστικών επαγγελμάτων επιδοτούμενοι, το 8,2% εποχικοί λοιποί επιδοτούμενοι (αγροτικά), το 1,8% επιδοτούμενοι σε οικοδομοτεχνικά επαγγέλματα, το 0,8% εκπαιδευτικοί επιδοτούμενοι και το 0,3% λοιποί επιδοτούμενοι. Βλ. Ανακοίνωση Γραφείου Τύπου ΟΑΕΔ, 21.1.2013, Στατιστικά στοιχεία ΟΑΕΔ: Δεκέμβριος 2012.

²⁸ Επίκειται η έκδοση της απαιτούμενης Υπουργικής Απόφασης, που θα ενεργοποιήσει τον Ειδικό Λογαριασμό Ανεργίας υπέρ των Αυτοτελώς και Ανεξαρτήτως Απασχολούμενων, ο οποίος συστάθηκε με το άρθρο 44 του Ν. 3986/2011 και ενισχύεται με τις πρόσθετες εισφορές των ασφαλισμένων, προκειμένου να χορηγείται επίδομα ανεργίας σε εμπόρους και ελεύθερους επαγγελματίες που κλείνουν τις επιχειρήσεις τους.

Πίνακας VIII.1 Ισοζύγιο πληρωμών

(εκατ. ευρώ)

	Ιανουάριος-Δεκέμβριος		
	2010	2011	2012*
I ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ (I.A+I.B+I.Γ+I.Δ)	-22.506,0	-20.633,5	-5.583,7
I.A Εμπορικό ισοζύγιο (I.A.1-I.A.2)	-28.279,6	-27.229,1	-19.582,7
Ισοζύγιο καυσίμων	-8.627,2	-11.126,9	-10.220,0
Εμπορικό ισοζύγιο χωρίς καύσιμα	-19.652,4	-16.102,1	-9.362,8
Ισοζύγιο πλοίων	-3.672,7	-3.370,9	-1.042,6
Εμπορικό ισοζύγιο χωρίς καύσιμα και πλοία	-15.979,7	-12.731,2	-8.320,1
<i>I.A.1 Εξαγωγές αγαθών</i>	<i>17.081,5</i>	<i>20.230,6</i>	<i>22.017,6</i>
Καύσιμα	4.950,0	6.187,7	7.426,4
Πλοία (εισπράξεις)	858,1	695,1	737,8
Λοιπά αγαθά	11.273,4	13.347,8	13.853,5
<i>I.A.2 Εισαγωγές αγαθών</i>	<i>45.361,0</i>	<i>47.459,6</i>	<i>41.600,4</i>
Καύσιμα	13.577,1	17.314,6	17.646,3
Πλοία (πληρωμές)	4.530,8	4.066,0	1.780,4
Λοιπά αγαθά	27.253,1	26.079,0	22.173,7
I.B Ισοζύγιο υπηρεσιών (I.B.1-I.B.2)	13.248,5	14.629,6	14.719,4
<i>I.B.1 Εισπράξεις</i>	<i>28.477,8</i>	<i>28.609,2</i>	<i>27.105,6</i>
Ταξιδιωτικό	9.611,3	10.504,7	10.024,1
Μεταφορές	15.418,4	14.096,6	13.286,4
Λοιπές υπηρεσίες	3.448,1	4.007,9	3.795,2
<i>I.B.2 Πληρωμές</i>	<i>15.229,4</i>	<i>13.979,6</i>	<i>12.386,3</i>
Ταξιδιωτικό	2.156,0	2.266,5	1.848,7
Μεταφορές	8.155,4	7.234,4	6.322,0
Λοιπές υπηρεσίες	4.917,9	4.478,7	4.215,5
I.Γ Ισοζύγιο εισοδημάτων (I.Γ.1-I.Γ.2)	-7.673,8	-8.594,8	-2.164,8
<i>I.Γ.1 Εισπράξεις</i>	<i>4.009,3</i>	<i>3.322,1</i>	<i>3.272,8</i>
Αμοιβές, μισθοί	199,7	188,0	200,0
Τόκοι, μερίσματα, κέρδη	3.809,6	3.134,1	3.072,7
<i>I.Γ.2 Πληρωμές</i>	<i>11.683,1</i>	<i>11.916,9</i>	<i>5.437,5</i>
Αμοιβές, μισθοί	377,6	470,0	468,0
Τόκοι, μερίσματα, κέρδη	11.305,5	11.447,0	4.969,6
I.Δ Ισοζύγιο τρεχουσών μεταβιβάσεων (I.Δ.1-I.Δ.2)	198,9	560,8	1.444,4
<i>I.Δ.1 Εισπράξεις</i>	<i>4.654,3</i>	<i>4.435,0</i>	<i>5.124,6</i>
Γενική κυβέρνηση (κυρίως μεταβιβάσεις από ΕΕ)	3.188,5	3.254,9	4.060,2
Λοιποί τομείς (μεταναστευτικά εμβάσματα κ.λπ.)	1.465,8	1.180,1	1.064,4
<i>I.Δ.2 Πληρωμές</i>	<i>4.455,4</i>	<i>3.874,2</i>	<i>3.680,2</i>
Γενική κυβέρνηση (κυρίως πληρωμές προς ΕΕ)	2.860,4	2.485,4	2.647,9
Λοιποί τομείς	1.595,0	1.388,8	1.032,3
II ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (II.1-II.2)	2.071,5	2.671,8	2.327,6
II.1 Εισπράξεις	2.356,2	2.932,7	2.564,6
Γενική κυβέρνηση (κυρίως μεταβιβάσεις από ΕΕ)	2.239,3	2.798,5	2.486,0
Λοιποί τομείς	116,9	134,2	78,6
II.2 Πληρωμές	284,7	260,8	237,1
Γενική κυβέρνηση (κυρίως πληρωμές προς ΕΕ)	15,8	12,7	13,7
Λοιποί τομείς	268,9	248,1	223,3
III ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΓ/ΩΝ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (I+II)	-20.434,5	-17.961,7	-3.256,1
IV ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΧΡΗΜ/ΚΩΝ ΣΥΝΓ/ΩΝ (IV.A+IV.B+IV.Γ+IV.Δ)	20.853,9	17.838,1	3.556,0
IV.A Άμεσες επενδύσεις¹	-927,0	-452,6	2.322,4
Κατοίκων (στο εξωτερικό)	-1.176,2	-1.274,9	30,4
Μη κατοίκων στην Ελλάδα	249,2	822,3	2.292,0
IV.B Επενδύσεις χαρτοφυλακίου¹	-20.855,0	-19.778,3	-100.503,9
Απαιτήσεις	13.278,7	4.139,0	-58.686,1
Υποχρεώσεις	-34.133,6	-23.917,3	-41.817,8
IV.Γ Λοιπές επενδύσεις¹	42.538,8	38.050,0	101.742,6
Απαιτήσεις	7.658,7	7.638,7	13.976,2
Υποχρεώσεις	34.880,2	30.411,3	87.766,4
(Δάνεια γενικής κυβέρνησης)	29.978,18	39.873,869	109.093,94
IV.Δ Μεταβολή συναλλαγματικών διαθεσίμων¹	97,0	19,0	-5,0
V ΤΑΚΤΟΠΟΙΗΤΕΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	-419,4	123,6	-299,9
ΥΣΟΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ	4.777	5.332	5.500

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

* Προσωρινά στοιχεία.

1 (+) καθαρή εισροή, (-) καθαρή εκροή.

2 (+) μείωση, (-) αύξηση.

δυλίων σε σχέση με την αρχική πρόταση της Επιτροπής, παρόλο που το σύνολο του κοινοτικού προϋπολογισμού της περιόδου 2014-2020 μειώθηκε σε σύγκριση τόσο με τον προϋπολογισμό της προηγούμενης περιόδου όσο και με την αρχική πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.³¹ Η επίτευξη σε μεγάλο βαθμό των στόχων του 2012 ως προς την απορρόφηση των κοινοτικών πόρων ασφαλώς έδωσε ουσιαστικά επιχειρήματα στην Ελλάδα για τη διεκδίκηση του ευνοϊκότερου δυνατού αποτελέσματος. Ειδικότερα, στην Ελλάδα θα εισρεύσουν από τα διαρθρωτικά ταμεία 16,3 δισεκ. ευρώ (14,5 δισεκ. ευρώ για το νέο ΕΣΠΑ και 1,8 δισεκ. ευρώ για την αγροτική ανάπτυξη), έναντι 11,2 δισεκ. ευρώ που ήταν η αρχική πρόταση της Επιτροπής για την περίοδο 2014-2020 και έναντι 20,4 δισεκ. ευρώ της περιόδου 2007-2013.³² Επίσης, λόγω των δυσμενών συνθηκών που επικρατούν εξαιτίας της κρίσης σε διάφορες χώρες της ΕΕ, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφάσισε να διεξαχθεί επανεξέταση των κατανομών το 2016 με βάση τα νεότερα στοιχεία για το ΑΕΠ κάθε χώρας. Μετά από αυτή την επα-

νεξέταση, η κυβέρνηση εκτιμά ότι η Ελλάδα θα εισπράξει επιπλέον 2 δισεκ. ευρώ το 2017-2020.³³ Οι εισοδηματικές ενισχύσεις στο πλαίσιο της ΚΑΠ δεν περιλαμβάνονται και θα υπολογιστούν με ειδικό τύπο. Τέλος, ο κανόνας $n+2$ μετατράπηκε σε $n+3$, δίνοντας μεγαλύτερο χρονικό περιθώριο για την πλήρη αξιοποίηση των κονδυλίων (δηλαδή έως το 2023, αντί έως το 2022). Με αυτά τα δεδομένα πλέον συνεχίζεται ο σχεδιασμός των στρατηγικών προτεραιοτήτων της χώρας για τη νέα περίοδο.³⁴ (Βλ. αναλυτικότερα Πλαίσιο VIII.1).

31 Βλ. δηλώσεις πρωθυπουργού Α. Σαμαρά 8.2.2013.

32 Τα κονδύλια ΕΣΠΑ της περιόδου 2014-2020 για την Ελλάδα θα κατανεμηθούν ως εξής: 1,8 δισεκ. ευρώ στην Αγροτική Ανάπτυξη, 6,31 δισεκ. ευρώ στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες, 3,41 δισεκ. ευρώ από το Ταμείο Συνοχής, 2,1 δισεκ. ευρώ για τις περιφέρειες υπό μετάβαση, 2,5 δισεκ. ευρώ για τις ανεπτυγμένες περιφέρειες και 0,21 δισεκ. ευρώ για τον Στόχο 3. Βλ. δελτίο τύπου Υπουργείου Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας, Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων 8.2.2013.

33 Βλ. δηλώσεις πρωθυπουργού Α. Σαμαρά 8.2.2013.

34 Βλ. και αδημοσίευτη μελέτη του ΕΛΙΑΜΕΠ με θέμα "Αξιολόγηση των επιδράσεων που έχουν ασκήσει και θα ασκήσουν στην πορεία της ελληνικής οικονομίας οι πολιτικές που χρηματοδοτούνται από τον προϋπολογισμό της ΕΕ", Β' Μέρος, "Οι προτάσεις για την προγραμματική περίοδο 2014-2020", Ιούλιος 2012 (τα συμπεράσματα της μελέτης παρουσιάστηκαν σε δημόσια εκδήλωση στην Τράπεζα της Ελλάδος στις 29.10.2012).

Πλαίσιο VIII.1

ΑΜΕΣΕΣ ΚΑΙ ΜΕΣΟΠΡΟΘΕΣΙΜΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΠΟΡΡΟΦΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΚΟΙΝΟΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ

1 Η σημασία των κοινοτικών πόρων για την ανάπτυξη

Η αξιοποίηση των πόρων που είναι διαθέσιμοι για την Ελλάδα στο πλαίσιο της πολιτικής συνοχής και της ΚΑΠ της ΕΕ μπορεί να συμβάλει αποφασιστικά στην οικονομική ανάκαμψη και την ενίσχυση της απασχόλησης, ιδίως στην παρούσα περίοδο, κατά την οποία έχουν περιοριστεί οι διαθέσιμοι εθνικοί πόροι για την αναπτυξιακή πολιτική της χώρας λόγω των σοβαρών δημοσιονομικών δυσχερειών αλλά και της χαμηλής ρευστότητας στην αγορά.

Σε ένα τέτοιο δυσμενές περιβάλλον, η κοινοτική χρηματοδότηση μπορεί να αποτελέσει βασικό μοχλό ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας, της καινοτομίας και της εκπαίδευσης, βελτιώνοντας την ανταγωνιστικότητα και την παραγωγικότητα της ελληνικής οικονομίας και ενισχύοντας έτσι τις επενδύσεις και τις εξαγωγές.

Για να μεγιστοποιηθεί το αναπτυξιακό όφελος από την απορρόφηση των κοινοτικών κονδυλίων, θα πρέπει μεταξύ άλλων: (α) να χρησιμοποιηθούν οι πόροι για την αντιμετώπιση των κοινωνικών επιπτώσεων της ύφεσης και των μέτρων δημοσιονομικής και διαρθρωτικής προσαρμογής, (β) τα προγράμματα και τα έργα να εκτελούνται συνδυαστικά, προκειμένου να επιφέρουν το μεγαλύτερο δυνατό πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα και (γ) να εντοπιστούν

και να αξιοποιηθούν πλήρως οι συνέργειες μεταξύ των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων και των διαρθρωτικών δράσεων του Μνημονίου.

2 Παρεμβάσεις για ταχύτερη απορρόφηση και αποτελεσματικότερη χρήση των κοινοτικών πόρων

Τα δύο βασικότερα εμπόδια όσον αφορά την ταχεία και αποτελεσματική απορρόφηση των κοινοτικών πόρων, όπως έχει επισημανθεί και σε εκθέσεις της Τράπεζας της Ελλάδος, είναι η περιορισμένη ρευστότητα και τα επαναλαμβανόμενα διοικητικά κωλύματα στη διαχείριση και τον έλεγχο των προγραμμάτων. Οι ελληνικές αρχές, με τη συνδρομή της Ομάδας Δράσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και σε συνεργασία με τα κοινοτικά όργανα, συνεχίζουν την προσπάθεια άρσης αυτών των εμποδίων.

Όσον αφορά τη ρευστότητα, όπως είναι γνωστό, οι ελληνικές αρχές έχουν επικυρώσει την απόφαση για αύξηση του ποσοστού κοινοτικής συγχρηματοδότησης των έργων και προγραμμάτων του ΕΣΠΑ στο 95%, με αντίστοιχη εκταμίευση των κοινοτικών κονδυλίων.¹ Παράλληλα, η επικείμενη ολοκλήρωση της ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών αναμένεται να βελτιώσει το επίπεδο ρευστότητας στην οικονομία, σε συνδυασμό με άλλες δράσεις όπως οι συμφωνίες με την ΕΤΕπ (βλ. πιο κάτω), η απεμπλοκή των κονδυλίων του ΕΤΕΑΝ² και η δημιουργία Ελληνικού Επενδυτικού Ταμείου (σε εξέλιξη).

Παράλληλα με τις ανωτέρω παρεμβάσεις για την ενίσχυση της ρευστότητας, οι ελληνικές αρχές έθεσαν ως προτεραιότητα την καλύτερη διαχείριση των κοινοτικών πόρων. Στο πλαίσιο αυτό, ολοκληρώθηκε το 2012 η αναθεώρηση των προγραμμάτων του ΕΣΠΑ, με έμφαση στην ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και στην καταπολέμηση της ανεργίας, και θεσμοθετήθηκε σειρά διατάξεων που συμβάλλουν στην απλοποίηση και επιτάχυνση των διαδικασιών του ΕΣΠΑ, όπως η κατάργηση πάνω από 60% των απαιτούμενων υπογραφών για τη διαχείριση των πιστώσεων του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων.³

Εντός του 2013 αναμένεται δεύτερο πακέτο ρυθμίσεων για την απλούστευση των διαδικασιών, προωθείται η περαιτέρω επιτάχυνση των απαλλοτριώσεων, συνεχίζεται η εκκαθάριση των προγραμμάτων από τα ανενεργά έργα και προκηρύσσεται νέο περιφερειακό επιχειρησιακό πρόγραμμα για την ενίσχυση μικρομεσαίων επιχειρήσεων στους τομείς της μετα-

1 Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είχε εγκρίνει σε πρώτη φάση (Οκτ. 2011) την αύξηση των ποσοτήτων συγχρηματοδότησης στο 85% αναδρομικά από 1.1.2007. Η περαιτέρω αύξηση στο 95% – κατ' ανώτατο όριο – από το 2011 αποτελεί έκτακτο προσωρινό μέτρο και αφορά τις χώρες που λαμβάνουν ειδική μακροοικονομική συνδρομή (Πορτογαλία, Ιρλανδία, Ελλάδα, Ρουμανία, Λεττονία και Ουγγαρία) ώστε να διευκολυνθούν στην καταβολή των εθνικών κεφαλαίων για την υλοποίηση των έργων. Το αποτέλεσμα για την Ελλάδα θα είναι η εισοδηματική πρόσθετη των κονδυλίων ύψους 1,5 δισεκ. ευρώ. Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Δελτίο Τύπου IP/11/942, και Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ενημερωτικό Σημείωμα "Θέτοντας τα θεμέλια της οικονομικής ανάπτυξης", 26.6.2012.

2 Τον Ιανουάριο 2013 ανασχεδιάστηκαν τα επιμέρους ταμεία του ΤΕΠΙΧ. Συγκεκριμένα: (α) θεσπίστηκαν νέοι όροι για τη λειτουργία των επιμέρους πέντε Ταμείων Δανειοδότησης του ΤΕΠΙΧ (315 εκατ. ευρώ), (β) δημιουργήθηκε το "Ταμείο Δανειοδοτήσεων Επιχειρηματικής Ανάπτυξης" για την παροχή χαμηλότοκων δανείων κεφαλαίου κίνησης σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις (450 εκατ. ευρώ) και (γ) ενεργοποιήθηκε το Ταμείο Εγγυοδοσίας (350 εκατ. ευρώ). Βλ. ΕΤΕΑΝ, δελτίο τύπου "ΕΤΕΑΝ: Ενεργές δράσεις και επιχειρηματικότητα", 22.1.2013. Παράλληλα, απλοποιείται το πρόγραμμα "Εξοικονομώ κατ' Οίκον" (450 εκατ. ευρώ), ενώ αναμένονται νέες πρωτοβουλίες για την ενεργοποίηση του ταμείου "ΕΝΑΛΙΟ" που αφορά την αλιεία.

3 Συνέντευξη τύπου "Προγραμματισμός Υπουργείου Ανάπτυξης και Υποδομών 2013", 9.1.2013. Άλλα μέτρα είναι: (α) η ταχύτερη διεξαγωγή των διαγωνισμών που αφορούν προμήθειες υλικών και υπηρεσιών, (β) η πρόβλεψη παραβόλου κατάθεσης υπέρ του Δημοσίου ύψους 1% επί του προϋπολογισμού του διαγωνισμού και με ανώτατο όριο τις 50.000 ευρώ, το οποίο αναμένεται να λειτουργήσει αποτρεπτικά για την άσκηση αιτήσεων ασφαλιστικών μέτρων που καθυστερούν την ολοκλήρωση των διαγωνισμών, (γ) η δυνατότητα να υφίστανται και ΝΠΔΔ του δημόσιου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα ως υπόλογοι-διαχειριστές συγχρηματοδοτούμενων έργων, με σκοπό τη διευκόλυνση διενέργειας πληρωμών των έργων, (δ) η κατάργηση της προηγούμενης απώδυνης της απόφασης από το δικαστήριο για ένταξη των έργων στα Επιχειρησιακά Προγράμματα του ΕΣΠΑ και (ε) η υποχρεωτική χρήση του Πληροφοριακού Συστήματος σύμμετρης κρατικών ενισχύσεων από όλους τους φορείς που χορηγούν κρατικές ενισχύσεις. Βλ. ανακοίνωση Υπουργείου Ανάπτυξης "Διατάξεις για την απλούστευση διαδικασιών του ΕΣΠΑ και την ενίσχυση της ρευστότητας των επιχειρήσεων, μέσω του ΕΤΕΑΝ, σε πράξη νομοθετικού περιεχομένου", 7.12.2012.

ποίησης, του τουρισμού, του εμπορίου και των υπηρεσιών, ύψους 456 εκατ. ευρώ. Παράλληλα, υποστηρίζονται με διαχειριστές έργων (project managers) τα έργα προτεραιότητας που έχουν ανάγκη επιτάχυνσης και ειδικότερα αυτά που αποτελούν μνημονιακές υποχρεώσεις, όπως το “Elenxis”, το εθνικό ληξιαρχείο, οι υποδομές για τη διαχείριση στερεών αποβλήτων, τα “e-procurement” και “e-prescription”.⁴

3 Δράσεις σε συνεργασία με την ΕΤΕπ

Ο ρόλος της ΕΤΕπ στην παροχή ρευστότητας στην οικονομία είναι σημαντικός και ενισχύθηκε περαιτέρω μετά την πρόσφατη απόφαση για **αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου** της κατά 10 δισεκ. ευρώ, η οποία θα επιτρέψει, εντός της επόμενης τριετίας, την πρόσθετη χρηματοδότηση έως 60 δισεκ. ευρώ οικονομικά βιώσιμων έργων στην ΕΕ.⁵

Σημειώνεται ότι οι *μικρομεσαίες επιχειρήσεις και οι επιχειρήσεις μεσαίας κεφαλαιοποίησης* παίζουν καίριο ρόλο στην ελληνική οικονομία. Για το λόγο αυτό, κατά την τελευταία πενταετία η στήριξη των ΜΜΕ στην Ελλάδα ήταν ένας από τους πρωταρχικούς στόχους της ΕΤΕπ, η οποία χορήγησε για τις επιχειρήσεις αυτές περίπου 1,5 δισεκ. ευρώ, σε συνεργασία με όλες τις σημαντικές ελληνικές τράπεζες. Στον τομέα των *εκπαιδευτικών υποδομών*, οι μέχρι σήμερα χρηματοδοτήσεις της ΕΤΕπ ανέρχονται συνολικά σε 800 εκατ. ευρώ. Οι χρηματοδοτήσεις της ΕΤΕπ για τον ενεργειακό τομέα στην Ελλάδα αφορούσαν τα τελευταία χρόνια κυρίως τη διασφάλιση βιώσιμου ενεργειακού εφοδιασμού, τη μείωση της επιβάρυνσης του περιβάλλοντος και την προαγωγή της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.⁶

Ενεργό επίσης ρόλο αναμένεται να έχει η ΕΤΕπ στη *χρηματοδότηση των μεγάλων αυτοκινητοδρόμων*. Προς το παρόν, συνεχίζονται οι διαπραγματεύσεις με τις τράπεζες που δανειοδοτούν τους παραχωρησιούχους (με τους οποίους επιτεύχθηκε συμφωνία), με στόχο τον Απρίλιο να επανεκκινήσουν τα έργα, αυξάνοντας έτσι την απορρόφηση πόρων από το ΕΣΠΑ.

Οι συνολικές εκταμιεύσεις της ΕΤΕπ προς την Ελλάδα, με την εγγύηση του Ελληνικού Δημοσίου, ανήλθαν το 2012 συνολικά σε 908,2 εκατ. ευρώ.⁷ Σύμφωνα με το Υπουργείο Οικονομικών,⁸ το 2013 αναμένεται να εκταμιευθούν ή να υπογραφούν συμβάσεις για επιπλέον 1.542 δισεκ. ευρώ.⁹

4 Βλ. Συνέντευξη τύπου “Προγραμματισμός Υπουργείου Ανάπτυξης και Υποδομών 2013”, 9.1.2013.

5 Βλ. European Investment Bank, Press Release “EIB capital increase approved by all 27 EU member states”, 8.1.2013.

6 Βλ. European Investment Bank, Press Release “EIB steps up its support for climate action, knowledge economy and SMEs in Greece”, 7.12.2012.

7 Συγκεκριμένα αφορούσαν τη χρηματοδότηση του ΕΣΠΑ (200 εκατ. ευρώ), τη χορήγηση πέντε δανείων στη ΔΕΗ (148 εκατ. ευρώ), καθώς και τις χρηματοδοτήσεις προς παραχωρησιούχο αυτοκινητοδρόμου στην Πελοπόννησο (17,7 εκατ. ευρώ), προς την Αττικό Μετρό για το Μετρό Θεσσαλονίκης (250 εκατ. ευρώ), προς τον Οργανισμό Σχολικών Κτιρίων (50 εκατ. ευρώ), προς τη ΔΕΣΦΑ (30 εκατ. ευρώ), προς την Εθνική Τράπεζα (60 εκατ. ευρώ), προς την Παγκρήτεια Συνεταιριστική Τράπεζα (12,5 εκατ. ευρώ) και προς την Alpha Bank (140 εκατ. ευρώ), για δάνεια σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Βλ. ανακοίνωση Υπουργείου Οικονομικών. “Πρόγραμμα εκταμίευσης 750,5 εκ. ευρώ από την ΕΤΕπ προς τη χώρα μας, από Τρίτη 11/12 έως Παρασκευή 21/12/2012”, 10.12.2012.

8 Ανακοίνωση Υπουργείου Οικονομικών, “Πρόγραμμα εκταμίευσης 750,5 εκ. ευρώ από την ΕΤΕπ προς τη χώρα μας, από Τρίτη 11/12 έως Παρασκευή 21/12/2012”, 10.12.2012.

9 Συγκεκριμένα αναμένονται: (α) η εκταμίευση προς την Αττικό Μετρό για το Μετρό της Αθήνας (250 εκατ. ευρώ) το διάστημα Φεβρουαρίου-Μαρτίου, (β) η υπογραφή σύμβασης 300 εκατ. ευρώ με την Αττικό Μετρό, το πρώτο τρίμηνο του έτους, (γ) η εκταμίευση τουλάχιστον 200 εκατ. ευρώ προς τη ΔΕΗ, με την υπογραφή των συμβάσεων εντός Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου, (δ) η υπογραφή σύμβασης 100 εκατ. ευρώ για τον Οργανισμό Σχολικών Κτιρίων, (ε) η σταδιακή εκταμίευση προς τις τράπεζες Εθνική, Παγκρήτεια, Πειραιώς και Eurobank για δάνεια σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις, (στ) η εκταμίευση 650 εκατ. ευρώ για τους αυτοκινητόδρομους, με την προϋπόθεση ότι θα ολοκληρωθούν όλες οι συμφωνίες του Ελληνικού Δημοσίου με τους παραχωρησιούχους και (ζ) η εκταμίευση επιπλέον 42,2 εκατ. ευρώ σε παραχωρησιούχο για τον αυτοκινητόδρομο Κόρινθος-Τσακώνα-Καλαμάτα.

4 Εξελίξεις ως προς τα διαθέσιμα χρηματοδοτικά εργαλεία της ΕΤΕπ:

- Αρχισε τον Ιανουάριο του 2013 η υλοποίηση της συμφωνίας με την ΕΤΕπ για την παροχή εγγυήσεων στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις μέσω του *Ταμείου Εγγυοδοσίας για τις Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις* (Guarantee Fund for SMEs). Έχουν ήδη συναφθεί συμβάσεις συνολικού ύψους 600 εκατ. ευρώ και αναμένεται να συναφθούν και άλλες, ύψους ακόμη 400 εκατ. ευρώ, έως το τέλος του 2013, δηλαδή συνολικά 1 δισεκ. ευρώ από τα 1,44 δισεκ. ευρώ που προβλέπονται έως το 2015. Το ποσό χρηματοδότησης έως το 2013 θα προκύψει από πόρους του ΕΣΠΑ ύψους 500 εκατ. ευρώ και από κεφάλαια της ΕΤΕπ με μόχλευση 1:2.
- Αναμένεται τον Απρίλιο του 2013 να τεθεί σε εφαρμογή το *πρόγραμμα παροχής εγγυήσεων προς τις εισαγωγικές/εξαγωγικές επιχειρήσεις*. Το ποσό των εγγυήσεων ανέρχεται σε 500 εκατ. ευρώ, το οποίο ανακυκλούμενο αναμένεται να φθάσει τα 1,5 δισεκ. ευρώ σε ετήσια βάση.
- Υπογράφηκε στις 7.11.2012 η Συμφωνία Συνεργασίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της ΕΤΕπ για την εκκίνηση της πιλοτικής φάσης της πρωτοβουλίας για “ομόλογα έργου” (EU – EIB Project Bond Initiative). Ο στόχος είναι η παροχή πιστωτικής ενίσχυσης για έργα υποδομής για την προσέλκυση ιδιωτικής χρηματοδότησης. Η πρωτοβουλία θα υλοποιηθεί σε συνεργασία με την ΕΤΕπ, μέσω χρηματοδότησης από τον Κοινοτικό Προϋπολογισμό.¹⁰
- Παράλληλα, παραμένει διαθέσιμο το *Ταμείο Επιμερισμού Κινδύνου για Έργα Υποδομών και Παραγωγικών Επενδύσεων* (Risk Sharing Instrument), με εγγύηση πόρων του ΕΣΠΑ και μόχλευση από την ΕΤΕπ.¹¹ Οι ελληνικές αρχές, κατ’ εφαρμογή των νέων διατάξεων, βρίσκονται σε διαδικασία αξιολόγησης των έργων που θα μπορούσαν να χρηματοδοτηθούν από αυτό το εργαλείο, ιδιαίτερα στους τομείς της ενέργειας, της διαχείρισης απορριμμάτων και των μεταφορών.

¹⁰ Βλ. European Investment Bank, Press Release “EU-EIB Project Bond Initiative launched with start of pilot phase”, 7.11.2012 και, για γενικές πληροφορίες, EU Regulation 670/2012 της 11.7.2012, *Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, L 204/1, 31.7.2012.

¹¹ Τα μέσα επιμερισμού κινδύνου για τα κράτη-μέλη που έχουν πληγεί περισσότερο από την οικονομική κρίση, εγκρίθηκαν από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο τον Απρίλιο του 2012. Η ΕΕ καλύπτει με τη χρήση πόρων της πολιτικής συνοχής ένα μέρος του κινδύνου που συνδέεται με ιδιωτικό δανεισμό ή παροχή εγγυήσεων στους τελικούς δικαιούχους και, κατά τον τρόπο αυτό, έχει καταλυτική δράση όσον αφορά την πρόσθετη ιδιωτική χρηματοδότηση σε έργα υποδομής. Για παράδειγμα, στην Ελλάδα, επενδύσεις της ΕΕ ύψους 1,5 δισεκ. ευρώ θα αποδώσουν τουλάχιστον 2,25 δισεκ. ευρώ για δανεισμό ή εγγυήσεις. Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Δελτίο Τύπου IP/12/283, 19.4.2012, και Κανονισμός (ΕΕ) 423/2012 της 22.5.2012, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, L 133/1, 23.5.2012.

4 ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ

Το ισοζύγιο χρηματοοικονομικών συναλλαγών το 2012 παρουσίασε καθαρή εισροή 3,6 δισεκ. ευρώ, έναντι 17,8 δισεκ. ευρώ το 2011. Ειδικότερα, καθαρή εισροή εμφάνισε κυρίως η κατηγορία των λοιπών επενδύσεων (ύψους 101,7 δισεκ. ευρώ) και — σε πολύ μικρότερο βαθμό — η κατηγορία των άμεσων επενδύ-

σεων (ύψους 2,3 δισεκ. ευρώ), ενώ η κατηγορία των επενδύσεων χαρτοφυλακίου εμφάνισε καθαρή εκροή (ύψους 100,5 δισεκ. ευρώ). Οι άμεσες επενδύσεις στην Ελλάδα από μη κατοίκους εμφάνισαν καθαρή εισροή που ανήλθε σε 2,3 δισεκ. ευρώ (έναντι εισροής 0,8 δισεκ. ευρώ το 2011): η ακαθάριστη εισροή εν μέρει αντισταθμίστηκε από εκροές λόγω αρνητικών επανεπενδυθέντων κερδών (δηλαδή ζημιών) στους ισολογισμούς των

ΙΧ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ¹

Ι ΣΥΝΟΨΗ ΕΞΕΛΙΞΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΩΝ

Η προσπάθεια δημοσιονομικής εξυγίανσης των τελευταίων ετών έχει οδηγήσει σε σημαντική βελτίωση των δημοσιονομικών μεγεθών. Όπως αναφέρει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην έκθεση του Δεκεμβρίου 2012,² η δημοσιονομική προσαρμογή στην Ελλάδα είναι μια από τις μεγαλύτερες που έχουν επιτευχθεί στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης τα τελευταία 30 χρόνια. Συγκεκριμένα, το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης (ΓΚ) σε εθνολογιστική βάση μειώθηκε από 15,6% του ΑΕΠ το 2009 σε 9,4% του ΑΕΠ το 2011, ενώ περαιτέρω σημαντική μείωση στο 6,6% του ΑΕΠ εκτιμάται για το 2012 σύμφωνα με την εισηγητική έκθεση του προϋπολογισμού για το 2013 και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή³ (βλ. Πίνακα ΙΧ.1). Ιδιαίτερα σημαντική είναι και η μείωση του πρωτογενούς ελλείμματος, το οποίο από 10,5% του ΑΕΠ (ή 24,1 δισεκ. ευρώ) το 2009 περιορίστηκε σε 2,3% του ΑΕΠ (ή 4,8 δισεκ. ευρώ) το 2011 και εκτιμάται ότι μειώθηκε περαιτέρω στο 1,5% του ΑΕΠ το 2012.

Η πρόοδος είναι ιδιαίτερα ορατή σε όρους κυκλικά προσαρμοσμένου πρωτογενούς αποτελέσματος της ΓΚ, εξαιτίας του γεγονότος ότι η δημοσιονομική προσπάθεια λαμβάνει χώρα σε μια περίοδο βαθιάς και συνεχιζόμενης ύφεσης. Συγκεκριμένα, το κυκλικά προσαρμοσμένο πρωτογενές έλλειμμα εκτιμάται ότι έχει βελτιωθεί κατά περίπου 13 εκατοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ από το 2009 έως το 2012, ενώ σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το πρώτο Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής του Μαΐου 2010 απαιτούσε ελάχιστη βελτίωση κατά 10 εκατοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ.⁴ Επιπλέον, το 2013 το πρωτογενές αποτέλεσμα εκτιμάται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ότι θα είναι ισοσκελισμένο, ενώ αναμένεται ότι το κυκλικά προσαρμοσμένο πρωτογενές αποτέλεσμα θα είναι πλεονασματικό.

Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία σε ταμειακή βάση για το 2012, το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης εκτιμάται σε 6,5% του ΑΕΠ (12.531 εκατ. ευρώ), έναντι ελλείμματος 9,9% του ΑΕΠ (20.646 εκατ. ευρώ) το 2011. Επίσης

επιτεύχθηκε πρωτογενές πλεόνασμα 0,2% του ΑΕΠ, έναντι πρωτογενούς ελλείμματος 1,7% του ΑΕΠ το 2011. (Επισημαίνεται ότι αυτά τα ταμειακά στοιχεία συλλέγονται από το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους και δημοσιεύονται στα μηνιαία δελτία “Στοιχεία Γενικής Κυβέρνησης”. Το ταμειακό αποτέλεσμα σε μη ενοποιημένη βάση διαφέρει από το τελικό εθνολογιστικό αποτέλεσμα, καθώς για τον υπολογισμό του τελευταίου πρέπει να γίνουν οι απαραίτητες εθνολογιστικές προσαρμογές σύμφωνα με το ESA 95. Σε σχέση με το 2011, τα αποτελέσματα του Κρατικού Προϋπολογισμού και των Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης (ΟΚΑ) εμφανίζονται βελτιωμένα, ενώ μικρή χειροτέρευση παρουσιάζει το αποτέλεσμα των ΟΤΑ. Ωστόσο, οι ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις παρουσιάζουν συνολική αύξηση κατά 1.001 εκατ. ευρώ από την αρχή του 2012. Τη μεγαλύτερη αύξηση οφειλών από την αρχή του 2012 παρουσιάζουν οι ΟΚΑ και τα νοσοκομεία.

Στο δωδεκάμηνο Ιανουαρίου-Δεκεμβρίου 2012 ο Κρατικός Προϋπολογισμός (ΚΠ) παρουσίασε έλλειμμα 8,1% του ΑΕΠ (15.688 εκατ. ευρώ), έναντι ελλείμματος 10,9% του ΑΕΠ (22.773 εκατ. ευρώ) το 2011 (βλ. Πίνακα ΙΧ.9) το οποίο είναι βελτιωμένο έναντι των ετήσιων αναθεωρημένων στόχων του Προϋπολογισμού για το 2013 κατά 624 εκατ. ευρώ. Στο δωδεκάμηνο το πρωτογενές αποτέλεσμα του ΚΠ διαμορφώθηκε σε έλλειμμα 1,8% του ΑΕΠ και είναι βελτιωμένο έναντι των αναθεωρημένων στόχων του προϋπολογισμού (σύμφωνα με την εισηγητική έκθεση του προϋπολογισμού για το 2013) κατά περίπου 1.112 εκατ. ευρώ, και σημαντικά βελτιωμένο σε σχέση με το πρωτογενές έλλειμμα ύψους 3,1% το 2011.

Η συνέχιση της δημοσιονομικής προσπάθειας για την επίτευξη πρωτογενών πλεονασμάτων σε επίπεδο ΓΚ αντικατοπτρίζεται στους στόχους του Προϋπολογισμού του 2013 και του Μεσο-

¹ Στο κεφάλαιο αυτό έχουν ληφθεί υπόψη στοιχεία και πληροφορίες που είχαν δημοσιευθεί έως τις 7 Φεβρουαρίου 2013.

² European Commission, *The Second Economic Adjustment Programme for Greece – First Review December 2012*.

³ Βλ. European Commission, ό.π., Πίνακας C.1, σελ. 137.

⁴ Βλ. European Commission, ό.π., Πλαίσιο 5, σελ. 20.

Πίνακας ΙΧ.Ι Ελλείμματα γενικής κυβέρνησης και κρατικού προϋπολογισμού

(ως ποσοστό του ΑΕΠ)

	2008	2009	2010	2011	2012*
Έλλειμμα γενικής κυβέρνησης ¹ (στοιχεία εθνικών λογαριασμών – κριτήριο σύγκρισης)	-9,8	-15,6	-10,7	-9,4	-6,6
- Κεντρική κυβέρνηση	-9,9	-15,4	-11,8	-9,0	-
- Ασφαλιστικοί οργανισμοί, οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης και ΝΠΔΔ	0,1	-0,3	1,1	-0,4	-
Έλλειμμα κρατικού προϋπολογισμού ² (δημοσιονομικά στοιχεία)	-6,2	-14,6	-10,0	-10,9	-8,1
Έλλειμμα κρατικού προϋπολογισμού ³ (ταμειακά στοιχεία)	-7,4	-14,1	-10,5	-11,1	-5,5 ⁴

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος, Υπουργείο Οικονομικών και ΕΛΣΤΑΤ.

* Προσωρινά στοιχεία.

1 Στοιχεία ΕΛΣΤΑΤ, όπως γνωστοποιούνται στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή (διαδικασία υπερβολικού ελλείμματος). Για το 2012 το ποσοστό του ελλείμματος είναι εκτίμηση και αναφέρεται στο Δελτίο Ταμειακών Στοιχείων Γενικής Κυβέρνησης μηνός Ιανουαρίου 2013 του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους. Το άθροισμα των επιμέρους στοιχείων ενδέχεται να μη συμφωνεί με το σύνολο λόγω στρογγυλοποίησης.

2 Στοιχεία Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, όπως εμφανίζονται στον κρατικό προϋπολογισμό.

3 Στοιχεία Τράπεζας της Ελλάδος. Τα στοιχεία αυτά αφορούν μόνο το έλλειμμα του κρατικού προϋπολογισμού σε ταμειακή βάση χωρίς την κίνηση του λογαριασμού του ΟΠΕΚΕΠΕ.

4 Δεν περιλαμβάνονται δεδουλευμένοι τόκοι ύψους 4.751 εκατ. ευρώ, που καταβλήθηκαν με τη μορφή βραχυπρόθεσμων τίτλων του ΕFSF, για τα ομόλογα που συμμετείχαν στο PSI, καθώς και τόκοι ύψους 519 εκατ. ευρώ λόγω της επαναγοράς χρέους των οποίων η πληρωμή έγινε και πάλι με ανάλογους τίτλους που εξέδωσε το ΕFSF.

πρόθεσμον Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής (ΜΠΔΣ) 2013-2016 (Ν. 4093/2012). Η δημοσιονομική προσαρμογή την περίοδο 2013-2016 χαρακτηρίζεται εμπροσθοβαρής και βασίζεται σε παρεμβάσεις καθαρής απόδοσης 14.244 εκατ. ευρώ. Από το ποσό αυτό, 9.374 εκατ. ευρώ αφορούν το 2013, 4.186 εκατ. ευρώ το 2014, 529 εκατ. ευρώ το 2015 και 155 εκατ. ευρώ το 2016. Σύμφωνα με το ΜΠΔΣ, προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι για πρωτογενές πλεόνασμα της ΓΚ ύψους 3,0% του ΑΕΠ το 2015 και 4,5% του ΑΕΠ το 2016, απαιτούνται επιπλέον παρεμβάσεις ύψους 1.877 εκατ. ευρώ το 2015 και 2.765 εκατ. ευρώ το 2016, οι οποίες δεν έχουν ακόμη προσδιοριστεί.

Οι έως τώρα προσδιορισμένες παρεμβάσεις που έχουν ήδη δρομολογηθεί περιλαμβάνουν ενέργειες για την αναδιάρθρωση της κεντρικής διοίκησης και των ΟΤΑ, τον περιορισμό της μισθολογικής και συνταξιοδοτικής δαπάνης, τον εξορθολογισμό των κοινωνικών, υγειονομικών και εκπαιδευτικών δαπανών, τον περιορισμό των αμυντικών δαπανών, καθώς και αλλαγές στο φορολογικό σύστημα (βλ. Τμήμα 5.2).

Εντούτοις, πρέπει να ενταθεί περαιτέρω η προσπάθεια αναμόρφωσης της φορολογικής

διοίκησης και του φοροεισπρακτικού μηχανισμού. Προς το σκοπό αυτό δρομολογήθηκαν δράσεις από το Υπουργείο Οικονομικών για την περαιτέρω αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος, η οποία θα κινηθεί προς την απλούστευση του κώδικα φορολογίας εισοδήματος, την αναμόρφωση της φορολόγησης της ακίνητης περιουσίας, τη σύνταξη κώδικα φορολογικών διαδικασιών και τη θέσπιση πρόσθετων μέτρων κατά της φοροδιαφυγής.

Παράλληλα, προωθούνται δράσεις για τον περιορισμό της σπατάλης (μέσω της συγχώνευσης και κατάργησης φορέων της ΓΚ), τον καλύτερο έλεγχο των δαπανών και την πιο αποτελεσματική παρακολούθηση της εκτέλεσης του προϋπολογισμού σε επίπεδο Γενικής Κυβέρνησης.⁵

5 Βλ. Πολύνομο (Ν. 4111/2013) με τίτλο "Συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις, τροποποιήσεις του ν. 4093/2012, κύρωση της Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου "Έγκριση των Σχεδίων των Συμβάσεων Τροποποίησης της Κύριας Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης μεταξύ του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Ε.Τ.Χ.Σ.), της Ελληνικής Δημοκρατίας, του Ελληνικού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Τ.Χ.Σ.)" και της Τράπεζας της Ελλάδος (ΤτΕ), με τίτλο "Κύρια Σύμβαση Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης", της Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης μεταξύ του Ε.Τ.Χ.Σ., της Ελληνικής Δημοκρατίας και της ΤτΕ, με τίτλο "Σύμβαση Διευκόλυνσης Διαχείρισης Υποχρεώσεων ΣΙΤ" και της Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης μεταξύ του Ε.Τ.Χ.Σ., της Ελληνικής Δημοκρατίας και της ΤτΕ, με τίτλο "Διευκόλυνση αποπληρωμής Τύκων Ομολόγων, παροχή εξουσιοδοτήσεων για την υπογραφή των Συμβάσεων και άλλες επείγουσες διατάξεις".

Οι παρεμβάσεις αυτές περιλαμβάνουν την εισαγωγή δημοσιονομικών κανόνων που αφορούν τριμηνιαίους στόχους και τη θεσμοθέτηση ενός εσωτερικού συμφώνου σταθερότητας με τους ΟΤΑ, καθώς και την επιβολή κυρώσεων σε περίπτωση απόκλισης από τους στόχους και μη συμμόρφωσης.

Παρά την αξιολογή δημοσιονομική προσπάθεια, η μείωση του λόγου του χρέους προς το ΑΕΠ έχει καθυστερήσει λόγω των υψηλών επιτοκίων που καταβάλλει το Δημόσιο για το βραχυπρόθεσμο δανεισμό του (μέσω εκδόσεων εντόκων γραμματίων) και κυρίως λόγω της σημαντικής υποχώρησης του ΑΕΠ ("snowball effect").⁶

Ωστόσο, οι πρόσφατες αποφάσεις του Eurogroup στις 26-27 Νοεμβρίου και 13 Δεκεμβρίου 2012 άνοιξαν το δρόμο για περαιτέρω μείωση του λόγου χρέους προς ΑΕΠ, μέσω της μείωσης του περιθωρίου επιτοκίου των δανείων του πρώτου Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής και κυρίως μέσω του προγράμματος επαναγοράς ομολόγων. Η τελευταία εκτιμάται ότι περιόρισε το υπόλοιπο του χρέους κατά περίπου 21,1 δισεκ. ευρώ. Ως αποτέλεσμα των ανωτέρω και σε συνδυασμό με τη συμφωνία ανταλλαγής ομολόγων (PSI), το ενοποιημένο χρέος της Γενικής Κυβέρνησης ως ποσοστό του ΑΕΠ αναμένεται ότι το 2012 θα διαμορφωθεί σε επίπεδο 161,0% του ΑΕΠ, παρουσιάζοντας μείωση κατά 9,7 περίπου ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 2011. Επίσης ο λόγος του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ προβλέπεται να διαμορφωθεί στο 124,0% του ΑΕΠ το 2020, ενώ υπολογίζεται ότι θα διαμορφωθεί χαμηλότερα από το 110,0% του ΑΕΠ το 2022.

Η ψήφιση του ΜΠΔΣ 2013-2016 και η επιτυχής υλοποίηση του προγράμματος επαναγοράς ομολόγων άνοιξαν το δρόμο για την εκταμίευση της δόσης ύψους 49,1 δισεκ. ευρώ από τον EFSF. Το Δεκέμβριο του 2012 εκταμιεύθηκαν 34,3 δισεκ. ευρώ, από τα οποία 16 δισεκ. ευρώ χρησιμοποιήθηκαν για την ανακεφαλαιοποίηση του τραπεζικού συστήματος, 11,3 δισεκ. ευρώ για τη χρηματοδότηση του προγράμματος επαναγοράς ομολόγων και 7,0

δισεκ. ευρώ για να καλυφθούν χρηματοδοτικές ανάγκες του Προϋπολογισμού (περιλαμβανομένης της εξόφλησης ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων του Δημοσίου).⁷

Επίσης, στις 16 Ιανουαρίου 2013 το ΔΝΤ ενέκρινε την εκταμίευση της δόσης ύψους 3,24 εκατ. ευρώ, τα οποία προορίζονται για την κάλυψη αναγκών του Προϋπολογισμού. Ακόμη, στις 21 Ιανουαρίου 2013 το Eurogroup ενέκρινε την καταβολή 9,2 δισεκ. ευρώ. Από τα τελευταία, 7,2 δισεκ. ευρώ θα χρησιμοποιηθούν στο πρόγραμμα ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών, ενώ τα υπόλοιπα 2,0 δισεκ. ευρώ προορίζονται για την κάλυψη χρηματοδοτικών αναγκών του Προϋπολογισμού. Η εκταμίευση της δόσης του Ιανουαρίου από την ΕΕ συνδέθηκε με την υλοποίηση προαπαιτούμενων δράσεων (την ψήφιση του νέου φορολογικού νόμου και την αναπροσαρμογή των τιμολογίων της ΔΕΗ).⁸

Τα υπόλοιπα 5,6 δισεκ. ευρώ θα εκταμιευθούν τμηματικά την περίοδο Φεβρουαρίου-Μαρτίου 2013. Η δόση ύψους 2,8 δισεκ. ευρώ που προγραμματίζεται να εκταμιευθεί το Φεβρουάριο του 2013 συνδέεται με την επικαιροποίηση του ΜΠΔΣ και την καθιέρωση ανώτατων δεσμευτικών ορίων δαπανών για κάθε επιμέρους τομέα της ΓΚ.⁹ Η δόση που προγραμματίζεται να εκταμιευθεί το Μάρτιο του 2013 (ύψους 2,8 δισεκ. ευρώ) συνδέεται με την ολοκλήρωση των οργανογραμμάτων των υπουργείων, τον προσδιορισμό των περιττών θέσεων και τον καθορισμό τριμηνιαίων στόχων αποχωρήσεων υπαλλήλων έως το τέλος του 2014, καθώς και την προς τα κάτω αναπροσαρμογή των τιμών των φαρμάκων με βάση τις τρεις χαμηλότερες τιμές στις χώρες της ΕΕ.

⁶ Βλ. Νομισματική Πολιτική 2012 – Ενδιάμεση Έκθεση, Νοέμβριος 2012. Βλ. επίσης αναλυτικότερα στο Τμήμα 2.6 παρακάτω.

⁷ Ωστόσο, σύμφωνα με ανακοινώσεις του Υπουργείου Οικονομικών, μέχρι το τέλος του 2012 αποπληρώθηκαν ληξιπρόθεσμες οφειλές ύψους 700 εκατ. ευρώ περίπου (έναντι αρχικού σχεδιασμού στο Προσχέδιο του Προϋπολογισμού του 2013 για αποπληρωμή περίπου 3,5 δισεκ. ευρώ ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων έως το τέλος του 2012).

⁸ Η ψήφιση του νέου φορολογικού νόμου (Ν. 4110/2012) ολοκληρώθηκε στις 11 Ιανουαρίου 2013, ενώ οι νέες αυξήσεις της ΔΕΗ ανακοινώθηκαν στις 14 Ιανουαρίου.

⁹ Το σχετικό σχέδιο νόμου κατατέθηκε στη Βουλή στις 7.2.2013.

Η αύξηση της ρευστότητας στην ελληνική οικονομία, που θα προκύψει από την επικείμενη ολοκλήρωση της εκταμίευσης της δόσης των 52,4 δισεκ. ευρώ από την ΕΕ και το ΔΝΤ μέσα στο πρώτο τρίμηνο του 2013, σε συνδυασμό με την επιστροφή των καταθέσεων στις τράπεζες, την επιτάχυνση των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και των αποκρατικοποιήσεων, την ανάληψη άμεσων πρωτοβουλιών ανάκαμψης της οικονομίας και τη συνέχιση της δημοσιονομικής προσαρμογής, παρά τις βραχυχρόνιες αρνητικές επιπτώσεις της (βλ. Τμήμα 1.Α στη συνέχεια), θα συμβάλουν στη σταθεροποίηση και αποκλιμάκωση του δημόσιου χρέους ως ποσοστού του ΑΕΠ, στον περιορισμό της αβεβαιότητας και στην αποκατάσταση του κλίματος εμπιστοσύνης στις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας.¹⁰

1.Α Η ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟΥΣ ΠΟΛΛΑΠΛΑΣΙΑΣΤΕΣ

Σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη ερευνητών του ΔΝΤ, η δημοσιονομική προσαρμογή είχε σημαντικά μεγαλύτερες αρνητικές επιπτώσεις στο ΑΕΠ από ό,τι είχε αρχικά προβλεφθεί. Συγκεκριμένα, τα πρώτα χρόνια της κρίσης ο μέσος δημοσιονομικός πολλαπλασιαστής ήταν 2-3 φορές υψηλότερος από τις αρχικές εκτιμήσεις (0,5, βλ. Έκθεση ΔΝΤ Μαρτίου 2012, *Greece: Request for Extended Arrangement Under the Extended Fund Facility – Staff report*, σελ.15). Βλ. Blanchard, O. and D. Leigh (2012), “Growth Forecast Errors and Fiscal Multipliers”, IMF Working Paper 13/1, καθώς και IMF, *World Economic Outlook*, Autumn 2012.

Ωστόσο, η ΕΚΤ και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχουν εκφράσει τη διαφωνία τους τόσο ως προς τα αποτελέσματα της μελέτης του ΔΝΤ όσο και ως προς την επιλεχθείσα μεθοδολογική προσέγγιση για την εκτίμηση των δημοσιονομικών πολλαπλασιαστών. Βλ. European Commission (2012), *Autumn Economic Forecasts*, και ECB (2012), *Monthly Bulletin*, Δεκέμβριος.

Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, στην Έκθεση του ΔΝΤ του Ιανουαρίου 2013 ο μέσος δημοσιονομικός πολλαπλασιαστής για την Ελλάδα εκτιμάται ότι είναι κοντά στο 1 (βλ. *Greece: First and Second Reviews*, IMF Country Report No. 13/20, σελ. 13).

2 ΟΙ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΤΟΥ 2012 ΒΑΣΕΙ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

Στο δωδεκάμηνο Ιανουαρίου-Δεκεμβρίου 2012 ο Κρατικός Προϋπολογισμός (ΚΠ) παρουσίασε έλλειμμα 8,1% του ΑΕΠ (15.688 εκατ. ευρώ), έναντι ελλείμματος 10,9% του ΑΕΠ (22.773 εκατ. ευρώ) το 2011 (βλ. Πίνακα ΙΧ.9). Το αποτέλεσμα αυτό είναι βελτιωμένο κατά 624 εκατ. ευρώ έναντι των ετήσιων αναθεωρημένων στόχων του Προϋπολογισμού για το 2013.

Αντίστοιχα, το πρωτογενές αποτέλεσμα του ΚΠ διαμορφώθηκε σε έλλειμμα 1,8% του ΑΕΠ και είναι βελτιωμένο κατά 1.112 εκατ. ευρώ περίπου έναντι των μηνιαίων αναθεωρημένων στόχων του Προϋπολογισμού (σύμφωνα με την εισηγητική έκθεση του Προϋπολογισμού για το 2013), ενώ είναι σημαντικά βελτιωμένο και σε σχέση με το πρωτογενές έλλειμμα του 2011, ύψους 3,1%.

Η βελτίωση έναντι των αναθεωρημένων στόχων αποδίδεται στη μεγαλύτερη περικοπή των πρωτογενών δαπανών του ΤΠ κατά περίπου 449 εκατ. ευρώ, καθώς και των δαπανών του ΠΔΕ κατά περίπου 736 εκατ. ευρώ, αλλά και στα καλύτερα του αναμενομένου καθαρά έσοδα του ΤΠ (κατά 619 εκατ. ευρώ). Οι μεγαλύτερες του αναμενομένου εισπράξεις στο δωδεκάμηνο αποδίδονται σε υπέρβαση των εσόδων από το φόρο εισοδήματος, τους

¹⁰ Σύμφωνα με την προαναφερθείσα έκθεση της Ευρ. Επιτροπής (Πλαίσιο 3, σελ. 12), οι εξωγενείς διαταραχές που ενισχύουν την αβεβαιότητα της ελληνικής οικονομίας (uncertainty shocks) ήταν ιδιαίτερα αυξημένες την περίοδο από τα μέσα του 2011 και έπειτα, λόγω του PSI, των πολιτικών εξελίξεων κ.λπ., με αποτέλεσμα την αύξηση της αποταμίευσης από την πλευρά των εγχώριων καταναλωτών και επενδυτών και την αποστράφι των ξένων επενδυτών προκειμένου να προστατευθούν από πιθανούς κινδύνους που συνδέονταν με τη βιωσιμότητα της μεταρρυθμιστικής προσπάθειας και το μέλλον της χώρας στη ζώνη του ευρώ. Ωστόσο, τώρα που έχουν υποχωρήσει οι εν λόγω κίνδυνοι, ενδέχεται να είναι πιο γρήγορη η επιστροφή στην ανάκαμψη και ανάπτυξη.

φόρους στην περιουσία, τους λοιπούς άμεσους φόρους λόγω της ειδικής εισφοράς αλληλεγγύης των φυσικών προσώπων, τα τέλη κυκλοφορίας, τα μη φορολογικά έσοδα και κυρίως από τις μειωμένες επιστροφές φόρων κατά 517 εκατ. ευρώ έναντι του επικαιροποιημένου στόχου.

Ωστόσο, το τελικό αποτέλεσμα έχει επηρεαστεί αρνητικά από την υπέρβαση (ύψους 488 εκατ. ευρώ) που παρουσιάστηκε στις δαπάνες για τόκους, λόγω της επαναγοράς χρέους ονομαστικής αξίας 31,9 δισεκ. ευρώ, και από την υστέρηση ύψους 1.086 εκατ. ευρώ στα έσοδα του ΠΔΕ (που οφείλεται σε μειωμένες εισροές από τα Κοινοτικά Ταμεία).

2.1 ΕΣΟΔΑ ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ

Ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά της εκτέλεσης του Προϋπολογισμού του 2012 ήταν η μεγάλη μείωση των εσόδων. Συγκεκριμένα, τα έσοδα του τακτικού προϋπολογισμού (προ επιστροφών φόρων) μειώθηκαν κατά 7,1% έναντι του 2011 και περιορίστηκαν σε 51.497 εκατ. ευρώ, έναντι εσόδων ύψους 55.442 εκατ. ευρώ το 2011 (βλ. Πίνακα ΙΧ.2). Η εξέλιξη αυτή είναι ευνοϊκότερη κατά 102 εκατ. ευρώ σε σχέση με τον αναθεωρημένο στόχο (μείωση 7,3%) που περιλαμβανόταν στην Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού του 2013. Σημειώνεται ότι ο αρχικός στόχος σύμφωνα με τον Προϋπολογισμό του 2012 ήταν η αύξηση των εσόδων κατά 3,4%. Η μείωση των φορολογικών εσόδων σε σχέση με το 2011 οφείλεται στην περαιτέρω κάμψη της οικονομικής δραστηριότητας, στη φοροδιαφυγή, η οποία έχει ενταθεί λόγω της αύξησης των φορολογικών συντελεστών και της έλλειψης ρευστότητας, στις δύο εκλογικές αναμετρήσεις και στην καθυστέρηση αποστολής των εκκαθαριστικών σημειωμάτων του Φόρου Ακίνητης Περιουσίας (ΦΑΠ). Παράλληλα, δόθηκαν αλληπάλληλες παρατάσεις για την υποβολή εκκαθαριστικών δηλώσεων από τα φυσικά και νομικά πρόσωπα, με αποτέλεσμα μέχρι τον Ιούλιο η εισροή από τη φορολογία εισοδήματος να είναι μειωμένη, ενώ με την αύξηση του αριθμού των δόσεων αναμένεται

ότι τα έσοδα αυτής της κατηγορίας θα συνεχίσουν να εισπράττονται και τους δύο πρώτους μήνες του 2013.

• Τα έσοδα από την άμεση φορολογία παρουσίασαν αύξηση κατά 3,8%. Η θετική τους απόδοση οφείλεται πρωτίστως στις εισπράξεις από το ειδικό τέλος στα ηλεκτροδοτούμενα ακίνητα (ΕΤΤΗΔΕ) του 2011 και εν μέρει του 2012, καθώς και στη θετική απόδοση του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων. Ειδικότερα:

– Τα έσοδα από τη φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων παρουσίασαν σημαντική αύξηση 20,3%, ενδεικτική της υψηλής φορολογικής επιβάρυνσης λόγω των ιδιαίτερα επιβαρυντικών μέτρων που ελήφθησαν στις αρχές του 2012.¹¹ Έχουν ενισχυθεί σημαντικά και οι εισπράξεις από την ειδική εισφορά αλληλεγγύης των φυσικών προσώπων για τα εισοδήματα του 2012, καθώς αυτή παρακρατείται ανά μήνα και κατανεμήθηκε σε όλους τους μήνες του 2012, όπως ακριβώς και η μηνιαία παρακράτηση.

– Τα έσοδα από τη φορολογία εισοδήματος νομικών προσώπων παρουσίασαν σημαντική μείωση σε σχέση με το 2011 (-37,9%), καθώς το μεγαλύτερο μέρος των επιχειρήσεων, μεταξύ των οποίων και οι τράπεζες, εμφάνισαν σημαντικές ζημιές το 2011. Σημειώνεται ότι είχε αρχικά τεθεί στόχος για μείωση 15,9%, αλλά στη συνέχεια αναθεωρήθηκε σε μείωση 40,4%.

– Οι εισπράξεις από τη φορολογία κληρονομιών, δωρεών, γονικών παροχών και ακίνητης περιουσίας παρουσίασαν σημαντική αύξηση (143,8%), λόγω είσπραξης του ειδικού τέλους των ακινήτων (ΕΤΤΗΔΕ) του 2011 και εν μέρει του 2012. Η πληρωμή του τέλους του 2012 αναμένεται να ολοκληρωθεί σε 5 διμηνιαίες δόσεις μέχρι τον Ιούνιο του 2013.

¹¹ Ο φορολογικός νόμος 4024/2012 προέβλεπε αναδρομική μείωση των αφορολόγητου ορίων στα 5.000 ευρώ, αλλαγές στα κλίμακα εισοδήματος και στους συντελεστές της φορολογικής κλίμακας, παρακράτηση του φόρου αλληλεγγύης και σημαντική μείωση των φοροαπαλλαγών από το εισόδημα.

Πίνακας ΙΧ.2 Έσοδα τακτικού προϋπολογισμού

(εκατ. ευρώ)

	2009	2010	2011	2012*	Εκατοστιαίες μεταβολές		
					2010/2009	2011/2010	2012*/2011
I. Άμεσοι φόροι	21.432	20.224	20.318	21.096	-5,6	0,5	3,8
1. Φόρος εισοδήματος	16.590	14.287	12.933	13.311	-13,9	-9,5	2,9
– Φυσικών προσώπων	10.841	9.398	8.285	9.968	-13,3	-11,8	20,3
– Νομικών προσώπων	3.790	3.149	2.760	1.715	-16,9	-12,4	-37,9
– Ειδικές κατηγορίες φόρων εισοδήματος (φόρος πλοίων)	1.880	1.670	1.888	1.628	-11,2	13,1	-13,8
(φειρολογία τόκων ομολόγων, καταθέσεων κ.λπ.)	13	14	14	18	7,7	0,0	28,6
(φειρολογία τόκων ομολόγων, καταθέσεων κ.λπ.)	504	567	1.008	994	12,5	77,8	-1,4
2. Φόροι κληρονομιών, δωρεών, γυνικών παρυχών και ακίνητης περιουσίας	526	487	1.172	2.857	-7,4	140,7	143,8
3. Άμεσοι φόροι υπέρ τρίτων	2	1	1	0	-70,0	0,0	
4. Άμεσοι φόροι παρελθόντων οικονομικών ετών	2.446	2.874	1.911	1.812	17,5	-33,5	-5,2
5. Έκτακτοι και λοιποί άμεσοι φόροι	1.868	2.575	4.301	3.116	37,8	67,0	-27,6
II. Έμμεσοι φόροι	28.291	31.042	28.632	26.082	9,7	-7,8	-8,9
1. Δασμοί και ειδικές εισφορές εισαγωγών-εξαγωγών	254	217	198	162	-14,6	-8,8	-18,2
2. Φόροι κατανάλωσης στα εισαγόμενα	2.229	2.046	1.910	1.433	-8,2	-6,6	-25,0
– ΦΠΑ	1.756	1.796	1.810	1.380	2,3	0,8	-23,8
– Ειδικός φόρος κατανάλωσης αυτοκινήτων	441	226	89	44	-48,8	-60,6	-50,6
– Ειδικός φόρος κατανάλωσης	32	24	11	9	-25,0	-54,2	-18,2
3. Φόροι κατανάλωσης εγχωρίων	23.758	27.150	25.106	23.147	14,3	-7,5	-7,8
– ΦΚΕ	1	1	0	0	0,0		
– ΦΠΑ	14.826	15.578	15.077	13.575	5,1	-3,2	-10,0
– Καύσιμα	4.374	5.698	4.653	4.464	30,3	-18,3	-4,1
– Καπνά	2.566	2.913	3.045	2.707	13,5	4,5	-11,1
– Τέλη κυκλοφορίας	1.046	1.591	1.117	1.305	52,1	-29,8	16,8
– Ειδικά τέλη και εισφορές αυτοκινήτων	63	52	42	36	-17,5	-19,2	-14,3
– Λοιποί ¹	882	1.317	1.172	1.060	49,3	-11,0	-9,6
4. Φόροι επαναλλαγών	1.453	1.120	905	733	-22,9	-19,2	-19,0
– Μεταβίβαση κεφαλαίων	831	702	509	387	-15,5	-27,5	-24,0
– Τέλη χαρτοσήμου	459	414	393	342	-9,8	-5,1	-13,0
– Τέλη άδειας τυχερών παιχνιδιών	163	4	3	3	-97,5	-25,0	0,0
5. Λοιποί έμμεσοι φόροι	597	509	513	607	-14,7	0,8	18,3
III. Σύνολο φορολογικών εσόδων	49.723	51.266	48.951	47.179	3,1	-4,5	-3,6
IV. Μη φορολογικά έσοδα²	3.720	4.912	6.490	4.318	32,0	32,1	-33,5
V. Σύνολο εσόδων τακτικού προϋπολογισμού¹	53.443	56.179	55.442	51.497	5,1	-1,3	-7,1

Πηγή: Γενικό Λογιστήριο του Κράτους.

* Προσωρινά στοιχεία.

1 Συμπεριλαμβάνεται ο ειδικός φόρος κατανάλωσης που επιβάλλεται στα εγχωρίως παραγόμενα αγαθά.

2 Συμπεριλαμβάνονται τα ειδικά έσοδα από εκχώρηση αδειών και δικαιωμάτων του Δημοσίου.

– Τα έσοδα παρελθόντων οικονομικών ετών μειώθηκαν κατά 5,2% έναντι αναθεωρημένου στόχου για αύξηση 9,9%, κυρίως λόγω της

φθίνουσας απόδοσης των “περαιώσεων” του 2010 και του 2011 και λόγω της παύσης λειτουργίας πολλών επιχειρήσεων. Η εν λόγω

κατηγορία έχει ενισχυθεί και από τις εισπράξεις του ΦΑΠ του 2010, ενώ ο ΦΑΠ του 2011 αναμένεται να εισπραχθεί το 2013.

— Η μειωμένη απόδοση των λοιπών άμεσων φόρων κατά 27,6% οφείλεται σε μη επανάληψη το 2012 των εισπράξεων από την έκτακτη εισφορά επί των κερδών των μεγάλων επιχειρήσεων. Στην εν λόγω κατηγορία περιλαμβάνονται και οι εισπράξεις από την ειδική εισφορά αλληλεγγύης των φυσικών προσώπων για τα εισοδήματα του 2011 (1,5 δισεκ. ευρώ) και το τέλος επιτηδεύματος (188 εκατ. ευρώ) για τα εισοδήματα του 2011.

• **Οι εισπράξεις από την έμμεση φορολογία** παρουσίασαν σημαντική μείωση για δεύτερο συνεχές έτος κατά 8,9%, καθώς — με εξαίρεση τις εισπράξεις από τα τέλη κυκλοφορίας — οι εισπράξεις από όλες τις άλλες κατηγορίες έμμεσων φόρων μειώθηκαν. Αναλυτικότερα:

— Οι εισπράξεις από τον ΦΠΑ παρουσίασαν σημαντική μείωση κατά 11,4% λόγω της εξάρσης της φοροδιαφυγής, αλλά κυρίως λόγω της μεγάλης κάμψης της οικονομικής δραστηριότητας.¹²

— Μειωμένα κατά 18,3% ήταν τα έσοδα από τη φορολογία υγρών καυσίμων, παρά τη σημαντική αύξηση του ειδικού φόρου κατανάλωσης στο πετρέλαιο θέρμανσης.¹³ Η εξέλιξη αυτή συνδέεται με την κάμψη της κατανάλωσης υγρών καυσίμων,¹⁴ συνέπεια της αυξημένης τιμής στο πετρέλαιο θέρμανσης και της παρατεταμένης ύφεσης.

— Επιπλέον, για τρίτο συνεχές έτος καταγράφεται μείωση στις εισπράξεις από το φόρο μεταβίβασης ακινήτων (-23,4%) λόγω της μεγάλης μείωσης στη ζήτηση ακινήτων, στο φόρο επί των χρηματιστηριακών συναλλαγών (-31,0%) λόγω πτώσης των τιμών των μετοχών και περιορισμού των συναλλαγών και από τα τέλη ταξινόμησης αυτοκινήτων (-50,6%) λόγω της μεγάλης κάμψης της ζήτησης αυτοκινήτων.

— Τμήμα των ανωτέρω αποκλίσεων καλύφθηκε από την είσπραξη των τελών κυκλοφο-

ρίας του 2013, τα οποία σημείωσαν σημαντική αύξηση 16,9%. Η αύξηση αυτή εν μέρει οφείλεται στο γεγονός ότι τα τέλη του 2012 δεν εισπράχθηκαν όλα έως το τέλος Δεκεμβρίου του 2011, αλλά δόθηκε παράταση της εξόφλησής τους με αποτέλεσμα να επηρεαστούν οι εισπράξεις του 2012. Επιπλέον, το 2012 για πρώτη φορά η διαδικασία πληρωμής που ακολουθήθηκε ήταν απλή, καθώς αξιοποιήθηκαν οι ηλεκτρονικές υπηρεσίες.

• **Τα μη φορολογικά έσοδα** παρουσίασαν σημαντική μείωση (33,5%), κυρίως λόγω μειωμένων εισπράξεων από τους καταργούμενους λογαριασμούς του Δημοσίου (785 εκατ. έναντι 1.033 εκατ. το 2011) και από το πρόγραμμα ενίσχυσης της ρευστότητας των τραπεζών (703 εκατ. έναντι 909 εκατ. το 2011). Επιπλέον, το 2011 είχαν σημειωθεί εισπράξεις άνω του 1 δισεκ. ευρώ από την εκχώρηση αδειών και δικαιωμάτων Δημοσίου,¹⁵ ενώ το αντίστοιχο ποσό που εισπράχθηκε το 2012 και προήλθε από την πώληση δύο αεροσκαφών ανήλθε σε μόλις 15 εκατ. ευρώ. Τμήμα της ανωτέρω απόκλισης καλύφθηκε από την είσπραξη περίπου 303 εκατ. ευρώ που κατέβαλαν οι κεντρικές τράπεζες της Γαλλίας, της Φινλανδίας, της Ισπανίας, του Λουξεμβούργου και της Ολλανδίας ως μεταφορά αποδόσεων από τη διακράτηση ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου.

• Το 2012 **οι επιστροφές φόρων** ήταν σημαντικά μειωμένες (-40,0%) σε σχέση με τον αναθεωρημένο στόχο που προέβλεπε μείωση 30,2%, γεγονός που συνέβαλε στην καλύτερη εικόνα των καθαρών (μετά από επιστροφές φόρων) εσόδων του τακτικού προϋπολογισμού.

2.2 ΔΑΠΑΝΕΣ ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ

Το κυριότερο χαρακτηριστικό της εκτέλεσης του Προϋπολογισμού του 2012 ήταν η μεγάλη συγκράτηση των πρωτογενών δαπανών.

¹² Σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ, ο δείκτης κύκλου εργασιών την περίοδο Ιανουαρίου-Οκτωβρίου 2012 μειώθηκε κατά 10,8%.

¹³ Ν. 4092/2012. Βλ. το Παράρτημα του παρόντος κεφαλαίου.

¹⁴ Σύμφωνα με στοιχεία κατανάλωσης δεκαμήνου, η κάμψη της κατανάλωσης ανέρχεται σε 13,1%.

¹⁵ Για άδειες τυχερών παιχνιδιών και χρήσης ραδιοσυχνότητων.

Συγκεκριμένα, σε σχέση με το 2011, οι δαπάνες του τακτικού προϋπολογισμού (ΤΠ) μειώθηκαν το 2012 κατά 12,3%, έναντι αναθεωρημένης εκτίμησης για μείωση κατά 11,8% στην Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού του 2013. Αυτή η καλύτερη από ό,τι αναμενόταν εξέλιξη οφείλεται στη μεγάλη προσπάθεια για συγκράτηση των πρωτογενών δαπανών του ΤΠ¹⁶ προκειμένου να αντισταθμιστεί η υστέρηση των εσόδων. Ως αποτέλεσμα, οι πρωτογενείς δαπάνες του ΤΠ το 2012 μειώθηκαν κατά 8,6%, ενώ ο αναθεωρημένος στόχος προέβλεπε μείωση κατά 7,7%. Σημειώνεται όμως ότι η επίδοση αυτή μετριάζεται από την παρατηρούμενη συσσώρευση ληξιπρόθεσμων οφειλών, οι οποίες την περίοδο Ιανουαρίου-Δεκεμβρίου αυξήθηκαν κατά 1 δισεκ. ευρώ (0,5% του ΑΕΠ). Οι δαπάνες για τόκους μειώθηκαν επίσης κατά 25,2%, έναντι αύξησης κατά 23,6% το 2011, λόγω της εφαρμογής του προγράμματος ανταλλαγής ομολόγων (PSI) (βλ. Πίνακα ΙΧ.3).

Βάσει των διαθέσιμων αναλυτικών στοιχείων, η εξέλιξη των κυριότερων κατηγοριών δαπανών του ΤΠ έχει ως εξής:

Οι δαπάνες για αποδοχές και συντάξεις παρουσίασαν περαιτέρω μείωση το 2012 κατά 6,0%, έναντι μείωσης κατά 3,2% το 2011 (βλ. Πίνακα ΙΧ.3). Ιδιαίτερα οι δαπάνες για αποδοχές μειώθηκαν κατά 8,6% το 2012, έναντι μείωσης κατά 6,4% το 2011. Η μείωση αυτή είναι αποτέλεσμα της υλοποίησης των μέτρων που έχουν ληφθεί μέχρι σήμερα για τον περιορισμό της μισθολογικής δαπάνης, ενώ είναι μεγαλύτερη από τον αναθεωρημένο στόχο (-7,5%) επειδή οι αποχωρήσεις ήταν περισσότερες από ό,τι αναμενόταν. Οι δαπάνες για συντάξεις της κεντρικής διοίκησης παρέμειναν ουσιαστικά στάσιμες (μείωση 0,1%) έναντι του 2011, παρά τα μέτρα που έχουν τεθεί σε εφαρμογή για μείωση των κύριων και επικουρικών συντάξεων και περιλαμβάνονται στις προβλέψεις του 2ου Μηνονίου με αναδρομική ισχύ από την αρχή του 2012. Η απόκλιση που παρατηρήθηκε από τον αναθεωρημένο στόχο για μείωση 0,8% οφείλεται κατά κύριο

λόγο στο μεγαλύτερο του αναμενόμενου αριθμό αποχωρήσεων.

Οι δαπάνες για ασφάλιση και περίθαλψη παρουσίασαν μείωση κατά 5,5% το 2012 έναντι αύξησης κατά 12,4% το 2011, ενώ απέκλιναν του αναθεωρημένου στόχου για μείωση κατά 8,5%. Η απόκλιση αυτή οφείλεται στη μείωση των επιχορηγήσεων προς τα ασφαλιστικά ταμεία κατά 4,5%, έναντι αναθεωρημένου στόχου για μείωση κατά 9,0%. Τα εν λόγω ταμεία, παρά τη μείωση των κύριων και επικουρικών συντάξεων, εμφάνιζαν κατά τη διάρκεια του έτους αυξανόμενες ταμειακές ανάγκες λόγω της συρρίκνωσης της οικονομικής δραστηριότητας, της μείωσης της απασχόλησης και των αποδοχών, της αύξησης της εισφοροδιαφυγής, καθώς και της αύξησης του αριθμού των συνταξιούχων.

Οι λειτουργικές και λοιπές δαπάνες παρουσίασαν μείωση κατά 8,7% το 2012, έναντι αναθεωρημένου στόχου για αύξηση κατά 1,8%, συμβάλλοντας στη συγκράτηση των δαπανών του τακτικού προϋπολογισμού.

Μεγάλη μείωση παρουσίασαν και οι αποδιδόμενοι πόροι κατά 30,6% το 2012 έναντι μείωσης κατά 13,4% το 2011, ως αποτέλεσμα εξοικονόμησης στο πλαίσιο της διοικητικής μεταρρύθμισης στην τοπική αυτοδιοίκηση (σχέδιο Καλλικράτης) αλλά και του περιορισμού των μεταβιβάσεων του ΚΠ προς τους ΟΤΑ.

Οι δαπάνες για τόκους, που το 2011 είχαν αυξηθεί κατά 23,6%, μειώθηκαν κατά 25,2% το 2012, δηλαδή με ρυθμό κάπως μικρότερο από τις αναθεωρημένες προβλέψεις του προϋπολογισμού (για μείωση κατά 28,2%). Η μείωση των δαπανών για τόκους έναντι του 2011 είναι αποτέλεσμα της εξοικονόμησης που επιτεύχθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος

¹⁶ Σύμφωνα με την κατάταξη του Υπουργείου Οικονομικών, στις δαπάνες ΤΠ περιλαμβάνονται οι επιχορηγήσεις προς νοσηλευτικά ιδρύματα για εξόφληση μέρους παλαιών οφειλών τους, οι δαπάνες για εξοπλιστικά προγράμματα, οι καταπτώσεις εγγυήσεων φορέων εντός και εκτός γενικής κυβέρνησης, καθώς και η προμήθεια εκταμίευσης δανείων που καταβάλλεται στο Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (EFSF). Οι κατηγορίες αυτές δεν περιλαμβάνονται στις πρωτογενείς δαπάνες του ΤΠ, αλλά περιλαμβάνονται στις πρωτογενείς δαπάνες του ΚΠ.

Πίνακας ΙΧ.3 Δαπάνες τακτικού προϋπολογισμού και προϋπολογισμού δημοσίων επενδύσεων

(εκατ. ευρώ)

	Ετήσια στοιχεία					Εκατοστιαίες μεταβολές			
	2010	2011	2012		2013	2011/10	2012/11		2013/12
			Αναθ. στόχοι	Εκτέλεση*			Αναθ. στόχοι	Εκτέλεση*	
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6=2:1)	(7=3:2)	(8=4:2)	(9=5:4)
I. Δαπάνες τακτικού προϋπολογισμού	67.758	70.146	61.855	61.499	55.802	3,5	-11,8	-12,3	-9,3
1. Αποδοχές και συντάξεις	22.543	21.823	20.629	20.511	18.499	-3,2	-5,5	-6,0	-9,8
εκ των οποίων: μισθοί	16.290	15.251	14.108	13.947	12.736	-6,4	-7,5	-8,6	-8,7
συντάξεις	6.253	6.572	6.521	6.564	5.763	5,1	-0,8	-0,1	-12,2
2. Ασφάλιση και περίθαλψη	15.764	17.715	16.202	16.742	14.969	12,4	-8,5	-5,5	-10,6
εκ των οποίων: επιχορηγήσεις ασφαλιστικών ταμείων	13.524	15.154	13.784	14.466	12.600	12,1	-9,0	-4,5	-12,9
3. Λειτουργικές και λοιπές δαπάνες	8.097	7.020	7.146	6.410	6.305	-13,3	1,8	-8,7	-1,6
εκ των οποίων: καταναλωτικές δαπάνες και δαπάνες υπό κατανομή	2.722	2.157	2.435	2.066	1.892	-20,8	12,9	-4,2	-8,4
4. Αποδιδόμενοι πόροι	5.775	5.003	3.306	3.474	3.777	-13,4	-33,9	-30,6	-8,7
5. Αποθεματικό			303		1.100				
6. Τόκοι	13.223	16.348	11.735	12.223	8.900	23,6	-28,2	-25,2	-27,2
7. Επιχορήγηση νοσηλευτικών ιδρυμάτων για εξόφληση μέρους παλαιών οφειλών τους	367	435	400	392	400	18,5	-8,0	-9,9	2,0
8. Εξοπλιστικά προγράμματα Υπουργείου Εθνικής Άμυνας	1.017	360	700	410	750	-64,6	94,4	13,9	82,9
9. Καταπτώσεις εγγυήσεων (φορέων εντός γενικής κυβέρνησης)	827	1.249	691	679	558	51,0	-44,7	-45,6	-17,8
10. Καταπτώσεις εγγυήσεων (φορέων εκτός γενικής κυβέρνησης)	145	193	178	117	469	33,1	-7,8	-39,4	300,9
11. Προμήθεια εκταμίευσης δανείων στο Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (EFSF)	0	0	565	541	75				
II. Δαπάνες προϋπολογισμού δημοσίων επενδύσεων	8.454	6.559	6.850	6.114	6.850	-22,4	4,4	-6,8	12,0
1. Εκτέλεση έργων	3.198	1.500							
2. Επιχορηγήσεις	5.236	5.016							
3. Διοικητικές δαπάνες	20	43							
III. Δαπάνες κρατικού προϋπ/σμού (I+II)	76.212	76.705	68.705	67.614	62.652	0,6	-10,4	-11,9	-7,3
Πρωτογενείς δαπάνες κρατικού προϋπ/σμού (III-I6)	62.989	60.357	56.970	55.391	53.752	-4,2	-5,6	-8,2	-3,0
Πρωτογενείς δαπάνες τακτικού προϋπ/σμού (I1+I2+I3+I4+I5)	52.179	51.562	47.586	47.137	44.650	-1,2	-7,7	-8,6	-5,3
Χρεολύσια	19.549	28.843	12.860	23.905	12.845	47,5	-55,4	-17,1	-46,3

Πηγή: Γενικό Λογιστήριο του Κράτους.

* Προσωρινά στοιχεία.

ανταλλαγής ομολόγων (PSI),¹⁷ ενώ η υστέρηση της μείωσης σε σχέση με τον αναθεωρημένο στόχο οφείλεται στην επιπλέον πληρωμή για τόκους ποσού ύψους 519 εκατ. ευρώ. Το ποσό αυτό πληρώθηκε στο πλαίσιο της επαναγοράς του δημόσιου χρέους ονομαστικής αξίας 31,9 δισεκ. ευρώ που έγινε στις 18 Δεκεμβρίου 2012, των οποίων η πληρωμή έγινε με εξαμηνιαίους τίτλους που εξέδωσε το EFSF.

2.3 Ο ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

Παρά την ύπαρξη διαθέσιμων πόρων από το ΕΣΠΑ και τον αναθεωρημένο στόχο για αύξηση των δαπανών για επενδύσεις κατά 4,4% το 2012, συνεχίστηκε για τρίτη χρονιά η περικοπή των δαπανών του Προϋπολογισμού Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ). Μέσα στο έτος οι δαπάνες για επενδύσεις περικόπηκαν τρεις φορές προκειμένου να αντισταθμιστούν παρατηρούμενες αποκλίσεις στα έσοδα του ΤΠ, με αποτέλεσμα να μειωθούν περαιτέρω κατά 6,8%, μετά από μείωση κατά 22,4% το 2011 και κατά 11,8% το 2010, και να περιοριστούν σε 6.114 εκατ. ευρώ ή 3,2% του ΑΕΠ (βλ. Πίνακα ΙΧ.9). Αντίστοιχα, τα έσοδα του ΠΔΕ μειώθηκαν κατά 4,6% το 2012, έναντι αναθεωρημένου στόχου για αύξηση κατά 24,2% εξαιτίας καθυστερήσεων στην αποστολή αιτημάτων πληρωμών προς τα Κοινωνικά Ταμεία. Λόγω των εξελίξεων αυτών, το έλλειμμα του ΠΔΕ διαμορφώθηκε σε 2.513 εκατ. ευρώ ή 1,3% του ΑΕΠ, στο ίδιο επίπεδο με το 2011.

2.4 ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

Τα στοιχεία για το ενοποιημένο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, τα οποία περιλαμβάνονται στην Εισηγητική Έκθεση του Κρατικού Προϋπολογισμού για το έτος 2013, παρουσιάζουν εκτιμήσεις για τα αποτελέσματα των ΟΚΑ για το 2012 και προβλέψεις για το έτος 2013, ενώ δεν παρουσιάζονται απολογιστικά στοιχεία για το έτος 2011.

Συνοπτικά, το έτος 2012 προβλέπεται, σύμφωνα με την Εισηγητική Έκθεση του Κρατικού

Προϋπολογισμού για το έτος 2013, ότι οι ΟΚΑ θα καταγράψουν σε εθνολογιστική βάση έλλειμμα ύψους 2,2 δισεκ. ευρώ, έναντι πρόβλεψης 1,2 δισεκ. ευρώ στο Συμπληρωματικό Προϋπολογισμό του 2012, με την απόκλιση να εντοπίζεται κυρίως στη σημαντική αύξηση κατά 1,3 δισεκ. ευρώ των ανεξόφλητων οφειλών των ασφαλιστικών ταμείων προς τον ιδιωτικό τομέα. Η συσσώρευση ληξιπρόθεσμων οφειλών υπερχάλυψε την υστέρηση των 670 εκατ. ευρώ που σημειώθηκε στα έσοδα, με αποτέλεσμα το ταμειακό έλλειμμα των ΟΚΑ να διαμορφώνεται στα 953 εκατ. ευρώ, μειωμένο κατά 580 εκατ. ευρώ σε σχέση με την πρόβλεψη του Συμπληρωματικού Προϋπολογισμού.

2.5 ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Το 2012 η θετική επίδραση των αναδιοργανώσεων, καταργήσεων και συγχωνεύσεων φορέων (Ν. 3895/2010, Ν. 4002/2011 και Ν. 4038/2012) αντανakλάται στο ενοποιημένο πλεόνασμα των λογαριασμών εκμετάλλευσης και κεφαλαίου των ΔΕΚΟ ύψους 409 εκατ. ευρώ (ή 0,2% του ΑΕΠ). Εντούτοις, σε σχέση με το 2011 (πλεόνασμα 1,1 δισεκ. ευρώ ή 0,5% του ΑΕΠ) παρατηρείται επιδείνωση του αποτελέσματος των δημόσιων επιχειρήσεων, κυρίως λόγω των αυξημένων αναγκών για κεφάλαια κίνησης, της μείωσης των “ειδικών πόρων και προβλέψεων” και της μείωσης των τρεχόντων εσόδων (βλ. Πίνακα ΙΧ.4).

Συγκεκριμένα, τα έσοδα του λογαριασμού εκμετάλλευσης, λόγω της παρατεταμένης αρνητικής οικονομικής συγκυρίας, σημείωσαν πτώση 4,2% έναντι του 2011 και διαμορφώθηκαν σε 1.731 εκατ. ευρώ. Αντίθετα, οι δαπάνες του λογαριασμού εκμετάλλευσης συγκρατήθηκαν στα 2.978 εκατ. ευρώ και περιορίστηκαν κατά 14,5% έναντι των αντίστοιχων δαπανών του 2011. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται κατά κύριο λόγο στη μείωση των δαπανών μισθοδοσίας κατά 318 εκατ. ευρώ που σημειώθηκε το 2012, σε συνέχεια της εφαρμογής του Ν. 3899/2011, ο οποίος προέβλεπε περι-

¹⁷ Το πρόγραμμα περιγράφεται αναλυτικά στην Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2011, Απρίλιος 2012, σελ.121.

Πίνακας ΙΧ.4 Αποτελέσματα δημόσιων επιχειρήσεων και χρηματοδότησή τους

(εκατ. ευρώ)

	2009	2010 ¹	2011	2012*	Προϋπ/σμός 2013	Εκατοστιαίες μεταβολές			
						2010/2009	2011/2010	2012*/2011	2013/2012*
A. Λογαριασμός εκμετάλλευσης									
1. Έσοδα	1.853	2.318	1.807	1.731	2.157	25,1	-22,0	-4,2	24,6
2. Δαπάνες	3.820	4.521	3.483	2.978	2.991	18,4	-23,0	-14,5	0,4
3. Αποτέλεσμα (1 - 2)	-1.967	-2.203	-1.676	-1.247	-834				
B. Λογαριασμός κεφαλαίου									
4. Έσοδα	0	0	0	0	0				
5. Δαπάνες	755	1.385	2.781	1.648	2.436	83,6	100,8	-40,7	47,8
Επενδύσεις	1.244	1.291	1.754	483	987	3,8	35,9	-72,5	104,3
Κεφάλαια κίνησης	-645	-545	-536	1.051	1.404	-	-	-	-
Λοιπές δαπάνες	155	639	1.563	114	45	311,2	144,6	-92,7	-60,5
6. Αποτέλεσμα (4 - 5)	-755	-1.385	-2.781	-1.648	-2.436				
7. Ειδικοί πόροι και προβλέψεις ²	1.249	2.759	5.586	3.304	2.059	120,8	102,5	-40,9	-37,7
Συνολικό αποτέλεσμα (3+6+7)	-1.472	-829	1.128	409	-1.211				
% του ΑΕΠ	0,6	0,4	0,5	0,2	0,7				
Χρηματοδότηση									
8. Επιχορηγήσεις Τακτικού Προϋπολογισμού ³	232	210	359	398	378	-9,4	70,6	10,9	-5,0
9. Αποσβέσεις	276	524	403	400	417	89,8	-23,1	-0,6	4,3
10. Καθαρές δανειακές ανάγκες	964	95	-1.890	-1.207	415	-90,2	-	-	-
Σύνολο χρηματοδότησης	1.472	829	-1.128	-409	1.211	-43,7	-236,1	-136,2	196,3
11. Χρεολύσια δανείων ⁴	403	699	2.076	1.660	155	73,5	197,2	-20,1	-90,7
12. Εξοφλήσεις πιστώσεων ⁴	12	299	890	711	66	2.304,4	197,2	-20,1	-90,7
13. Νέες εμπορικές πιστώσεις	3	428	1.001	1.098	586	12.261,0	134,0	9,7	-46,6
14. Ακαθάριστες δανειακές ανάγκες (10+11+12-13)	1.376	665	75	66	50	-51,7	-88,7	-11,9	-24,2

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών.

* Εκτιμήσεις.

1 Σύμφωνα με το νόμο 3899/2010, η Διεύθυνση ΔΕΚΟ εποπτεύει – άνευ εξαιρέσεων πλέον – κάθε ανώνυμη εταιρία στην οποία το Δημόσιο ασκεί άμεσα ή έμμεσα καθοριστική επιρροή, καθώς και ΝΠΙΔ στα οποία το Δημόσιο έχει πλειοψηφική συμμετοχή και ασκεί τη διοίκηση και διαχείρισή τους. Ο ορισμός αυτός διευρύνει τον αριθμό των φορέων που παρακολουθούνται σε 75 ΔΕΚΟ και 57 ΝΠΙΔ το 2010 (από 52 ΔΕΚΟ το 2009), 73 ΔΕΚΟ και 57 ΝΠΙΔ το 2011 [λόγω της απορρόφησης από 4.3.2011 (α) της ΗΛΠΑΠ ΑΕ από την ΕΘΕΛ ΑΕ και της σύστασης της ΟΣΥ ΑΕ και (β) των ΗΣΑΠ ΑΕ και ΤΡΑΜ ΑΕ από την ΑΜΕΛ ΑΕ (Αττικό Μετρό Εταιρεία Λειτουργίας ΑΕ) και τη σύσταση της ΣΤΑΣΥ] και 51 ΔΕΚΟ και 85 ΝΠΙΔ το 2012. Ο πίνακας παρουσιάζει από το 2010 τα οικονομικά αποτελέσματα για τις ΔΕΚΟ μόνο, για λόγους συγκρισιμότητας με προηγούμενα έτη.

2 Προκαταβολές και συμμετοχές καταναλωτών της ΔΕΗ, εφάπαξ εισφορά συνδρομητών του ΟΤΕ, συμμετοχή ιδιωτών σε έργα της ΕΥΔΑΠ και ίδια διαθέσιμα (από πλεονάσματα) ορισμένων δημοσίων επιχειρήσεων. Από το 1997 οι επιχορηγήσεις μέσω του Προϋπολογισμού Δημοσίων Επενδύσεων και της ΕΕ έλαβαν βαθμιαία τη μορφή αυξήσεων μετοχικού κεφαλαίου, με αποτέλεσμα να πάψουν σταδιακά να εμφανίζονται στις "επιχορηγήσεις" και να καταγράφονται πλέον ως "ειδικοί πόροι".

3 Επιχορηγήσεις από τον τακτικό προϋπολογισμό προς τις ελλειμματικές δημόσιες επιχειρήσεις, μειωμένες κατά τις αποδόσεις εσόδων των πλεονασματικών επιχειρήσεων.

4 Η διάσπαση του αθροίσματος των χρεολυσίων και των εξοφλήσεων πιστώσεων έγινε κατ' εκτίμηση, ελλείψει σχετικών πληροφοριών.

κοπές των αποδοχών του προσωπικού των ΔΕΚΟ από 1.1.2011.¹⁸ Παράλληλα, υπήρξε και μείωση των απασχολούμενων, καθώς σύμφωνα με τον Ν. 3986/2011 επιτρέπεται μία πρόσληψη για κάθε δέκα αποχωρήσεις.

Επίσης, αξίζει να σημειωθεί ότι εντός του 2012 οι Οδικές Συγκοινωνίες (ΟΣΥ) εξόφλησαν ποσό 2,1 δισεκ. ευρώ, το οποίο αφορούσε χρεολύσια και πιστώσεις και χρηματοδοτήθηκε από ειδικούς πόρους (συμπεριλαμβανομένων και κονδυλίων από τον προϋπολογισμό). Λόγω της εξόφλησης αυτής, οι δημόσιες επιχειρήσεις στο σύνολό τους μείωσαν τις υποχρεώσεις τους κατά 1.207 εκατ. ευρώ. Η μείωση αυτή θα ήταν μεγαλύτερη εάν δεν παρουσίαζαν σημαντικές δανειακές ανάγκες ο ΟΣΕ (732 εκατ. ευρώ) και το ΑΤΤΙΚΟ ΜΕΤΡΟ (194 εκατ. ευρώ), οι οποίες κατά κύριο λόγο αντανακλούν νέες εμπορικές πιστώσεις.

2.6 ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ

Το ενοποιημένο χρέος της Γενικής Κυβέρνησης ως ποσοστό του ΑΕΠ εκτιμάται ότι το 2012 θα διαμορφωθεί περίπου στο 161,0% του ΑΕΠ, παρουσιάζοντας μείωση κατά 9,5 περίπου ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ σε σχέση με το 2011 (βλ. Πίνακα ΙΧ.5). Η παρατηρούμενη ανακοπή της αυξητικής πορείας του δημόσιου χρέους για το 2012 είναι αποτέλεσμα τόσο της συμφωνίας ανταλλαγής ομολόγων (PSI) όσο και της συμφωνίας για την επαναγορά δημόσιου χρέους (στις 13 Δεκεμβρίου 2012) και των άλλων αποφάσεων του Eurogroup στις 26 Νοεμβρίου 2012. Η ποσοτική επίδραση των ανωτέρω εξελίξεων στο χρέος της Γενικής Κυβέρνησης αντανακλάται στη διαμόρφωση της “προσαρμογής ελλείμματος-χρέους”, η οποία για το 2012 εκτιμάται περίπου στο 29,0% του ΑΕΠ.

Η κρίση στην οποία βρίσκεται η ελληνική οικονομία από το 2008 και εξής έφερε στην επιφάνεια θέματα διαχείρισης του δημόσιου χρέους, του οποίου η διαχρονική πορεία χαρακτηρίζεται ως ασταθής. Καθοριστικής σημασίας στην εξέλιξη του χρέους ως ποσοστού του ΑΕΠ είναι η δραματική υποχώρηση

της οικονομικής δραστηριότητας, που από το έτος 2009 συμβάλλει με αυξανόμενους ρυθμούς στην ανοδική πορεία του λόγου χρέους/ΑΕΠ.¹⁹

Η δυναμική του χρέους ενισχύεται περαιτέρω από τις αναθεωρημένες (προς τα κάτω) προβλέψεις για την εξέλιξη των αποκρατικοποιήσεων και την επιμήκυνση του προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής.

Αξίζει ταυτόχρονα να επισημανθεί ότι η μεγάλη σε έκταση και ένταση προσαρμογή και τα βήματα προς την αντιμετώπιση των διαρθρωτικών προβλημάτων του δημόσιου τομέα έχουν αρχίσει να αποδίδουν, αφού η συμβολή του πρωτογενούς δημοσιονομικού αποτελέσματος στην αύξηση του δημόσιου χρέους είναι (από το 2010 και μετά) όλο και μικρότερη (βλ. Πίνακα ΙΧ.6).

Αντίθετα, ο κυριότερος παράγοντας που επηρεάζει το λόγο του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ είναι η σχέση του ονομαστικού επιτοκίου με το ρυθμό οικονομικής μεγέθυνσης. Ωστόσο, εξαιτίας της ένταξης της Ελλάδας στο μηχανισμό στήριξης, το κόστος δανεισμού του Δημοσίου δεν επηρεάζεται (πλην του δανεισμού μέσω εντόκων γραμματίων) από τις δυνάμεις της αγοράς. Συνεπώς, ο πιο καθοριστικός παράγοντας για την εξέλιξη της δυναμικής του δημόσιου χρέους ως ποσοστού του ΑΕΠ καθίσταται η εξέλιξη της οικονομικής δραστηριότητας.

Χαρακτηριστικό είναι ότι από τα πρώτα στάδια της υφεσιακής πορείας της ελληνικής οικονομίας η εξέλιξη του επιτοκίου και του ρυθμού οικονομικής μεγέθυνσης (snowball effect) συντελούν καθοριστικά στο διαχρονικό ρυθμό αύξησης του δημόσιου χρέους.

¹⁸ Συγκεκριμένα, μείωση κατά 10% των πάσης φύσεως αποδοχών, εφόσον υπερβαίνουν το ποσό των 1.800 ευρώ το μήνα, αναπροσαρμογή ανώτατου ορίου μηνιαίων αποδοχών στα 4.000 ευρώ και επιβολή ανώτατου ορίου – 10% του συνολικού κόστους μισθοδοσίας – σε αμοιβές για υπερωρία, υπερεργασία, εκτός έδρας μετακίνηση, οδοιπορικά κ.λπ.

¹⁹ Επιπλέον, η υποεκτίμηση των αρνητικών επιπτώσεων της δημοσιονομικής προσαρμογής στην οικονομική δραστηριότητα είναι ένας παράγοντας που επιβάρυνε τη δυναμική του χρέους (βλ. και σχόλια για τους δημοσιονομικούς πολλαπλασιαστές, Τμήμα Ι Α).

Πίνακας ΙΧ.5 Ενοποιημένο χρέος γενικής κυβέρνησης¹

(εκατ. ευρώ)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις	1.337	2.479	2.180	5.790	12.334	11.745	14.449
– τίτλοι	1.156	943	1.625	5.496	10.820	9.121	11.844
– δάνεια	181	1.536	555	294	1.514	2.624	2.605
Μεσομακροπρόθεσμες υποχρεώσεις	209.846	221.409	236.617	256.767	285.871	316.763	340.524
– τίτλοι	168.336	178.600	192.712	211.516	242.802	244.312	240.004
– δάνεια	41.510	42.809	43.905	45.251	43.069	72.451	100.520
Κέσματα και καταθέσεις	1.235	988	693	728	1.477	1005	820
Σύνολο	212.418	224.876	239.490	263.285	299.682	329.513	355.793
% του ΑΕΠ	110,0	107,7	107,5	112,9	129,7	148,3	170,6
– χρέος σε ευρώ	209.671	222.820	237.574	261.653	298.422	323.500	347.642
εκ του οποίου:							
– προς την Τράπεζα της Ελλάδος	(7.988)	(7.991)	(7.521)	(7.051)	(6.581)	(6.154)	(5.684)
– προς το Μηχανισμό Στήριξης						(27.121)	(65.379)
– χρέος σε νομίσματα εκτός ευρώ ²	2.747	2.056	1.916	1.632	1.260	6.013	8.151
εκ του οποίου: προς το Μηχανισμό Στήριξης						(4.704)	(7.831)

Πηγή: Γενικό Λογιστήριο του Κράτους.

¹ Σύμφωνα με τον ορισμό της Συνθήκης του Μάαστριχτ.

² Αποτίμηση με βάση τις συναλλαγματικές ισοτιμίες στις 31.12 εκάστου έτους.

Πίνακας ΙΧ.6 Ανάλυση των μεταβολών του λόγου του χρέους της γενικής κυβέρνησης προς το ΑΕΠ¹

(εκατοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012*
Λόγος χρέους γενικής κυβέρνησης προς το ΑΕΠ	101,7	97,4	98,9	110,0	107,8	107,3	112,9	129,7	148,3	170,6	161,0
Μεταβολές λόγου χρέους γενικής κυβέρνησης προς το ΑΕΠ	-2,1	-4,2	1,4	11,2	-2,2	-0,5	5,6	16,8	18,6	22,2	-9,6
– Επίδραση του πρωτογενούς αποτελέσματος	-0,8	0,7	2,7	0,8	1,1	1,7	4,7	10,5	4,7	2,2	1,2
– Επίδραση από τη μεταβολή του ΑΕΠ και τη μεταβολή των επιτοκίων	-1,2	-4,3	-1,9	0,7	-3,5	-2,2	0,5	6,2	11,2	16,9	18,2
– Προσαρμογή ελλείμματος-χρέους ²	-0,1	-0,5	0,7	9,7	0,2	0,1	0,4	0,1	2,7	3,1	-29,0

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών, Γενική Διεύθυνση Οικονομικής Πολιτικής "Hellas: Macroeconomic Aggregates", European Commission, "The Second Economic Adjustment Programme for Greece – First Review December 2012".

* Προσωρινά στοιχεία. Το ΑΕΠ που έχει χρησιμοποιηθεί για το 2012 ανέρχεται σε 194.003 εκατ.ευρώ.

¹ Η μαθηματική σχέση που χρησιμοποιείται για την ανάλυση των μεταβολών του λόγου του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ είναι η εξής:

$$\left(\frac{D_t}{Y_t} - \frac{D_{t-1}}{Y_{t-1}} \right) = \frac{PB_t}{Y_t} + \left(\frac{D_{t-1}}{Y_{t-1}} \cdot \frac{i_t - g_t}{1 + g_t} \right) + \frac{SF_t}{Y_t}$$

όπου D_t = χρέος γενικής κυβέρνησης

PB_t = πρωτογενές αποτέλεσμα (έλλειμμα ή πλεόνασμα)

Y_t = ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές

g_t = ονομαστικός ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ

i_t = μέσο ονομαστικό επιτόκιο δανεισμού του Δημοσίου

SF_t = προσαρμογή ελλείμματος-χρέους

² Η "προσαρμογή ελλείμματος-χρέους" περιλαμβάνει και δαπάνες ή ανάληψη υποχρεώσεων που, ενώ δεν επηρεάζουν το έλλειμμα, αυξάνουν το χρέος, καθώς και εισπράξεις (π.χ. από αποκρατικοποιήσεις) οι οποίες δεν επηρεάζουν το έλλειμμα αλλά μειώνουν το χρέος.

Όπως φαίνεται από τον Πίνακα ΙΧ.6 για τα έτη 2010, 2011 και 2012, η προαναφερθείσα επίδραση ανέρχεται σε 11,2%, 16,9% και 18,2% αντίστοιχα. Δηλαδή σωρευτικά την περίοδο αυτή ο λόγος του δημόσιου χρέους προς ΑΕΠ έχει επιβαρυνθεί κατά 46,3% του ΑΕΠ.

Κρίνεται λοιπόν καθοριστικής σημασίας η ανακοπή του υφεσιακού κύκλου, με την επιτάχυνση των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και των αποκρατικοποιήσεων, καθώς και με την άμεση αντιμετώπιση των περιορισμών που θέτουν τα προβλήματα του χρηματοπιστωτικού τομέα στην πραγματική οικονομία (βλ. *Νομισματική Πολιτική – Ενδιάμεση Έκθεση*, Νοέμβριος 2012). Επιπλέον, απαιτείται να ληφθούν μέτρα προκειμένου να περιοριστούν κατά το δυνατόν οι αρνητικές επιπτώσεις της δημοσιονομικής πολιτικής στην οικονομική δραστηριότητα.

2.6.A ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΩΝ ΥΠΟΥΡΓΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΖΩΝΗΣ

Οι δηλώσεις/αποφάσεις της Ευρωομάδας (Eurogroup) στις 26-27 Νοεμβρίου και στις 13 Δεκεμβρίου συνέβαλαν στον περιορισμό της αυξητικής πορείας του δημόσιου χρέους. Συγκεκριμένα αποφασίστηκαν τα ακόλουθα:

1) Αναβολή της προγραμματισμένης διάθεσης (σύμφωνα με το πρόγραμμα του Μαρτίου 2012) ποσού 5 δισεκ. ευρώ για τη δημιουργία ταμειακών αποθεμάτων (cash buffer) για το Δημόσιο Ταμείο, και η αντικατάστασή του με το ποσό του 1,5 δισεκ. ευρώ, για την περίοδο 2012-2014.

2) Επαναγορά του δημόσιου χρέους, από την οποία εξοικονομήθηκαν περίπου 21,1 δισεκ. ευρώ.²⁰

3) Μείωση κατά 100 μονάδες βάσης, του επιτοκίου²¹ των δανείων που έχει συνάψει το Ελληνικό Δημόσιο με τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Greek Loan Facility, GLF), με σκοπό να εξοικονομηθούν περί τα 900 εκατ. ευρώ για την περίοδο 2012-2014

και περίπου 1 δισεκ. ευρώ για την περίοδο 2015-2016.

4) Κατάργηση της εγγυητικής προμήθειας (“guarantee commitment fee”) από το EFSF²² – από το μέτρο αυτό αναμένεται όφελος περίπου 200 εκατ. ευρώ για την περίοδο 2012-2014 και 300 εκατ. ευρώ για την περίοδο 2015-2016.

5) Δέσμευση των κρατών-μελών να μεταβιβάσουν υπέρ της Ελλάδας τα έσοδα των εθνικών κεντρικών τραπεζών τους από τόκους ελληνικών ομολόγων που διακρατούν στο πλαίσιο του Προγράμματος για τις Αγορές Τίτλων (η δέσμευση αυτή αφορά τον προϋπολογισμό του 2013 και τους μεταγενέστερους ΚΠ).

6) Αναστολή της πληρωμής τόκων προς το EFSF για δέκα χρόνια, με την οποία αναμένεται μείωση της επιβάρυνσης του δημόσιου χρέους κατά 3,4 δισεκ. ευρώ την περίοδο 2012-2014 και κατά 9,5 δισεκ. ευρώ την περίοδο 2015-2016.

7) Επιμήκυνση της διάρκειας των δανείων από το GLF και EFSF κατά 15 έτη, η οποία, αν και δεν επηρεάζει το δημόσιο χρέος, ελαφρύνει τον ταμειακό προγραμματισμό, διευκολύνοντας έτσι την επιστροφή του Ελληνικού Δημοσίου στις αγορές.

Εκτός από τα ανωτέρω, εκτιμάται ότι το δημόσιο χρέος θα μειωθεί περαιτέρω κατά την περίοδο 2013-2016 και λόγω της αναχρηματοδότησης των ελληνικών ομολόγων που διακρατούνται στο χαρτοφυλάκιο των εθνικών κεντρικών τραπεζών (ANFA). Το όφελος για το Ελληνικό Δημόσιο από τη μείωση των χρηματοδοτικών αναγκών υπο-

20 Η συμμετοχή στο πρόγραμμα επαναγοράς του δημόσιου χρέους αφορά το ποσό των 31,9 δισεκ. ευρώ το οποίο αγοράστηκε από το Ελληνικό Δημόσιο στην τιμή του 33,8% της ονομαστικής αξίας κατά μέσο όρο.

21 Το επιτόκιο που αφορά η συγκεκριμένη απόφαση υπολογιζόταν με βάση το 3μηνο Euribor προσαυξημένο κατά 150 μονάδες βάσης.

22 Το κόστος δανεισμού προς το EFSF για τις υπηρεσίες που προσφέρει διαμορφώνεται με βάση: το χρεωστικό επιτόκιο (lending fee) που είναι ισοδύναμο του κόστους με το οποίο δανείζεται το EFSF, την εγγυητική προμήθεια (guarantee commitment fee) και την αμοιβή για τις υπηρεσίες που προσφέρει ώστε να καλύψει το λειτουργικό του κόστος (service fee).

λογίζεται σε 3,7 δισεκ. ευρώ έως το 2014 και σε 1,9 δισεκ. ευρώ για την περίοδο 2015-2016.²³

2.6.B Η ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΕΟΥΣ

Η εκτίμηση της βιωσιμότητας του ελληνικού δημόσιου χρέους²⁴ αποτελεί σημαντική παράμετρο κατά την αξιολόγηση του προγράμματος προσαρμογής. Αυτό ισχύει κυρίως για δύο λόγους:

– Πρώτον, διότι καθορίζει τη χρονική απόσταση από την επίτευξη του στόχου για επιστροφή στις αγορές.

– Δεύτερον, διότι η τυχόν αρνητική προοπτική σηματοδοτεί την ανάγκη πρόσθετων παρεμβάσεων προκειμένου να αποκατασταθεί η βιωσιμότητα του χρέους.

Σύμφωνα με την επικαιροποιημένη ανάλυση βιωσιμότητας που προκύπτει από τις εκθέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Δεκέμβριος 2012) και του ΔΝΤ (Ιανουάριος 2013) και σε σύγκριση με την προηγούμενη δημοσιευμένη σχετική ανάλυση βιωσιμότητας του δημόσιου χρέους (βλ. εκθέσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής και ΔΝΤ, Μάρτιος 2012) παρατηρείται σημαντική χειροτέρευση του σεναρίου βάσης. Αναλυτικότερα, ενώ η αρχική εκτίμηση για το χρέος της γενικής κυβέρνησης ήταν 116,5% του ΑΕΠ το 2020, η επικαιροποιημένη το τοποθετεί σε 144,0% του ΑΕΠ και σε 133,0% του ΑΕΠ το 2022. Κυριότεροι λόγοι της ως άνω χειροτέρευσης²⁵ είναι:

(α) Οι χειρότερες του αναμενομένου προοπτικές ανάπτυξης (εγχώρια ζήτηση και εξωτερικός τομέας) της ελληνικής οικονομίας.

(β) Η αντικειμενική δυσκολία είσπραξης σημαντικών ποσών ως εσόδων μέσω αποκρατικοποιήσεων.

(γ) Η επιμήκυνση της περιόδου προσαρμογής στο πλαίσιο του ελληνικού προγράμματος κατά 2 έτη.

Η ανωτέρω χειροτέρευση των προοπτικών βιωσιμότητας του δημόσιου χρέους αποτέλεσε τον κυριότερο λόγο για τον οποίο το Eurogroup έλαβε σημαντικές αποφάσεις στις 26-27 Νοεμβρίου και στις 13 Δεκεμβρίου προκειμένου να επανέλθει το ελληνικό χρέος σε βιώσιμη τροχιά.²⁶ Ως απόρροια αυτών των αποφάσεων, το χρέος το 2020 εκτιμάται τώρα ότι θα ανέλθει σε 124,0% του ΑΕΠ και θα περιοριστεί σε επίπεδα χαμηλότερα του 110,0% του ΑΕΠ²⁷ το 2022. Παράλληλα, εκτιμάται ότι κατά την περίοδο 2013-2014 θα φθάσει στη μέγιστη τιμή του, δηλαδή λίγο χαμηλότερα του 176,0% του ΑΕΠ,²⁸ ενώ στη συνέχεια θα βαίνει μειούμενο.

Ακόμη και μετά τις πρόσφατες ευνοϊκές αποφάσεις για τη βιωσιμότητα του χρέους, η μεσοπρόθεσμη προοπτική του εξαρτάται από σειρά εξωγενών ή μη παραγόντων και πρωτίστως από την ανάκαμψη της οικονομίας και τις αποκρατικοποιήσεις, καθώς οι άλλοι δύο προσδιοριστικοί παράγοντες (επιτόκια και ελλείμματα) ελέγχονται. Οι μέχρι σήμερα αναλύσεις και αναθεωρήσεις της βιωσιμότητας αναδεικνύουν την ανάγκη για πιστή υλοποίηση του προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής, προώθηση των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και επίσπευση των αποκρατικοποιήσεων που θα βελτιώσουν τις προοπτικές και θα στηρίξουν την οικονομική ανάπτυξη, προκειμένου

²³ Αυτό δεν αποτελεί δέσμευση των κεντρικών τραπεζών, εκτιμάται όμως ότι θα συμμετάσχουν.

²⁴ Στη σχετική βιβλιογραφία, οι ασκήσεις βιωσιμότητας του δημόσιου χρέους μιας χώρας αφορούν την εξέλιξη της οικονομικής μεταβλητής "χρέος προς ΑΕΠ". Ωστόσο, υπάρχουν απόψεις σύμφωνα με τις οποίες θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν εναλλακτικοί δείκτες προκειμένου να αξιολογηθεί πληρέστερα και πιο ρεαλιστικά η βιωσιμότητα του χρέους. Ένας τέτοιος δείκτης είναι και η πορεία του λόγου του χρέους προς τα φορολογικά έσοδα, ο οποίος θεωρείται ότι εκφράζει με πιο ολοκληρωμένο τρόπο την ικανότητα μιας χώρας να εξυπηρετεί το δημόσιο χρέος από ιδίους πόρους.

²⁵ Έκθεση αξιολόγησης Ευρωπαϊκής Επιτροπής, "The Second Economic Adjustment programme for Greece – First Review" December 2012, Occasional Paper no 123, European Commission.

²⁶ Για το 2020 αρχικά είχε τεθεί ως όριο βιωσιμότητας το 120% του ΑΕΠ.

²⁷ Με βάση τη σχετική ανακοίνωση της Ευρωζώνης (26.11.2012) και υπό την αίρεση της επίτευξης των στόχων για το πρωτογενές πλεόνασμα, έχει διατυπωθεί η πρόθεση μείωσης επιτοκίων του πρώτου προγράμματος οικονομικής προσαρμογής, καθώς και αύξησης της κοινοτικής συνεισφοράς σε συγχρηματοδοτούμενα έργα του ΕΣΠΑ.

²⁸ Πρόκειται για συντηρητική πρόβλεψη που βασίζεται στις υποθέσεις των εκθέσεων της τριετίας για τη βιωσιμότητα του χρέους (ανάπτυξη 2013: -5,4%, 2014: +0,2% και πρωτογενές πλεόνασμα 2013: 0,0% του ΑΕΠ, 2014: +1,5% του ΑΕΠ).

να διατηρηθεί η τάση αποκλιμάκωσης του χρέους. Μέσα από μια τέτοια μεσοπρόθεσμη στρατηγική για το χρέος θα γίνει δυνατή η οριστική αποκατάσταση της βιωσιμότητάς του και η επιστροφή της Ελλάδος στις διεθνείς αγορές κεφαλαίων, όπου θα μπορεί πλέον να δανείζεται με λογικό κόστος.

3 ΟΙ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΤΟ 2012 ΒΑΣΕΙ ΤΩΝ ΤΑΜΕΙΑΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

Το 2012 το ταμειακό έλλειμμα (δανειακές ανάγκες) του κρατικού προϋπολογισμού²⁹ παρουσίασε σημαντική βελτίωση και συγκρα-

τήθηκε στα 10.697 εκατ. ευρώ, έναντι ελλείμματος 23.144 εκατ. ευρώ το 2011, και ως ποσοστό του ΑΕΠ μειώθηκε σε 5,5%, από 11,1% το 2011 (βλ. Πίνακα ΙΧ.7 και Διάγραμμα ΙΧ.1). Η μεγάλη αυτή βελτίωση του ελλείμματος συνδέεται εν μέρει με τον τρόπο της ταμειακής καταγραφής των δεδουλευμένων τόκων που καταβλήθηκαν το Μάρτιο και το Δεκέμβριο, λόγω της μείωσης του δημόσιου χρέους.³⁰

²⁹ Δεν περιλαμβάνεται η κίνηση του λογαριασμού ΟΠΕΚΕΠΕ.

³⁰ Στα ταμειακά στοιχεία δεν καταγράφονται δεδουλευμένοι τόκοι ύψους 4.751 εκατ. ευρώ (2,4% του ΑΕΠ), που καταβλήθηκαν με τη μορφή βραχυχρόνιων τίτλων του ΕFSF, για τα ομόλογα που συμμετείχαν στο PSI, καθώς και τόκοι ύψους 519 εκατ. ευρώ λόγω της επαναγοράς χρέους των οποίων η πληρωμή έγινε και πάλι με ανάλογους τίτλους που εξέδωσε το ΕFSF.

Πίνακας ΙΧ.7 Έλλειμμα κρατικού προϋπολογισμού σε ταμειακή βάση^{1,2}

(εκατ. ευρώ)	Ετήσια στοιχεία			
	2009	2010	2011	2012*
Κρατικός προϋπολογισμός	32.622	23.396	23.144	10.697
% του ΑΕΠ	14,1	10,5	11,1	5,5
– Τακτικός προϋπολογισμός ³	25.318 ⁴	18.333 ⁵	20.462 ⁶	8.503 ⁷
– Προϋπολογισμός δημοσίων επενδύσεων	7.304	5.063	2.682	2.194

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

* Προσωρινά στοιχεία.

1 Όπως προκύπτει από την κίνηση των σχετικών λογαριασμών στην Τράπεζα της Ελλάδος και στα πιστωτικά ιδρύματα.

2 Δεν περιλαμβάνεται η κίνηση του λογαριασμού του Οργανισμού Πληρωμών και Ελέγχου Κοινοτικών Ενισχύσεων Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΟΠΕΚΕΠΕ).

3 Συμπεριλαμβάνεται η κίνηση των λογαριασμών διαχείρισης δημόσιου χρέους.

4 Δεν περιλαμβάνεται δαπάνη ύψους 3.769 εκατ. ευρώ για αγορά προνομιούχων μετοχών από ελληνικές τράπεζες, στο πλαίσιο της κεφαλαιακής τους ενίσχυσης (Ν. 3723/2008), καθώς και δαπάνη ύψους 1.500 εκατ. ευρώ για την κάλυψη της αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου του Ταμείου Εγγυοδοσίας Μικρών και πολύ Μικρών Επιχειρήσεων Α.Ε. με έκδοση ομολόγων. Αντίθετα περιλαμβάνεται ποσό 673,6 εκατ. ευρώ από πώληση μετοχών του ΟΤΕ, ποσό 72,3 εκατ. ευρώ από την αποκρατικοποίηση της Ολυμπιακής, καθώς και ομολογιακό δάνειο ύψους 531 εκατ. ευρώ το προϊόν του οποίου δόθηκε στον ΟΓΑ για κάλυψη υποχρεώσεων του Ελληνικού Δημοσίου.

5 Περιλαμβάνεται δαπάνη: α) για κάλυψη υποχρεώσεων παρελθόντων ετών του Ελληνικού Δημοσίου προς το ΙΚΑ (επανεκδοση ομολογιακού δανείου) ύψους 297,9 εκατ. ευρώ και β) για την κάλυψη από το Ελληνικό Δημόσιο υποχρεώσεων παρελθόντων ετών προς ΕΛΠΕ ΑΕ., ΕΓΝΑΤΙΑ ΑΕ και ΑΤΕ (έκδοση ομολογιακού δανείου) ύψους 714,7 εκατ. ευρώ. Δεν περιλαμβάνεται δαπάνη: α) για κάλυψη από το Ελληνικό Δημόσιο οφειλών των νοσοκομείων παρελθόντων ετών (επανεκδοση ομολογιακού δανείου) ύψους 849,2 εκατ. ευρώ βάσει των διατάξεων του άρθρου 27 του Ν. 3867/2010, καθώς οι εν λόγω οφειλές επιβαρύνουν το χρέος του 2010, και β) για κάλυψη από το Ελληνικό Δημόσιο υποχρεώσεων του ΕΛΓΑ (έκδοση ομολογιακού δανείου) ύψους 424,3 εκατ. ευρώ, αφού πρόκειται για αντικατάσταση προηγούμενου δανείου με όμοιους όρους. Επίσης δεν περιλαμβάνεται καταβολή κεφαλαίου στο Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας ύψους 1.500 εκατ. ευρώ. 6 Δεν περιλαμβάνονται έσοδα: α) από ΑΤΕ, ύψους 675 εκατ. ευρώ λόγω εξαγοράς προνομιούχων μετοχών της από το Ε.Δ. και β) από ΤΠ&Δ, ύψους 250 εκατ. ευρώ λόγω μείωσης του αποθεματικού του. Αντίθετα περιλαμβάνονται έσοδα από αποκρατικοποιήσεις ύψους 1.536 εκατ. ευρώ. Δεν περιλαμβάνεται δαπάνη: α) για κάλυψη από το Ε.Δ. οφειλών των νοσοκομείων παρελθόντων ετών (επανεκδοση ομολ. δανείου) ύψους 4.011 εκατ. ευρώ βάσει των διατάξεων του άρθρου 27 του Ν. 3867/2010 καθώς οι εν λόγω οφειλές επιβαρύνουν το χρέος του 2011, β) για κάλυψη από το Ε.Δ. υποχρεώσεων του ΕΛΓΑ (έκδοση ομολ. δανείου) ύψους 350 εκατ. ευρώ, αφού πρόκειται για αντικατάσταση προηγούμενου δανείου (επανεκδοση) ύψους 1.380 εκατ. ευρώ που διατέθηκε για την αγορά από το Ε.Δ. προνομιούχων μετοχών της ΕΤΕ και Τράπεζας Πειραιώς.

7 Περιλαμβάνονται έσοδα: α) 303 εκατ. ευρώ που αφορά επιστροφές ΑΝΦΑ και β) 10,6 εκατ. ευρώ από αποκρατικοποιήσεις. Δεν περιλαμβάνεται δαπάνη: α) για δεδουλευμένους τόκους ύψους 4.751 εκατ. ευρώ, που καταβλήθηκαν με τη μορφή βραχυπρόθεσμων τίτλων του ΕFSF, για τα ομόλογα που συμμετείχαν στο PSI, καθώς και για τόκους ύψους 519 εκατ. ευρώ λόγω της επαναγοράς χρέους των οποίων η πληρωμή έγινε και πάλι με ανάλογους τίτλους που εξέδωσε το ΕFSF, β) για κάλυψη από το Ε.Δ. οφειλών προς την ισορροπητική κοινότητα Θεο/κής (με έκδοση ομολ. δανείου) ύψους 9,9 εκατ. ευρώ και γ) για συμμετοχές του Ε.Δ. ύψους 73 εκατ. ευρώ σε αυξήσεις μετοχικών κεφαλαίων (ΟΔΙΕ ΑΕ, ΕΛΒΟ ΑΕ, Ελληνικά Αμυντικά Συστήματα ΑΕ κ.ά.). Περιλαμβάνεται δαπάνη 901,3 εκατ. ευρώ που αφορά τη συμμετοχή μας στον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας.

Πίνακας ΙΧ.8 Πηγές κάλυψης ταμειακού ελλείμματος κρατικού προϋπολογισμού

(εκκατ. ευρώ)

	2009		2010		2011		2012*	
	Ποσά	Εκατο- στιαία συμμε- τοχή	Ποσά	Εκατο- στιαία συμμε- τοχή	Ποσά	Εκατο- στιαία συμμε- τοχή	Ποσά	Εκατο- στιαία συμμε- τοχή
Έντοκα γραμμάτια και ομολογιακοί τίτλοι Ελληνικού Δημοσίου ¹	39.953 ⁴	122,5	1.155 ⁵	4,9	-19.763 ⁶	-85,4	-8.365 ⁷	-79,5
Μεταβολή λογαριασμών κεντρικής κυβέρνησης στο πιστωτικό σύστημα ²	-4.612 ⁴	-14,1	-8.148	-34,8	3.086	13,3	-2.895	-27,5
Εξωτερικός δανεισμός ³	-2.719	-8,3	-1.314	-5,6	-1.650	-7,1	-1.071	-10,2
Δανεισμός από το Μηχανισμό Στήριξης			31.703	135,5	41.471	179,2	23.028	215,3
- από ΕΕ			21.000		31.900		21.397	
- από ΑΝΤ			10.703		9.571		1.631	
Σύνολο	32.622	100,0	23.396	100,0	23.144	100,0	10.697	100,0

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

* Προσωρινά στοιχεία.

1 Περιλαμβάνονται τα έντοκα γραμμάτια, οι βραχυπρόθεσμοι τίτλοι και τα ομόλογα του Δημοσίου που έχουν εκδοθεί στο εσωτερικό, καθώς και τα προμήτοχα.

2 Περιλαμβάνονται οι μεταβολές των λογαριασμών της κεντρικής κυβέρνησης στην Τράπεζα της Ελλάδος και τα πιστωτικά ιδρύματα ενώ δεν περιλαμβάνεται η μεταβολή του λογαριασμού του ΟΠΕΚΕΠΕ.

3 Περιλαμβάνονται οι εκδόσεις τίτλων και η σύναψη δανείων στο εξωτερικό (σε οποιοδήποτε νόμισμα). Δεν περιλαμβάνεται η διακρέτηση τίτλων από κατοίκους του εξωτερικού που έχουν εκδοθεί στο εσωτερικό της χώρας.

4 Περιλαμβάνεται η έκδοση ομολόγων ύψους 3.769 εκατ. ευρώ για την αγορά προνομιούχων μετοχών από ελληνικές τράπεζες στο πλαίσιο της κεφαλαιακής ενίσχυσης των τραπεζών, καθώς και έκδοση ομολόγων ύψους 1.500 εκατ. ευρώ για την κάλυψη της αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου του Ταμείου Εγγυοδοσίας Μικρών και Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων Α.Ε.

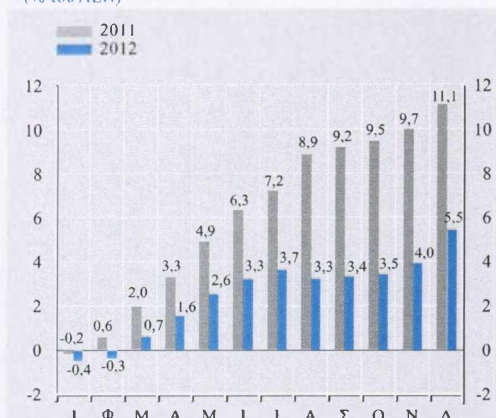
5 Δεν περιλαμβάνεται η έκδοση ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου για την εξόφληση οφειλών νοσοκομείων και ΕΛΓΑ. Βλ. και υποσημείωση 5 του Πίνακα ΙΧ.7.

6 Δεν περιλαμβάνεται η έκδοση ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου για την εξόφληση οφειλών νοσοκομείων, ΕΛΓΑ και Ολυμπιακής. Βλ. και υποσημείωση 6 του Πίνακα ΙΧ.7.

7 Δεν περιλαμβάνεται η έκδοση ομολόγων για την εξόφληση από το Ελληνικό Δημόσιο οφειλών προς την ισραηλινική κοινότητα Θεσσαλονίκης ύψους 9,9 εκατ. ευρώ.

Διάγραμμα ΙΧ.1 Καθαρές δανειακές ανάγκες της κεντρικής κυβέρνησης σε ταμειακή βάση (Ιανουάριος 2011-Δεκέμβριος 2012)

(% του ΑΕΠ)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Σημείωση: Τα "μηνιαία" στοιχεία είναι το σωρευτικό ποσοστό από την αρχή του έτους. Διευκρινίζεται ότι δεν περιλαμβάνεται το αποτέλεσμα του Οργανισμού Πληρωμών και Ελέγχου Κοινοτικών Ενισχύσεων Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΟΠΕΚΕΠΕ).

Όμως, ακόμη και εάν συνυπολογιστούν αυτοί οι τόκοι, το έλλειμμα του 2012 περιορίζεται σε 8,2% του ΑΕΠ (έναντι 11,1% το 2011). Το πρωτογενές ταμειακό έλλειμμα του κρατικού προϋπολογισμού περιορίστηκε σε 3.479 εκατ. ευρώ (ή 1,8% του ΑΕΠ), από 6.887 εκατ. ευρώ (ή 3,3% του ΑΕΠ) το 2011.

Η μεγαλύτερη βελτίωση εντοπίζεται κυρίως στον τακτικό προϋπολογισμό, το έλλειμμα του οποίου περιορίστηκε σε 8.503 εκατ. ευρώ το 2012 από 20.462 εκατ. ευρώ το 2011, και οφείλεται κυρίως στη μεγάλη μείωση των δαπανών για τόκους.

Τα έσοδα σε ταμειακή βάση παρουσιάζουν μείωση κατά 6,3% έναντι του 2011 λόγω της μεγάλης φοροδιαφυγής και της αρνητικής οικονομικής συγκυρίας. Οι δαπάνες σε ταμειακή βάση μειώθηκαν κατά 21,4%. Όπως προαναφέρθηκε, υπήρξε σημαντική μείωση των δαπανών για τόκους, αλλά και οι

πρωτογενείς δαπάνες μειώθηκαν κατά 11,3% κυρίως λόγω της συγκράτησης του μισθολογικού κόστους και της μείωσης των λειτουργικών δαπανών.

Το έλλειμμα του προϋπολογισμού δημοσίων επενδύσεων μειώθηκε το 2012 και περιορίστηκε σε 2.194 εκατ. ευρώ, έναντι ελλείμματος 2.682 εκατ. ευρώ το 2011. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στη μείωση των δαπανών για επενδύσεις κατά 10,6%, δεδομένου ότι η απορρόφηση πόρων από τα διαρθρωτικά ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (μείωση 5,2%) υστέρησε έναντι του στόχου.

Η χρηματοδότηση των δανειακών αναγκών του Κρατικού Προϋπολογισμού και η αποπληρωμή χρεολυσίων έγινε αποκλειστικά με δανεισμό από το Μηχανισμό Στήριξης (23 δισεκ. ευρώ), το ήμισυ περίπου του οποίου χρησιμοποιήθηκε για την εξόφληση υποχρεώσεων του Δημοσίου (έντοκα γραμμάτια, εξωτερικός δανεισμός κ.λπ., βλ. Πίνακα ΙΧ.8).

4 Ο ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΟΥ 2013

4.1 Ο ΚΡΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΟΥ 2013

Σύμφωνα με την εισηγητική έκθεση του Προϋπολογισμού του 2013, το έλλειμμα της ΓΚ (κατά ESA 95) θα διαμορφωθεί σε 9.442 εκατ. ευρώ ή 5,2% του ΑΕΠ το 2013 (βλ. Πίνακα ΙΧ.9), ενώ η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προβλέπει έλλειμμα 8,5 δισεκ. ευρώ ή 4,6% του ΑΕΠ.³¹ Επίσης, για το 2013 προβλέπεται πρωτογενές πλεόνασμα ύψους 748 εκατ. ευρώ ή 0,4% του ΑΕΠ (έναντι ισοσκελισμένου πρωτογενούς αποτελέσματος που προβλέπει η Ευρ. Επιτροπή) – δηλαδή το πρωτογενές αποτέλεσμα της ΓΚ προβλέπεται να βελτιωθεί κατά περίπου 1,6% του ΑΕΠ το 2013.

Για την επίτευξη των ανωτέρω στόχων για το 2013 ελήφθησαν επιπλέον μέτρα ύψους 10.983 εκατ. ευρώ με καθαρή επίδραση 9.374,1 εκατ. ευρώ ή 5,1% του ΑΕΠ, τα οποία – σύμφωνα με το ΜΠΔΣ – εκτιμάται ότι θα περιορίσουν το ονομαστικό ΑΕΠ κατά περίπου 3,5% το

2013. Περίπου το 82% των παρεμβάσεων προέρχονται από την πλευρά των δαπανών. Το 47,8% των παρεμβάσεων αφορά τον Κρατικό Προϋπολογισμό, το 47,2% τους ΟΚΑ (μείωση συντάξεων) και τα νοσοκομεία, ενώ οι παρεμβάσεις στους ΟΤΑ (2,0%), στις ΔΕΚΟ (1,9%) και στα Νομικά Πρόσωπα (0,9%) είναι σημαντικά μικρότερες.

Λόγω των παραπάνω παρεμβάσεων, οι συνολικές δαπάνες του Τακτικού Προϋπολογισμού προβλέπεται να περιοριστούν σε 55.802 εκατ. ευρώ, μειωμένες κατά 6.053 εκατ. ευρώ ή 9,8% σε σχέση με τις αντίστοιχες εκτιμήσεις για το 2012. Οι πρωτογενείς δαπάνες του Τακτικού Προϋπολογισμού προβλέπεται να συγκρατηθούν στα 44.650 εκατ. ευρώ, μειωμένες κατά 2.936 εκατ. ευρώ ή 6,2% συγκριτικά με τις αντίστοιχες εκτιμήσεις για το 2012. Παρά τις παρεμβάσεις εξορθολογισμού του φορολογικού συστήματος, τα φορολογικά έσοδα προβλέπεται να μειωθούν κατά 4,3% το 2013, εξαιτίας τις συνεχιζόμενης ύφεσης και της προβλεπόμενης μείωσης του πραγματικού ΑΕΠ κατά 4,5%.

Η επιτυχής υλοποίηση του Προϋπολογισμού του 2013 αποτελεί θεμελιώδες βήμα για την εξυγίανση των δημόσιων οικονομικών, καθώς θέτει την βάση για τη δημιουργία πρωτογενών πλεονασμάτων, γεγονός που θα αξιολογηθεί πολύ θετικά από τις αγορές. Με τον τρόπο αυτό θα συμβάλει στην αποκατάσταση της αξιοπιστίας της χώρας, την τόνωση της εμπιστοσύνης και την έξοδο από την κρίση.

4.2 ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΕΣ ΔΟΣΟΛΗΨΙΕΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Όσον αφορά τις χρηματοοικονομικές δοσοληψίες με την ΕΕ, το 2012 οι καθαρές εισπράξεις παρουσίασαν περαιτέρω αύξηση 4,1%, μετά από αύξηση 27,8% το 2011, και έφθασαν τα 4.142 εκατ. ευρώ (βλ. Πίνακα ΙΧ.10). Οι συνολικές απολήψεις από την ΕΕ παρουσίασαν μικρή μείωση (-2,7%) παρά την αύξηση των απολήψεων από το Κοινωνικό

³¹ European Commission, ό.π., Πίνακας C.1 σελ. 137.

Πίνακας ΙΧ.9 Αποτελέσματα κρατικού προϋπολογισμού

(εκατ. ευρώ)

	Ετήσια στοιχεία					Εκατοστιαίες μεταβολές			
	2010	2011	2012	2013	2011/10	2012/11	2013/12		
			Αναθεωρημένοι στόχοι	Εκτέλεση*	Προϋπ/σμός	Αναθεωρημένοι στόχοι	Εκτέλεση*	Προϋπ./ Εκτέλεση*	
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6=2:1)	(7=3:2)	(8=4:2)	(9=5:4)
I. Έσοδα	53.929	53.932	52.393	51.925	51.458	0,0	-2,9	-3,7	-0,9
1. Τακτικός προϋπολογισμός - καθαρά έσοδα	50.857	50.159	47.706	48.325	46.322	-1,4	-4,9	-3,7	-4,1
Έσοδα προ επιστροφών φόρων	56.179	54.285	51.363	51.482	49.137	-3,4	-5,4	-5,2	-4,6
Ειδικά έσοδα εκχώρησης αδειών Δημοσίου	0	1.157	32	15	86				
Επιστροφές φόρων	5.322	5.283	3.689	3.172	2.901	-0,7	-30,2	-40,0	-8,5
2. Προϋπολογισμός δημοσίων επενδύσεων	3.072	3.773	4.687	3.601	5.136	22,8	24,2	-4,6	42,6
- Ίδια έσοδα	271	147	200	166	200	-45,8	36,1	12,9	20,5
- Έσοδα από Ευρωπαϊκή Ένωση	2.801	3.626	4.487	3.434	4.936	29,5	23,7	-5,3	43,7
II. Δαπάνες	76.212	76.705	68.705	67.614	62.652	0,6	-10,4	-11,9	-7,3
(Πρωτογενείς δαπάνες ΚΠ)	62.989	60.357	56.970	55.391	53.752	-4,2	-5,6	-8,2	-3,0
1. Τακτικός προϋπολογισμός	67.758	70.146	61.855	61.499	55.802	3,5	-11,8	-12,3	-9,3
- Τόκοι	13.223	16.348	11.735	12.223	8.900	23,6	-28,2	-25,2	-27,2
- Πρωτογενείς δαπάνες τακτικού προϋπολογισμού	52.179	51.561	47.586	47.137	44.650	-1,2	-7,7	-8,6	-5,3
- Επιχορήγηση νοσηλευτικών ιδρυμάτων για εξόφληση μέρους παλαιών οφειλών τους	367	435	400	392	400				
- Εξοπλιστικά προγράμματα	1.017	360	700	410	750				
- Καταπτώσεις εγγυήσεων φορέων εκ των οποίων	972	1.442	869	796	1.027				
εντός γενικής κυβέρνησης	827	1.249	691	679	558				
εκτός γενικής κυβέρνησης	145	193	178	117	469				
- Προμήθεια εκταμίευσης δανείων στο EFSF	0	0	565	541	75				
2. Προϋπολογισμός δημοσίων επενδύσεων	8.454	6.559	6.850	6.114	6.850	-22,4	4,4	-6,8	12,0
III. Αποτέλεσμα Κρατικού Προϋπολογισμού (ΚΠ)	-22.283	-22.773	-16.312	-15.688	-11.194	2,2	-28,4	-31,1	-28,6
% του ΑΕΠ	-10,0	-10,9	-8,4	-8,1	-6,1				
1. Τακτικός προϋπολογισμός	-16.901	-19.987	-14.149	-13.174	-9.480				
2. Προϋπολογισμός δημοσίων επενδύσεων	-5.382	-2.786	-2.163	-2.513	-1.714				
IV. Πρωτογενές πλεόνασμα ΚΠ	-9.060	-6.425	-4.577	-3.465	-2.294	-29,1	-28,8	-46,1	-33,8
% του ΑΕΠ	-4,1	-3,1	-2,4	-1,8	-1,3				
V. Έλλειμμα γενικής κυβέρνησης									
% του ΑΕΠ (εθνολογιστική βάση)	-10,7	-9,4	-6,6	-	-5,2				
Χρεολύσια	19.549	28.843	12.860	23.905	12.845	47,5	-55,4	-17,1	-46,3
ΑΕΠ (τρέχουσες τιμές)	222.151	208.532	194.003	194.003	183.049	-6,1	-7,0	-7,0	-5,6

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών.
* Προσωρινά στοιχεία

Πίνακας ΙΧ.10 Χρηματικές δοσοληψίες με την Ευρωπαϊκή Ένωση

(εκστ. ευρώ)

	2009	2010	2011	2012*	Προϋπο- λογισμός 2013	Εκατοστιαίες μεταβολές			
						2010/2009	2011/2010	2012*/2011	Προϋπο- λογισμός 2013/2012*
A. Απολήψεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση	4.498	5.476	6.136	5.973	7.665	21,7	12,1	-2,7	28,3
1. Επιστροφή 10% για έξοδα είσπραξης ιδίων πόρων	64	64	47	41	45	0,0	-26,6	-12,7	9,6
2. Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο	118	295	513	760	1.100	150,0	73,9	48,2	44,7
3. ΕΓΤΑΑ – Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης	261	408	448	366	412	56,3	9,8	-18,3	12,6
4. ΕΤΠΑ – Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης	1.338	1.735	2.219	1.743	2.530	29,7	27,9	-21,5	45,2
5. ΕΓΤΕ – Ταμείο Εγγυήσεων	2.398	2.351	2.234	2.297	2.502	-2,0	-5,0	2,8	8,9
6. Πρόγραμμα αλληλεγγύης και διαχείρισης μεταναστευτικών ροών	6	37	25	49	60	516,7	-32,4	96,9	21,9
7. Λοιπές απολήψεις	13	16	19	13	19	23,1	18,8	-32,6	48,4
8. Ταμείο Συνοχής	274	570	591	677	852	108,0	3,7	14,5	25,9
9. ΕΤΑ – Ταμείο Αλιείας	26	0	40	27	145	-100,0	-	-32,8	439,5
B. Απιδόσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση	2.484	2.363	2.157	1.831	1.976	-4,9	-8,7	-15,1	7,9
1. Γεωργικές εισφορές - εισφορές ζάχαρης	6	2	2	2	2	-66,7	0,0	-4,8	5,0
2. Δασμοί ΚΕΔ και αντιντάμπινγκ	248	277	186	162	180	11,7	-32,9	-12,8	10,9
3. Συνεισφορές με βάση τον ΦΠΑ	512	462	372	304	320	-9,8	-19,5	-18,4	5,4
4. Συνεισφορές με βάση το ακαθ. εγχ. εισόδημα	1.522	1.561	1.408	1.304	1.395	2,6	-9,8	-7,4	7,0
5. Πρόσθετες έκτακτες συνεισφορές	150	12	137	9	9	-92,0	1.041,7	-93,6	2,4
6. Συμμετοχή στο Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάπτυξης	43	47	48	42	65	9,3	2,1	-13,1	55,8
7. Επιστροφές από ανεκτέλεστα προγράμματα	3	2	4	9	5	-33,3	100,0	128,8	-45,4
Καθαρές εισπράξεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση (A - B)	2.014	3.113	3.979	4.142	5.689	54,6	27,8	4,1	37,4

Πηγή: Γενικό Λογιστήριο του Κράτους

* Προσωρινά στοιχεία.

Ταμείο (48,2%) και από το Ταμείο Συνοχής (14,5%). Οι αποδόσεις στην ΕΕ επίσης μειώθηκαν (κατά 15,1%) και έφθασαν τα 1.831 εκατ. ευρώ, κυρίως λόγω της μείωσης των εισφορών με βάση το ΑΕΠ και των έκτακτων εισφορών.

Για το 2013 προβλέπεται περαιτέρω μεγάλη αύξηση των καθαρών εισπράξεων (37,4%), οι οποίες εκτιμάται ότι θα διαμορφωθούν στα 5.689 εκατ. ευρώ. Η εξέλιξη αυτή αναμένεται να προέλθει κυρίως από την αύξηση των απολήψεων κατά 28,3%, ενώ οι αποδόσεις θα παρουσιάσουν αύξηση μόνο 7,9% (βλ. Πίνακα IX.10).

4.3 ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΙ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

4.3.1 ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ

Σύμφωνα με την Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού, ο κοινωνικός προϋπολογισμός προβλέπεται να σημειώσει το 2013 πλεόνασμα ύψους 3,2 δισεκ. ευρώ σε ταμειακή βάση, έναντι ελλείμματος 953 εκατ. ευρώ το 2012. Σε εθνικολογιστική βάση, οι Οργανισμοί Κοινωνικής Ασφάλισης προβλέπεται να σημειώσουν το 2013 πλεόνασμα ύψους 2,7 δισεκ. ευρώ, έναντι ελλείμματος 2,2 δισεκ. ευρώ το 2012. Η διαφορά από το ταμειακό αποτέλεσμα αντανakλά σχεδόν αποκλειστικά ανεξόφλητες οφειλές των ταμείων ύψους 548 εκατ. ευρώ, οι οποίες προβλέπονται μειωμένες κατά 767 εκατ. ευρώ σε σχέση με το 2012.

Το βελτιωμένο ταμειακό αποτέλεσμα του 2013 προκύπτει κατά κύριο λόγο από την πλευρά των δαπανών και συγκεκριμένα από την περικοπή των συντάξεων. Έτσι, από συνολική μείωση δαπανών κατά 5 δισεκ. ευρώ σε σχέση με το 2012, τα 4,7 δισεκ. ευρώ αφορούν συντάξεις και λοιπές μεταβιβάσεις, ενώ 331 εκατ. ευρώ προβλέπεται να εξοικονομηθούν από μισθολογικές και άλλες λειτουργικές δαπάνες.

Οι προβλεπόμενες **μειώσεις των δαπανών** αντανakλούν κατά κύριο λόγο:

(α) την εφαρμογή από 1.1.2013 των αυστηρότερων προϋποθέσεων συνταξιοδότησης που προβλέπονται στις διατάξεις του Ν. 3863/2010 με παράλληλη αύξηση των ορίων συνταξιοδότησης κατά δύο έτη,

(β) μεγάλες μειώσεις (έως 20,0%) στις ήδη καταβαλλόμενες συντάξεις κύριας και επικουρικής ασφάλισης, καθώς και στα εφάπαξ βοηθήματα,

(γ) την κατάργηση των επιδομάτων εορτών Χριστουγέννων και Πάσχα και του επιδόματος αδείας στις κύριες και επικουρικές συντάξεις Ν. 4093/2012,

(δ) την υιοθέτηση εισοδηματικών κριτηρίων για τη χορήγηση συγκεκριμένων παροχών.

Στον τομέα **των εσόδων των ΟΚΑ**, η Εισηγητική Έκθεση προβλέπει για το 2013 μείωση κατά 863 εκατ. ευρώ σε σχέση με το 2012, η οποία προκύπτει κυρίως από μειωμένες μεταβιβάσεις από τον κρατικό προϋπολογισμό (κατά 757 εκατ. ευρώ) και δευτερευόντως από μείωση των τόκων και των λοιπών εσόδων. Αντίθετα, οι ασφαλιστικές εισφορές προβλέπεται να σημειώσουν οριακή αύξηση κατά 129 ευρώ.

Οι προβλέψεις της Εισηγητικής Έκθεσης στον τομέα των εσόδων αντανakλούν μεταξύ άλλων:

(α) την εναρμόνιση του ανώτατου ορίου ασφαλιστέων αποδοχών για παλαιούς και νέους ασφαλισμένους μισθωτούς (όσον αφορά το ΙΚΑ) και

(β) την ένταση των προσπαθειών για την καταπολέμηση της εισφοροδιαφυγής και την είσπραξη καθυστερούμενων εισφορών.

4.3.2 ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Το ενοποιημένο αποτέλεσμα των λογαριασμών εκμετάλλευσης και κεφαλαίου των ΔΕΚΟ αναμένεται να διαμορφωθεί σε έλλειμμα 1,2 δισεκ. ευρώ το 2013 (0,7% του ΑΕΠ), επιδεινωμένο δηλαδή κατά 1,6 δισεκ.

ευρώ σε σχέση με το 2012 για το οποίο εκτιμάται πλεόνασμα (βλ. Πίνακα ΙΧ.4).

Η επιδείνωση αυτή προέρχεται από τη συγκράτηση των ειδικών πόρων κατά 1,2 δισεκ. ευρώ σε σχέση με το 2012 καθώς επίσης και από αυξημένες δαπάνες στο λογαριασμό κεφαλαίου (κυρίως για επενδύσεις και κεφάλαια κίνησης) κατά 788 εκατ. ευρώ. Αντίθετα, τα τρέχοντα έσοδα προβλέπονται αυξημένα σε σχέση με το 2012 κατά 406 εκατ. ευρώ, αντανakλώντας κυρίως την ενίσχυση των εσόδων των συγκοινωνιακών φορέων ως αποτέλεσμα της νέας τιμολογιακής πολιτικής αλλά και της εντατικοποίησης των ελεγκτικών μηχανισμών. Οι επιχορηγήσεις του τακτικού προϋπολογισμού προβλέπονται συνακόλουθα μειωμένες κατά 5% σε σχέση με το 2012.

Οι δαπάνες του λογαριασμού εκμετάλλευσης προβλέπονται να αυξηθούν οριακά (κατά 0,4% σε σχέση με το 2012). Αξίζει να σημειωθεί ότι, σύμφωνα με το ΜΠΔΣ 2013-2016, για το έτος 2013 προβλέπεται συνολική εξοικονόμηση δαπανών ύψους 208 εκατ. ευρώ από την αναδιάρθρωση, τη μείωση των λειτουργικών δαπανών των ΔΕΚΟ και την ένταξη των ΔΕΚΟ στο ενιαίο μισθολόγιο. Επιπρόσθετα, αναμένεται να συνεχιστεί η προσπάθεια για μείωση του προσωπικού.

Τέλος, όπως και το 2012, και για το έτος 2013 σημαντικές δανειακές ανάγκες που θα εξυπηρετηθούν με νέες εμπορικές πιστώσεις προβλέπεται να έχουν ο ΟΣΕ (393 εκατ. ευρώ) και το ΑΤΤΙΚΟ ΜΕΤΡΟ (194 εκατ. ευρώ).

5 ΒΑΣΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ ΚΑΙ ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

5.1 ΜΕΤΡΑ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ

Η διπλή εκλογική αναμέτρηση το Μάιο και τον Ιούνιο του 2012, αν και καθυστέρησε την εφαρμογή του 2ου Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής, εντούτοις συνέβαλε στο να

διαμορφωθεί μια κυβερνητική πλειοψηφία υπέρ της συνέχισης της δημοσιονομικής προσαρμογής και των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων με τους εταίρους της χώρας από τον Ιούλιο έως και τον Οκτώβριο του 2012, αποφασίστηκε η αναθεώρηση των στόχων του 2ου Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής του Φεβρουαρίου 2012. Συγκεκριμένα, η επίτευξη πρωτογενούς αποτελέσματος ύψους 4,5% του ΑΕΠ μετατέθηκε για το 2016 στο ΜΠΔΣ 2013-2016 αντί του 2014.

Στις 7 Νοεμβρίου 2012 ψηφίστηκε από τη Βουλή το πολυνομοσχέδιο (Ν. 4093/2012) “Εγκριση Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016 – Επείγοντα μέτρα εφαρμογής του Ν. 4046/2012 και του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016”. Το πολυνομοσχέδιο περιλαμβάνει το ΜΠΔΣ 2013-2016, καθώς και σημαντικές παρεμβάσεις για την υποστήριξη της δημοσιονομικής προσαρμογής, μεταξύ των οποίων είναι ο περαιτέρω σημαντικός περιορισμός των συντάξεων και των κοινωνικών δαπανών, ο περιορισμός της μισθολογικής δαπάνης μέσω της κατάργησης των επιδομάτων εορτών και αδειάς και της μείωσης των “ειδικών μισθολογίων” του Δημοσίου, ο περιορισμός της φαρμακευτικής δαπάνης, η τροποποίηση διαφόρων φορολογικών διατάξεων και η σύσταση της θέσης Γενικού Γραμματέα Δημοσίων Εσόδων.³² Επιπλέον περιλαμβάνει σημαντικές διατάξεις για την περαιτέρω αύξηση της ενεργητικότητας της αγοράς εργασίας και το άνοιγμα των κλειστών επαγγελματιών.

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του ΜΠΔΣ, το έλλειμμα της ΓΚ θα διαμορφωθεί σε 13.537 εκατ. ευρώ ή 7,0% του ΑΕΠ το 2012,³³ σε 10.047 εκατ. ευρώ ή 5,5% του ΑΕΠ το 2013

³² Βλ. Παράρτημα για τις αλλαγές που έχουν ήδη δρομολογηθεί στο φορολογικό σύστημα.

³³ Όπως αναφέρεται στο ΜΠΔΣ, τα έσοδα ΑΝΦΑ, δηλαδή τα ποσά που οι εθνικές κεντρικές τράπεζες θα δώσουν στην χώρα μας για τους τίτλους του Ελληνικού Δημοσίου που διακρατούν και οι οποίοι δεν συμμετείχαν στο PSI δεν προσυπολογίζονται στους στόχους του ΜΠΔΣ, ωστόσο περιλαμβάνονται στην εισηγητική έκθεση του προϋπολογισμού του 2013, με αποτέλεσμα οι δημοσιονομικές προβλέψεις να παρουσιάζουν μικρές αποκλίσεις μεταξύ του προϋπολογισμού 2013 και του ΜΠΔΣ.

και σε 6.322 εκατ. ευρώ ή 2,0% του ΑΕΠ το 2015. Το πρωτογενές αποτέλεσμα της ΓΚ, από έλλειμμα 1,5% του ΑΕΠ το 2012, θα μετατραπεί σε πλεόνασμα ύψους 0,0% του ΑΕΠ το 2013, 1,5% του ΑΕΠ το 2014, 3,0% του ΑΕΠ το 2015 και 4,5% του ΑΕΠ το 2016. Η δημοσιονομική προσαρμογή την περίοδο 2013-2016 χαρακτηρίζεται εμπροσθοβαρής και βασίζεται σε παρεμβάσεις καθαρής απόδοσης 14.244 εκατ. ευρώ. Από το ποσό αυτό, 9.374 εκατ. ευρώ αφορούν το 2013, 4.186 εκατ. ευρώ το 2014, 529 εκατ. ευρώ το 2015 και 155 εκατ. ευρώ το 2016.

Η δέση μέτρων για την περίοδο 2013-16 περιλαμβάνει τα ακόλουθα (με την εκτιμώμενη καθαρή απόδοση σε παρένθεση):

- αναδιάρθρωση δημόσιου τομέα (719 εκατ. ευρώ),
- αναδιάρθρωση ΟΤΑ (210 εκατ. ευρώ),
- περιορισμό της μισθολογικής δαπάνης (1.497 εκατ. ευρώ),
- περιορισμό των δαπανών για συντάξεις (5.475 εκατ. ευρώ),
- εξορθολογισμό δαπανών για κοινωνικά επιδόματα (307 εκατ. ευρώ),
- εξορθολογισμό δαπανών για υγειονομική περίθαλψη (1.113 εκατ. ευρώ),
- περιορισμό των αμυντικών δαπανών (406 εκατ. ευρώ),
- εξορθολογισμό των εκπαιδευτικών δαπανών (133 εκατ. ευρώ),
- εξορθολογισμό της λειτουργίας των ΔΕΚΟ (495 εκατ. ευρώ) και
- αλλαγές στο φορολογικό σύστημα (3.890 εκατ. ευρώ).³⁴

Το 38,4% των παρεμβάσεων την τετραετία 2013-16 αφορά περικοπή των συνταξιοδοτι-

κών δαπανών και το 27,3% αφορά επιπλέον έσοδα από την αναδιάρθρωση του φορολογικού συστήματος. Επιπλέον, από το σύνολο των παρεμβάσεων, το 34,2% αφορά την περίοδο 2014-2016, εκ του οποίου το 19,4% αφορά περικοπές δαπανών και το 14,8% αυξήσεις των εσόδων.³⁵

Όπως όμως αναφέρει το ΜΠΔΣ, προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι για πρωτογενές πλεόνασμα της ΓΚ ύψους 3,0% του ΑΕΠ το 2015 και 4,5% του ΑΕΠ το 2016, απαιτούνται επιπλέον παρεμβάσεις ύψους 1.877 εκατ. ευρώ το 2015 και 2.765 εκατ. ευρώ το 2016, οι οποίες δεν έχουν προσδιοριστεί ακόμη.

Σύμφωνα με το ΜΠΔΣ, η υλοποίηση της δημοσιονομικής πολιτικής ούτως ώστε να επιτευχθούν πρωτογενή πλεονάσματα σε επίπεδο ΓΚ και η ανάληψη μέτρων άμεσης επανεκκίνησης της οικονομίας, όπως η επιτάχυνση της απορρόφησης των πόρων του ΕΣΠΑ, σε συνδυασμό με την επιτάχυνση της υλοποίησης διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και του προγράμματος αποκρατικοποιήσεων, θα συμβάλουν στη διόρθωση των δημοσιονομικών και μακροοικονομικών ανισορροπιών και την επιστροφή στο δρόμο της βιώσιμης ανάπτυξης.

5.2 ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

Ιδιαίτερα θετικές είναι οι νομοθετικές πρωτοβουλίες που ανέλαβε προσφάτως η κυβέρνηση συνεργασίας και οι οποίες στοχεύουν στον καλύτερο έλεγχο των δαπανών και την παρακολούθηση της εκτέλεσης του προϋπολογισμού, κάτι που τονίστηκε και στην έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής του Δεκεμβρίου 2012.³⁶

³⁴ Βλ. Παράρτημα.

³⁵ Επιπρόσθετα, κατά την περίοδο 2013-2016 και κατ' εφαρμογή του κανόνα 1:5, προβλέπεται στο ΜΠΔΣ η αποχώρηση 96.139 δημοσίων υπαλλήλων και αντιστοίχως η πρόσληψη 15.234, δηλαδή καθαρή μείωση κατά 80.905 υπαλλήλους.

³⁶ Μεταξύ αυτών των ενεργειών περιλαμβάνεται και η στελέχωση και επαναλειτουργία του Γραφείου Προϋπολογισμού στη Βουλή.

Συγκεκριμένα, προκειμένου να βελτιώσει την πολιτική ελέγχου των δημόσιων δαπανών, η κυβέρνηση παρενέβη στις 29 Οκτωβρίου 2012 με Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου (ΠΝΠ) για την αλλαγή του πλαισίου ως προς τις υποχρεώσεις και τις ευθύνες των φορέων της ΓΚ που διαχειρίζονται δημόσιους πόρους. Η σχετική πράξη κυρώθηκε νομοθετικά (Ν. 4111) στις 14 Ιανουαρίου 2013.³⁷ Στην ΠΝΠ προβλέπεται: (α) η έγκαιρη έγκριση των προϋπολογισμών όλων των φορέων της ΓΚ μέχρι την 31η Ιανουαρίου κάθε έτους, (β) η κατάρτιση προγραμμάτων μηνιαίας εκτέλεσης των προϋπολογισμών, (γ) η θέσπιση τριμηνιαίων στόχων των υπουργείων και των εποπτευόμενων από αυτά φορέων, (δ) η έγκαιρη λήψη διορθωτικών μέτρων, σε περίπτωση που διαπιστώνεται ότι οι αποκλίσεις από τους στόχους θέτουν σε κίνδυνο την εκτέλεση του προϋπολογισμού, (ε) η σύναψη προγραμματικών συμφωνιών μεταξύ του Υπουργείου Οικονομικών και των λοιπών υπουργείων, καθώς και μεταξύ του κάθε υπουργείου και των εποπτευόμενων του φορέων, (στ) ο δανεισμός φορέων μόνο για επενδύσεις και (ζ) η επιβολή κυρώσεων σε περίπτωση μη συμμόρφωσης. Οι κυρώσεις αυτές περιλαμβάνουν (1) την περικοπή των προϋπολογισμών όταν οι αποκλίσεις υπερβαίνουν το 10% των συμφωνηθέντων στόχων και δεν λαμβάνονται μέτρα διόρθωσης και (2) τον ορισμό επόπτη των οικονομικών υπηρεσιών στους φορείς όπου διαπιστώνονται σοβαρές αποκλίσεις ή μη συμμόρφωση.

Πέραν των ανωτέρω, ειδικά όσον αφορά τους ΟΤΑ θεσπίζεται ένα εσωτερικό σύμφωνο σταθερότητας που απαιτεί την επίτευξη ισοσκελισμένων προϋπολογισμών. Ο έλεγχος θα γίνεται από το “Παρατηρητήριο Οικονομικής Αυτοτέλειας των ΟΤΑ” του Υπουργείου Εσωτερικών και θα παρακολουθεί σε μηνιαία βάση την εκτέλεση του προϋπολογισμού των δήμων και των νομικών τους προσώπων που εντάσσονται στο Μητρώο των Φορέων Γενικής Κυβέρνησης. Αποκλίσεις από τους στόχους θα επιφέρουν αυτόματες προσαρμογές στις δαπάνες όπως και για τους άλλους φορείς της ΓΚ.

Επιπλέον συνεχίζεται η προσπάθεια για τη στελέχωση των Γενικών Διευθύνσεων Δημοσιονομικού Ελέγχου σε όλα τα υπουργεία, την τοποθέτηση υπεύθυνων λογιστηρίου σε όλους τους φορείς της ΓΚ και τη θέσπιση μητρώου δεσμεύσεων. Όπως επισημαίνεται και στην πρόσφατη έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, πάνω από 70% των φορέων της ΓΚ απέστειλε στοιχεία μέσω μητρώου τον Ιούνιο του 2012 ικανοποιώντας το σχετικό διαρθρωτικό ορόσημο. Παρ’ όλα αυτά, στο ποσό των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων υπήρχε απόκλιση της τάξεως του 42% μεταξύ αυτών που προκύπτουν από τα δελτία και τα μητρώα δεσμεύσεων, ενώ ο στόχος για τον Ιούνιο ήταν οι αποκλίσεις να μην υπερβαίνουν το 25%. Τα διαρθρωτικά ορόσημα για το τέλος Δεκεμβρίου 2012 ήταν πάνω από το 90% των φορέων της ΓΚ να στέλνουν στοιχεία μέσω του μητρώου δεσμεύσεων και οι αποκλίσεις στις ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις μεταξύ δελτίων και μητρώου να περιοριστούν στο 1%. Στο τέλος Δεκεμβρίου 2012 τα εν λόγω ποσοστά ήταν 85% και 4% αντίστοιχα, γεγονός που υποδηλώνει ικανοποιητική προσέγγιση στα διαρθρωτικά ορόσημα για το 2012.³⁸

Σε κάθε περίπτωση, η αύξηση των ληξιπρόθεσμων οφειλών κατά 977 εκατ. ευρώ την περίοδο Ιανουαρίου-Δεκεμβρίου, εξαιτίας κυρίως των ασφαλιστικών ταμείων και των νοσοκομείων, υποδηλώνει ότι εξακολουθούν να υφίστανται προβλήματα ελέγχου των δαπανών. Ωστόσο, η κυβέρνηση υιοθέτησε στα τέλη του 2012 ένα νέο σχέδιο βεβαίωσης, επαλήθευσης και εκκαθάρισης των ληξιπρόθεσμων οφειλών (συνολικού ύψους 8.773,6 εκατ. ευρώ στα τέλη Δεκεμβρίου 2012 περιλαμβανομένων φορολογικών οφειλών ύψους 723,6 εκατ. ευρώ) έως τα τέλη του 2013. Προαπαιτούμενο για την εκκαθάριση των ληξιπρόθεσμων οφειλών είναι όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς της ΓΚ να έχουν συνετή οικονομική διαχείριση και να αποστέλλουν εγκαίρως συνεπή στοιχεία μέσω του μητρώου δεσμεύσεων.

³⁷ Βλ. Παράρτημα.

³⁸ Αξίζει να σημειωθεί ότι για το 2013 τα ποσοστά έχουν αναθεωρηθεί σε 80% και 10% αντίστοιχα για το τέλος Ιουλίου και 97% και 1% για το τέλος Δεκεμβρίου.

Ιδιαίτερη σημασία για τον κεντρικό έλεγχο των δαπανών έχει η αποτελεσματική και ολοκληρωμένη λειτουργία της **Ενιαίας Αρχής Πληρωμών**.³⁹ Το έργο της Ενιαίας Αρχής Πληρωμών καλύπτει δύο φάσεις. Η πρώτη φάση αφορά την κεντρική πληρωμή του συνόλου των μισθοδοτούμενων της Γενικής Κυβέρνησης. Η δεύτερη και περισσότερο σημαντική φάση (η οποία πρόκειται να ξεκινήσει) αφορά την εκκαθάριση της μισθοδοσίας κεντρικά, με βάση τα στοιχεία της απογραφής των απασχολούμενων και με χρήση σύγχρονων μεθόδων ανάλυσης και διαχείρισης κινδύνου.

Έως σήμερα, στο πλαίσιο της πρώτης φάσης του έργου έχουν ενταχθεί στην ΕΑΠ όλοι οι φορείς των υπουργείων και οι δήμοι, καθώς επίσης και 550 περίπου ΝΠΔΔ, ενώ αναμένεται η ένταξη 2.000-3.000 λοιπών ΝΠΔΔ. Όσον αφορά τον αριθμό μισθοδοτούμενων, έχουν ενταχθεί ως σήμερα 530.000 μισθοδοτούμενοι που ανήκουν στην Κεντρική Διοίκηση και 113.000 μισθοδοτούμενοι σε ΟΤΑ και ΝΠΔΔ. Κατά το επόμενο διάστημα, αναμένεται η καταχώρηση στο σύστημα της Ενιαίας Αρχής Πληρωμών του συνόλου των κληρικών (περίπου 10.500 άτομα), καθώς και 20.000 μισθοδοτούμενων που εργάζονται σε λοιπά ΝΠΔΔ.

Με τη συμβολή της Ομάδας Δράσης της ΕΕ για την Ελλάδα, προωθείται η μεταρρύθμιση της δημόσιας διοίκησης σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο, προκειμένου αυτή να καταστεί πιο αποτελεσματική και αποδοτική. Σε πρώτη φάση προωθείται η αξιολόγηση και αναδιοργάνωση των δομών των υπουργείων ώστε να βελτιωθεί η αποτελεσματικότητά τους λαμβάνοντας υπόψη τους δημοσιονομικούς περιορισμούς και τα σχέδια στελέχωσής τους. Όπως αναφέρει η έκθεση του Δεκεμβρίου 2012 της Ομάδας Δράσης της ΕΕ, η αναδιοργάνωση των υπουργείων τοποθετείται στο πρώτο τρίμηνο του 2013, ενώ έχει επίσης ξεκινήσει και το έργο καθορισμού των κριτηρίων αξιολόγησης του προσωπικού και αναμένεται να προχωρήσει η διαδικασία αξιολόγησης μέσα στο 2013.

Προκειμένου να ενισχυθεί ο συντονισμός του κυβερνητικού έργου, συστάθηκε με τον Ν. 4109 που ψηφίστηκε στις 9 Ιανουαρίου 2013 η Γενική Γραμματεία Συντονισμού (ΓΓΣ) ως αυτοτελής επιτελική δημόσια υπηρεσία που υπάγεται απευθείας στον Πρωθυπουργό.^{40,41}

Στο πλαίσιο της περιστολής της σπατάλης ψηφίστηκε ο Ν. 4081/2012 “Περιστολή των Δημοσίων Δαπανών και Ρύθμιση Θεμάτων Δημοσιονομικών Ελέγχων”, με σκοπό τη μείωση των λειτουργικών δαπανών (μισθώματα καταβαλλόμενα από φορείς του Δημοσίου), τη μείωση της δημόσιας δαπάνης για τη λειτουργία του πολιτικού συστήματος και της πολιτικής διοίκησης της χώρας, καθώς και τη βελτίωση της αποδοτικότητας των δημοσιονομικών ελέγχων. Επιπλέον, ο προαναφερθείς Ν. 4109/2013 προβλέπει επίσης την κατάργηση και συγχώνευση νομικών προσώπων του Δημοσίου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα, καθώς μέχρι σήμερα οι καταργήσιμες και συγχωνεύσιμες δημόσιες φορέων δεν έχουν αποδώσει τα αναμενόμενα αποτελέσματα και επομένως απαιτείται ένταση της προσπάθειας προς αυτή την κατεύθυνση.

Στο πλαίσιο των ενεργειών για τον περιορισμό του μεγέθους του δημοσίου και πέρα από τη χρήση του κανόνα “μία πρόσληψη για κάθε

³⁹ Πρέπει να σημειωθεί ότι η καταβολή των πάσης φύσεως αποδοχών και απολαβών των εργαζομένων στο Δημόσιο γινόταν αποκεντρωμένα με ενέργειες των εκκαθαριστών των φορέων (υπουργεία, ΝΠΔΔ και ΟΤΑ). Με σκοπό τον κεντρικό έλεγχο των δαπανών, με τον Ν. 3845/2010 συστάθηκε η Ενιαία Αρχή Πληρωμής (ΕΑΠ) με αποστολή την πληρωμή των απολαβών του προσωπικού που εργάζεται στην Γενική Κυβέρνηση (υπουργείων, νοσοκομείων, ΝΠΔΔ και ΟΤΑ (Α' και Β' βαθμού)). Το σύστημα της Ενιαίας Αρχής Πληρωμής στηρίζεται στο σύστημα ΔΙΑΣ (Διατραπέζικά Συστήματα ΑΕ) και στη Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων (ΓΓΠΣ). Στόχος του συστήματος είναι ο περιορισμός της σπατάλης που είχε παρατηρηθεί κατά το παρελθόν και η συστηματική καταγραφή και ο έλεγχος της δαπάνης σε επίπεδο μισθοδοτούμενου.

⁴⁰ Ν. 4109/2013 “Κατάργηση και συγχώνευση νομικών προσώπων του Δημοσίου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα – Σύσταση Γενικής Γραμματείας για το συντονισμό του κυβερνητικού έργου και άλλες διατάξεις”.

⁴¹ Η ΓΓΣ θα έχει ως αποστολή το συντονισμό των δράσεων για την εφαρμογή του κυβερνητικού έργου και ειδικότερα τον προγραμματισμό, την οργάνωση, την παρακολούθηση, το συντονισμό μεταξύ των υπουργείων, την επίλυση τυχόν διαφωνιών ιδίως αυτών που προκύπτουν λόγω συναρμοδιότητας υπουργείων, τη διασφάλιση της συνεκτικότητας του κυβερνητικού έργου και τον έλεγχο για την εκτέλεσή του, σύμφωνα με τις αποφάσεις των κυβερνητικών οργάνων. Επίσης στην αποστολή της περιλαμβάνεται η εποπτεία και προώθηση δράσεων απλούστευσης διαδικασιών, καθώς και η τεκμηρίωση και τήρηση αρχείων.

πέντε αποχωρήσεις”, η κυβέρνηση έχει δεσμευθεί ότι 27.000 άτομα θα τεθούν σε διαθεσιμότητα με μειωμένες αποδοχές για ένα χρόνο έως το τέλος του 2013. Όποιοι δεν βρουν απασχόληση σε άλλο φορέα της ΓΚ κατά το εν λόγω διάστημα θα απολυθούν με τη λήξη της διαθεσιμότητας. Το 2012 τέθηκαν σε διαθεσιμότητα 2.000 άτομα, έναντι του αρχικού σχεδιασμού για 15.000 άτομα. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο καθορισμός λεπτομερών σχεδίων για τη στελέχωση των υπουργείων καθώς και ο καθορισμός τριμηνιαίων στόχων εξόδου σε διαθεσιμότητα αποτελούν προαπαιτούμενα για την εκταμίευση της δόσης του Μαρτίου 2013.⁴²

Σημαντικά οφέλη σε όρους εξοικονόμησης δαπανών θα προκύψουν για το Δημόσιο από την ενεργοποίηση του κεντρικού ηλεκτρονικού μητρώου δημοσίων συμβάσεων που αφορά την εκτέλεση έργων, την προμήθεια αγαθών και υπηρεσιών, καθώς και από την κωδικοποίηση και απλοποίηση της σχετικής νομοθεσίας. Η έναρξη λειτουργίας της Ενιαίας Αρχής Δημοσίων Προμηθειών είναι θετική εξέλιξη, αν και, όπως τονίζει και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, απαιτείται επιπλέον στελέχωση και πλήρης καθορισμός του ρυθμιστικού της πλαισίου.⁴³

Περαιτέρω πρόοδος σημειώθηκε στην εφαρμογή της συνταξιοδοτικής μεταρρύθμισης μέσα στο 2012. Το Μάρτιο του 2012 θεσμοθετήθηκαν (Ν. 4052/2012) η ενοποίηση των κυριότερων επικουρικών ταμείων μισθωτών υπό το νεοσύστατο Ενιαίο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης (ΕΤΕΑ)⁴⁴ και σύστημα “νοητής” κεφαλαιοποίησης καθορισμένων εισφορών για όσους ασφαλίστηκαν μετά την 1.1.2001. Με το ΜΠΔΣ 2013-2016 αποφασίστηκε η αύξηση του θεσμικού ορίου ηλικίας συνταξιοδότησης από τα 65 στα 67 έτη. Πρέπει να σημειωθεί ότι με τη μεταρρύθμιση του 2010 η αύξηση του ορίου συνταξιοδότησης στα 65 προγραμματιζόταν να τεθεί σε εφαρμογή σταδιακά το 2015.

Η αναβάθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης με καλύτερη χρήση των πόρων (π.χ. η εφαρμογή του σχεδίου “Αθηνά” για την τριτοβάθμια εκπαί-

δευση) και η μεταρρύθμιση του συστήματος υγείας θα συμβάλουν στην πιο αποδοτική και αποτελεσματική χρήση των σπανιζόντων δημόσιων πόρων.

Αξιολογή πρόοδος σημειώνεται όσον αφορά τη μεταρρύθμιση του συστήματος υγείας. Η ηλεκτρονική συνταγογράφηση έχει επεκταθεί σε μεγάλο βαθμό – πάνω από 90% όπως σημειώνει η έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής – συμβάλλοντας στον έλεγχο και τον περιορισμό της φαρμακευτικής δαπάνης. Επίσης, έχει τεθεί σε λειτουργία η νέα εφαρμογή της ηλεκτρονικής συνταγογράφησης που περιλαμβάνει την καταχώρηση ιατρικών επισκέψεων και παραπεμπτικών για διαγνωστικές εξετάσεις. Σημαντική μείωση επιτεύχθηκε στα λειτουργικά κόστη των νοσοκομείων. Ωστόσο δεν έχει ολοκληρωθεί πλήρως η συνταγογράφηση με βάση τη δραστητική ουσία, όπως επίσης δεν έχει επιτευχθεί η προβλεπόμενη αυτόματη επιστροφή χρημάτων (clawback) από τις φαρμακευτικές εταιρίες, λόγω νομικών δυσχερειών. Δεν έχει ολοκληρωθεί επίσης η ένταξη των λοιπών ταμείων υγείας (πλην των τεσσάρων μεγαλύτερων που εντάχθηκαν τον Απρίλιο του 2012) στον ΕΟΠΠΥ, αλλά πρόσφατα η κυβέρνηση ανέλαβε νομοθετική πρωτοβουλία προς το σκοπό αυτό. Επίσης εξακολουθούν να υφίστανται αποκλίσεις στις εισφορές υγείας, δημιουργώντας προβλήματα ανταποδοτικότητας και πρόσβασης στις υπηρεσίες υγείας. Περαιτέρω πρόοδος και συνεχής προσπάθεια απαιτούνται για την προώθηση της ηλεκτρονικής συνταγογράφησης, την επιβολή της συνταγογράφησης με βάση τη δραστητική ουσία

⁴² Με εγκύκλιο του Υπουργείου Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης που εκδόθηκε στις 10 Ιανουαρίου 2013 καθορίστηκαν τα κριτήρια μετάταξης των υπαλλήλων που τέθηκαν σε διαθεσιμότητα λόγω κατάργησης της θέσεώς τους.

⁴³ Το Κεντρικό Ηλεκτρονικό Μητρώο τηρείται στην ιστοσελίδα www.eprocurement.gov.gr.

⁴⁴ Μέχρι στιγμής στο ΕΤΕΑ έχουν ενταχθεί το ΕΤΕΑΜ του ΙΚΑ, το ΤΑΥΤΕΚΩ (των πρώην ΔΕΚΟ), το Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Δημοσίων Υπαλλήλων (ΤΕΑΔΥ), το ΤΑΔΚΥ και το ΤΕΑ-ΠΟΚΑ και το Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Υπαλλήλων Εμπορικών Καταστημάτων. Στο ΕΤΕΑ θα ενταχθούν και όλα από τα υπόλοιπα ταμεία δεν μπορούν να αποδείξουν τη βιωσιμότητά τους βάσει αναλογιστικών μελετών. Όσα επικουρικά ταμεία τελικά δεν ενταχθούν στο ΕΤΕΑ θα μετατραπούν σε επαγγελματικά ταμεία, με αποτέλεσμα τη μη πρόσβασή τους σε κρατική χρηματοδότηση.

και την επέκταση της χρήσης γενόσημων φαρμάκων, την τακτική αναθεώρηση και δημοσίευση της λίστας τιμών και τη θετική λίστα φαρμάκων, την αναθεώρηση των υπηρεσιών υγείας του ΕΟΠΠΥ προκειμένου να επιτευχθεί περαιτέρω εξοικονόμηση δαπανών από τη σχέση με ιδιωτικές κλινικές και τα διαγνωστικά κέντρα, τη διενέργεια διαγωνισμών προμηθειών υγειονομικού υλικού σε κεντρικό επίπεδο από την Επιτροπή Προμηθειών Υγείας, την αναδιοργάνωση και συγχώνευση των νοσοκομείων και παράλληλα την καλύτερη αξιοποίηση του διαθέσιμου προσωπικού.

Καθυστερήσεις παρατηρήθηκαν στη μεταρρύθμιση της φορολογικής διοίκησης, όπως αναφέρουν χαρακτηριστικά και οι πρόσφατες εκθέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Δεκέμβριος 2012) του ΔΝΤ (Ιανουάριος 2013) και της Ομάδας Δράσης της ΕΕ (Δεκέμβριος 2012) και όπως προκύπτει από τις ανακοινώσεις της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων (ΓΓΠΣ). Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΓΓΠΣ, την περίοδο Ιανουαρίου-Δεκεμβρίου 2012 παρατηρήθηκαν αποκλίσεις από τα διαρθρωτικά ορόσημα που είχαν τεθεί στο 2ο Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής όσον αφορά την είσπραξη των ληξιπρόθεσμων οφειλών και τη διενέργεια ελέγχων. Ωστόσο, το ποσοστό είσπραξης βεβαιωθέντων προστίμων και φόρων ήταν πάνω από τους στόχους. Συνολικά εισπράχθηκαν περίπου 2,8 δισεκ. ευρώ, εκ των οποίων περίπου 275 εκατ. ευρώ οφείλονται στους φορολογικούς ελέγχους και τα υπόλοιπα στις ληξιπρόθεσμες οφειλές.

Η κυβέρνηση συνεργασίας έχει δεσμευθεί να ενισχύσει τη λειτουργία και την αυτονομία και τη λογοδοσία των φορολογικών αρχών. Προς το σκοπό αυτό, προχώρησε στο διορισμό μόνιμου Γενικού Γραμματέα Δημοσίων Εσόδων.

Θα πρέπει όμως να δοθεί περαιτέρω έμφαση στην ενδυνάμωση του εσωτερικού ελέγχου και την καταπολέμηση της διαφθοράς στο φοροελεγκτικό μηχανισμό, στην ενίσχυση της στελέχωσης των φοροεισπρακτικών μηχανισμών, καθώς επίσης και στους ελέγχους σε εύπορους φορολογούμενους, στην επιτάχυνση

της είσπραξης οφειλών, στη μείωση του αριθμού των εκκρεμών φορολογικών υποθέσεων μέσω μιας πιο αποτελεσματικής δικαστικής διαδικασίας⁴⁵ και της επίτευξης εξωδικαστικών συμβιβασμών. Πρόοδος σημειώθηκε όσον αφορά την κατάργηση του Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων και την αντικατάστασή του από τον πιο απλοποιημένο Κώδικα Φορολογικής Απεικόνισης Συναλλαγών (βλ. Παράρτημα).

Επιπλέον, ο φορολογικός Ν. 4110 που ψηφίστηκε στις 11 Ιανουαρίου του 2013 (και αποτελούσε προαπαιτούμενο για την εκταμίευση της δόσης του Ιανουαρίου 2013) εισάγει μια πιο απλοποιημένη φορολογική κλίμακα για το φόρο εισοδήματος από μισθωτή εργασία, με τρία μόνο φορολογικά κλιμάκια, και περιορίζει δραστικά τις φοροαπαλλαγές, αν και διατηρεί ορισμένες με τη μορφή επιδόματος – που θα ισχύουν όμως ανάλογα με το επίπεδο του εισοδήματος. Επίσης μεταβάλλει τη φορολόγηση των ελευθέρων επαγγελματιών εισάγοντας δύο κλιμάκια φόρου και καταργώντας το αφορολόγητο, διατηρώντας όμως τα τεκμήρια φορολόγησης για τους ελευθέρους επαγγελματίες. Ακόμη, καταργούνται οι ειδικοί τρόποι φορολόγησης με βάση το τεκμαρτό εισόδημα για ναυτικούς και αγρότες. Αναμορφώνεται η φορολόγηση των επιχειρήσεων με αύξηση του συντελεστή στα κέρδη των επιχειρήσεων και μείωση στα μερίσματα, με αποτέλεσμα ο ακαθάριστος φορολογικός συντελεστής στα διανεμόμενα κέρδη να μειωθεί στο 33,4% από 40% περίπου. Με τον Ν. 4111 του Ιανουαρίου 2013 επιβάλλεται από το 2014 και έπειτα φόρος πολυτελούς διαβίωσης σε πισίνες, αεροσκάφη, ελικόπτερα και ανεμόπτερα και σε Ι.Χ. με κινητήρες από 1.929 κυβικά εκατοστά και άνω (βλ. Παράρτημα).

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της ΕΕ, η κατάργηση των φοροαπαλλαγών και η αναμόρφωση της φορολογικής κλίμακας θα συμβάλουν στην αύξηση των εσόδων κατά 1 δισεκ. ευρώ ή

⁴⁵ Αν και τα έως τώρα διαθέσιμα στοιχεία υποδηλώνουν ότι οι στόχοι για τον Ιούνιο του 2012 (περιορισμός των εκκρεμών φορολογικών υποθέσεων κατά 50%) δεν έχουν επιτευχθεί (βλ. Έκθεση Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Δεκέμβριος 2012 και Έκθεση ΔΝΤ, Ιανουάριος 2013).

περίπου 0,5% του ΑΕΠ. Αντίθετα, η κυβέρνηση εκτιμά ότι το συνολικό δημοσιονομικό όφελος θα ανέλθει σε 2,3 δισεκ. ευρώ, εκ των οποίων το μισό περίπου θα προέλθει από τις νέες κλίμακες φορολογίας εισοδήματος και το υπόλοιπο από τη φορολόγηση τόκων καταθέσεων, κερδών επιχειρήσεων, ασφαλισμάτων, πλοίων, καθώς και από το ειδικό τέλος ελεύθερων επαγγελματιών. Παράλληλα, όπως επισημαίνεται στην πρόσφατη έκθεση του ΔΝΤ, οι βελτιώσεις στη φορολογική διοίκηση και η αποτελεσματικότερη λειτουργία του φοροεισπρακτικού μηχανισμού θα ενισχύσουν τα έσοδα κατά 0,34% του ΑΕΠ το 2013-2014 και κατά 1,3% του ΑΕΠ το 2015-2016. Όπως επισημαίνεται, ακόμη δεν έχει επιτευχθεί πρόοδος ως προς τη μείωση της υψηλής φορολογικής επιβάρυνσης των εργαζομένων, η οποία οδηγεί σε μεγάλη διαφορά μεταξύ των καθαρών αμοιβών του εργαζομένου και του κόστους για την επιχείρηση (tax wedge) και αποτελεί τροχοπέδη για την ανταγωνιστικότητα και την ανάπτυξη.⁴⁶

Τα έσοδα από το πρόγραμμα αποκρατικοποιήσεων και αξιοποίησης της δημόσιας περιουσίας έχουν αναθεωρηθεί προς τα κάτω εξαιτίας νομικών και τεχνικών δυσχερειών, καθώς και λόγω του αρνητικού οικονομικού κλίματος. Σύμφωνα με τις νεότερες εκτιμήσεις, έως το τέλος του 2013 προβλέπονται έσοδα 2,6 δισεκ. ευρώ, έναντι αρχικών εκτιμήσεων για έσοδα 8,5 δισεκ. ευρώ – τα οποία αποτελούν πλέον το στόχο για το τέλος του 2016.⁴⁷ Έως το τέλος του 2020 το έσοδο εκτιμάται ότι θα ανέλθουν σε 22 δισεκ. ευρώ.

Οι εισπράξεις εντός του 2012 φθάνουν περίπου τα 100 εκατ. ευρώ από την πώληση τεσσάρων αεροσκαφών (τύπου Airbus) της πρώην Ολυμπιακής Αεροπορίας και τη μακροχρόνια μίσθωση για 90 έτη του κτιρίου Διεθνούς

Κέντρου Ραδιοτηλεόρασης (IBC). Εξάλλου, στις 12 Δεκεμβρίου ολοκληρώθηκε ο διαγωνισμός για την αποκρατικοποίηση των Κρατικών Λαχείων. Σε εξέλιξη είναι οι προσπάθειες ιδιωτικοποίησης του ΟΠΑΠ, της ΔΕΠΑ/ΔΕΣΦΑ, του πρώην διεθνούς αεροδρομίου στο Ελληνικό και του “Αστήρ Παλάς Βουλιαγμένης ΑΕ”. Αναμένεται να ακολουθήσουν ο ΟΛΠ, ο ΟΛΘ, τα ΕΛΠΕ, η ΕΥΑΘ, η Λάρκο, το αεροδρόμιο “Ελευθέριος Βενιζέλος”, η Εγνατία οδός και τα ΕΛΤΑ.⁴⁸

Όπως προκύπτει και από τις εκθέσεις της ΕΕ και του ΔΝΤ, από ένα σύνολο 100.000 ακινήτων που βρίσκονται στην κατοχή του Δημοσίου έχουν προσδιοριστεί 3.000 περίπου ακίνητα αξίας 10 δισεκ. ευρώ τα οποία θα προωθηθούν προς πώληση τα επόμενα 2-3 χρόνια. Από αυτά, 1.000 περίπου ακίνητα θα παραχωρηθούν προς πώληση στο ΤΑΙΠΕΔ μέσα στο 2013 (περίπου 250 το τρίμηνο). Σε μεταγενέστερο στάδιο σχεδιάζεται η ταυτοποίηση και αξιοποίηση μιας δεύτερης ομάδας 10.000 ακινήτων, των οποίων η αξία εκτιμάται σε 8,5 δισεκ. ευρώ.

Προκειμένου να ενισχυθεί η προσπάθεια αποκρατικοποιήσεων, το ΤΑΙΠΕΔ θα δημοσιεύει αναθεωρημένες εξαμηνιαίες εκθέσεις για τα περιουσιακά στοιχεία που είναι στην κατοχή του και προς πώληση, καθώς και τα προσδοκώμενα έσοδα για τα επόμενα χρόνια.

⁴⁶ Bl. Barnes, S., Bouis, R., Briard, P., Dougherty, S., Eris, M. (2011), “The GDP impact of reform: A simple simulation framework”, OECD Economics Department Working Papers, No. 834. OECD, Paris.

⁴⁷ Χωρίς να περιλαμβάνονται τα έσοδα 1,6 δισεκ. ευρώ του 2011.

⁴⁸ Με τον Ν. 4111 του Ιανουαρίου 2012 διευκολύνεται η αποκρατικοποίηση του Οργανισμού Διεξαγωγής Ιπποδρομιών Ελλάδος ΑΕ (ΟΔΙΕ) (η αξιοποίηση των δικαιωμάτων του δημοσίου επί των αμοιβαίων ιπποδρομιακού στοιχήματος), η αποκρατικοποίηση του ΟΣΕ/ΤΡΑΙΝΟΣΕ (η ίδρυση εταιρείας συντήρησης τροχαίου υλικού – Rosco – και η διάσπαση των λοιπών εμπορικών δραστηριοτήτων από το διαχειριστή της σιδηροδρομικής υποδομής), ενώ ρυθμίζονται επίσης θέματα που αφορούν τη μεταβίβαση των μετοχών της ΓΑΙΟΣΕ στο Ελληνικό Δημόσιο.

Πίνακας Χ.5 Χρηματοδότηση¹ της οικονομίας από τα ΝΧΙ στην Ελλάδα

(ετήσιες εκατοκτιπικές μεταβολές, μη επαιχικώς διορθωμένα στοιχεία)

	2008	2009	2010	2011		2012						
	δ' τρίμ. ²	δ' τρίμ. ²	δ' τρίμ. ²	δ' τρίμ. ²	Δεκ. ³	α' τρίμ. ²	β' τρίμ. ²	γ' τρίμ. ²	δ' τρίμ. ²	Οκτ. ³	Νοέμ. ³	Δεκ. ³
1. Συνολική χρηματοδότηση της οικονομίας από τα ΝΧΙ	16,3	6,5	6,7	-1,3	-1,9	-1,9	-3,4	-3,9	-3,7	-3,4	-3,6	-4,9
2. Χρηματοδότηση της γενικής κυβέρνησης	7,3	17,2	32,7	2,3	2,0	3,6	0,3	-1,3	-1,0	1,3	-0,2	-8,0
3. Χρηματοδότηση του ιδιωτικού τομέα	18,3	4,4	0,8	-2,4	-3,1	-3,5	-4,5	-4,7	-4,6	-4,8	-4,6	-4,0
3.1 Χρηματοδότηση των επιχειρήσεων ⁴	21,8	5,5	1,9	-0,8	-2,0	-2,4	-4,3	-5,0	-5,2	-5,6	-5,4	-4,4
<i>εκ της οποίας:</i>												
3.1.1 Χρηματοδότηση των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων	23,8	5,4	1,8	-1,0	-1,8	-2,8	-4,1	-4,7	-4,2	-4,4	-4,1	-3,3
3.1.2 Χρηματοδότηση των ασφαλιστικών επιχειρήσεων και των λοιπών (εκτός ΝΧΙ) χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων	-2,4	7,4	4,2	4,2	-5,2	4,3	-8,2	-11,2	-21,1	-23,5	-24,2	-20,9
3.2 Χρηματοδότηση των ελεύθερων επαγγελματιών, αγροτών και ατομικών επιχειρήσεων ⁴	-	-	1,3	-6,0	-6,6	-7,3	-6,2	-4,9	-3,3	-3,6	-2,8	-3,0
3.3 Χρηματοδότηση των ιδιωτών και ιδιωτικών μη κερδοσκοπικών ιδρυμάτων	14,6	3,2	-0,3	-3,6	-3,9	-4,2	-4,4	-4,3	-4,0	-4,1	-3,9	-3,8
<i>εκ της οποίας:</i>												
3.3.1 Στεγαστικά δάνεια	13,1	3,9	0,5	-2,5	-2,9	-3,1	-3,4	-3,6	-3,6	-3,7	-3,5	-3,4
3.3.2 Καταναλωτικά δάνεια	18,4	2,4	-3,0	-6,6	-6,4	-6,7	-6,5	-5,7	-5,2	-5,2	-5,1	-5,1

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδας.

1 Περιλαμβάνονται τα υπόλοιπα των τραπεζικών δανείων, των εταιρικών ομολόγων και των χρεογράφων του Δημοσίου που διακρατούν στα χαρτοφυλάκιά τους τα ΝΧΙ. Επίσης περιλαμβάνονται τα υπόλοιπα των δανείων και των εταιρικών ομολόγων που έχουν τιτλοποιηθεί. Για τον υπολογισμό των ετήσιων ρυθμών μεταβολής εξουδετερώνεται η επίδραση τυχόν διαγραφών δανείων, ασφαλισμένων ταξινόμησης δανείων και συναλλαγματικών διαφορών που προκύπτουν από την αποτίμηση σε ευρώ των δανείων σε ξένο νόμισμα και η απομείωση της αξίας των χρεογράφων του Δημοσίου στο πλαίσιο της αναδιάρθρωσης του δημόσιου χρέους το Μάρτιο-Απρίλιο του 2012.

2 Μέσοι όροι τριμήνου, οι οποίοι προκύπτουν από τους "μέσους ετήσιους ρυθμούς" για κάθε μήνα και όχι από τους ρυθμούς στο τέλος του μηνός. Ο "μέσος ετήσιος ρυθμός" για κάθε μήνα υπολογίζεται ως ο μέσος όρος του ρυθμού στο τέλος του μηνός αναφοράς και στο τέλος του μηνός που προηγείται του μηνός αναφοράς (βλ. τις "Τεχνικές σημειώσεις" στο τμήμα "Στατιστικά στοιχεία για τη ζώνη του ευρώ" του Μηνιαίου Δελτίου της ΕΚΤ). Κατόπιν λαμβάνεται ο μέσος όρος ανά ημερολογιακό τρίμηνο των "μέσων ετήσιων ρυθμών" για τους μήνες που απαρτίζουν το δεδομένο τρίμηνο.

3 Ετήσιος ρυθμός μεταβολής στο τέλος του μηνός.

4 Από τον Ιούνιο του 2010 τα δάνεια προς ελεύθερους επαγγελματίες, αγρότες και ατομικές επιχειρήσεις αποτελούν χωριστή κατηγορία και δεν συμπεριλαμβάνονται πλέον στα δάνεια προς επιχειρήσεις.

Πίνακας Χ.6 Χρηματοδότηση¹ προς τον εγχώριο ιδιωτικό τομέα από τα ΝΧΙ στην Ελλάδα

(ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές, μη εποχικώς διορθωμένα στοιχεία)

	Υπόλοιπα 31.12.12 (εκατ. ευρώ)	2008	2009	2010	2011		2012				
		δ' τρίμηνο ²	δ' τρίμηνο ²	δ' τρίμηνο ²	δ' τρίμηνο ²	Δεκέμβριος ¹	α' τρίμηνο ²	β' τρίμηνο ²	γ' τρίμηνο ²	δ' τρίμηνο ²	Δεκέμβριος ¹
A. Επιχειρήσεις^{4,5}	107.335	21,8	5,5	1,9	-0,8	-2,0	-2,4	-4,3	-5,0	-5,2	-4,4
A.1 Μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις	100.758	23,8	5,4	1,8	-1,0	-1,8	-2,8	-4,1	-4,7	-4,2	-3,3
1. Εμπόριο	22.167	22,2	5,0	-2,1	-5,7	-6,0	-6,9	-8,3	-8,5	-8,2	-7,4
2. Βιομηχανία ⁶	22.162	17,4	-2,8	-1,3	0,4	0,1	-1,9	-3,5	-5,3	-3,9	-2,1
3. Ναυτιλία	12.442	24,6	3,9	6,9	1,1	2,4	0,2	-0,6	-2,1	-3,4	-3,4
4. Κατασκευές	10.286	37,4	2,2	2,3	-3,6	-7,4	-7,0	-7,1	-7,2	-4,9	-1,9
5. Τουρισμός	7.501	24,4	6,4	4,0	-1,0	-2,3	-1,5	-0,4	-0,6	0,2	1,1
6. Ηλεκτρισμός - Φυσικό αέριο - Ύδρευση	6.057	36,5	14,8	23,1	13,9	12,3	10,7	5,9	6,1	6,8	4,5
7. Γεωργία	1.412	20,5	3,7	0,6	-5,0	-5,6	-8,5	-10,4	-8,6	-7,4	-6,3
8. Μεταφορές πλην Ναυτιλίας	1.119	35,7	19,5	-3,8	-7,9	-3,7	-5,0	-6,3	-7,3	-7,0	-8,1
9. Λοιποί κλάδοι	17.612	23,8	12,3	5,0	0,1	-2,1	-2,3	-3,8	-3,8	-3,8	-3,5
A.2 Ασφαλιστικές επιχειρήσεις και λοιπά (εκτός ΝΧΙ) χρηματοπιστωτικά ιδρύματα	6.577	-2,4	7,4	4,2	4,2	-5,2	4,3	-8,2	-11,2	-21,1	-20,9
B. Ελεύθεροι επαγγελματίες, αγρότες και ατομικές επιχειρήσεις³	13.790	-	-	1,3	-6,0	-6,6	-7,3	-6,2	-4,9	-3,3	-3,0
Γ. Ιδιώτες και ιδιωτικά μη κερδοσκοπικά ιδρύματα	106.530	14,6	3,2	-0,3	-3,6	-3,9	-4,2	-4,4	-4,3	-4,0	-3,8
1. Στεγαστικά δάνεια	74.634	13,1	3,9	0,5	-2,5	-2,9	-3,1	-3,4	-3,6	-3,6	-3,4
2. Καταναλωτικά δάνεια	30.236	18,4	2,4	-3,0	-6,6	-6,4	-6,7	-6,5	-5,7	-5,2	-5,1
– Πιστωτικές κάρτες	6.471	12,4	-0,4	-4,8	-9,9	-9,9	-10,2	-10,1	-9,0	-7,5	-6,8
– Λοιπά καταναλωτικά δάνεια ⁷	23.765	20,9	3,4	-2,4	-5,6	-5,3	-5,6	-5,4	-4,7	-4,6	-4,6
3. Λοιπά δάνεια	1.660	7,5	-2,3	9,6	3,8	-2,2	-2,1	-4,4	-9,4	-0,2	3,0
ΣΥΝΟΛΟ	227.655	18,3	4,4	0,8	-2,4	-3,1	-3,5	-4,5	-4,7	-4,6	-4,0

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

1 Περιλαμβάνονται τα υπόλοιπα των δανείων και των εταιρικών ομολόγων που διακρατούν στα χαρτοφυλάκιά τους τα ΝΧΙ. Επίσης περιλαμβάνονται τα υπόλοιπα των δανείων και των εταιρικών ομολόγων που έχουν τιτλοποιηθεί. Για τον υπολογισμό των ετήσιων ρυθμών μεταβολής εξουδετερώνεται η επίδραση τυχόν διαγραφών δανείων, ασφαλήτων ταξινόμησης δανείων, συναλλαγματικών διαφορών που προκύπτουν από την αποτίμηση σε ευρώ των δανείων σε ξένο νόμισμα.

2 Μέσος όρος τριμήνου, οι οποίοι προκύπτουν από τους "μέσους ετήσιους ρυθμούς" για κάθε μήνα και όχι από τους ρυθμούς στο τέλος του μηνός. Ο "μέσος ετήσιος ρυθμός" για κάθε μήνα υπολογίζεται ως ο μέσος όρος του ρυθμού στο τέλος του μηνός αναφοράς και στο τέλος του μηνός που προηγείται του μηνός αναφοράς (βλ. τις "Τεχνικές σημειώσεις" στο τμήμα "Στατιστικά στοιχεία για τη ζώνη του ευρώ" του Μηνιαίου Δελτίου της ΕΚΤ). Κατόπιν λαμβάνεται ο μέσος όρος ανά ημερολογιακό τρίμηνο των "μέσων ετήσιων ρυθμών" για τους μήνες που απαρτίζουν το δεδομένο τρίμηνο.

3 Ετήσιος ρυθμός μεταβολής στο τέλος του μηνός.

4 Η κατάταξη των κλάδων γίνεται σύμφωνα με το ποσοστό συμμετοχής κάθε κλάδου στη συνολική χρηματοδότηση, με εξαίρεση την κατηγορία "λοιποί κλάδοι".

5 Από τον Ιούνιο του 2010 τα δάνεια προς ελεύθερους επαγγελματίες, αγρότες και ατομικές επιχειρήσεις αποτελούν χωριστή κατηγορία και δεν συμπεριλαμβάνονται πλέον στα δάνεια προς επιχειρήσεις.

6 Περιλαμβάνει τους κλάδους της μεταποίησης και των ορυχείων-μεταλλείων-λατομείων.

7 Περιλαμβάνονται τα προσωπικά δάνεια και τα δάνεια έναντι δικαιολογητικών.